

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ
ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»**

**Всеукраїнська науково-практична конференція
здобувачів вищої освіти**

МОЛОДЬ – АГРАРНИЙ НАУЦІ І ВИРОБНИЦТВУ

Актуальні питання законодавства

23 квітня 2025 року

**Біла Церква
2025**

УДК 001.895:338.43:378-053.6:340.136(063)

Шуст О.А., д-р екон. наук, професор, ректор.

Варченко О.М., д-р екон. наук.

Димань Т.М., д-р с.-г. наук.

Філіпова Л.М., канд. с-г наук.

Ковальчук І.В., канд. юрид. наук.

Тимощук О.Г., канд. юрид. наук.

Куманська Ю.О., канд. с.-г. наук.

Славінська О.В., начальник редакційно-видавничого відділу.

Відповідальна за випуск – **Славінська О.В.**, начальник редакційно-видавничого відділу.

Актуальні питання законодавства: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти. 23 квітня 2025 р. Білоцерківський НАУ. – 105 с.

Збірник підготовлено за авторською редакцією доповідей учасників конференції без літературного редагування. Відповідальність за зміст поданих матеріалів та точність наведених даних несуть автори.

Ел. адреса: <http://science.btsau.edu.ua/taxonomy/term/34>

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІСЛАМСЬКИХ КРАЇНАХ

Права людини є фундаментальною цінністю, яка лежить в основі сучасного світового порядку. Вони закріплені в таких міжнародних документах, як Загальна декларація прав людини 1948 року, і спрямовані на забезпечення гідності, свободи й рівності для всіх [1]. Проте дотримання цих прав значно варіюється залежно від регіону, культурних особливостей і правової системи. Однією з найбільш цікавих тем для аналізу є реалізація прав людини у мусульманських країнах, де традиційно діє система норм шаріату, що впливає на соціальну, політичну й юридичну сфери.

Шаріат — це система ісламського права, яка базується на релігійних текстах, таких як Коран і Сунна пророка Мухаммада. Він охоплює широке коло питань — від релігійного поклоніння до соціального, економічного та правового життя. Однак виникає питання: як шаріат співвідноситься із сучасними концепціями прав людини, які ґрунтуються на універсальних цінностях рівності, свободи та гідності?

Шаріат, як система ісламського права, регулює багато аспектів життя: від сімейних відносин до кримінального права. З одного боку, він спрямований на забезпечення справедливості, підтримку моральних принципів і гармонії в суспільстві. З іншого боку, суворе трактування шаріатських норм може викликати питання щодо їхньої відповідності універсальним стандартам прав людини. І хоча мусульманські країни мають спільну релігійну основу, яка формує світогляд більшості населення, у різних країнах вплив релігії на право різний, відповідно існує певна кореляція між впливом релігії на правову систему та суспільство в цілому та стандартами дотримання прав людини. Як приклад можна навести Саудівську Аравію, Іран та Афганістан, де найгірша ситуація в аспекті дотримання прав людини. Громадяни цих країн обмежені в політичних, культурних, соціальних правах тощо. Наприклад, жінки не можуть вибирати одяг за власним бажанням, а мають закривати все тіло, не можуть вибирати та бути обраними, мають обмежений доступ до освіти та роботи. Такі обмеження суперечать сучасному розумінню гендерної рівності, закріпленому у міжнародних правових актах [2-3].

Релігійні общини, що не відносяться до панівної релігії не мають права на здійснення своєї діяльності (окрім Ірану, де дозволяється діяльність християнських, іудейських та зороастрийських релігійних громад), атеїзм суворо заборонений під страхом смертної кари [4].

Незалежних засобів масової інформації у вищезазначених країнах не існує. У Саудівській Аравії ЗМІ суворо контролюються урядом. Критика королівської сім'ї, ісламу або політики влади заборонена, Інтернет підлягає тотальній цензурі, журналісти, які критикують владу, стикаються з репресіями. ЗМІ в Ірані майже повністю контролюються урядом, а незалежні видання стикаються з тиском або закриттям [5]. Медіа зобов'язані підтримувати політику уряду. Теми, які суперечать офіційній релігійній доктрині, під заборонаю. Як і в Саудівській Аравії, уряд активно переслідує незалежних журналістів. За останні роки багато з них були заарештовані за висвітлення протестів або критичних питань. Інтернет теж жорстко контролюється, включаючи періодичне блокування соціальних мереж. В Афганістані після приходу до влади Талібану в 2021 році відбулося кардинальне погіршення стану свободи слова. Талібан ввів суворі обмеження на діяльність журналістів і зміст медіа. Багато журналістів залишили країну через загрозу життю. Залишилися лише ті, хто працює за умов суворого контролю [6].

В аспекті дотримання прав людини не можна не згадати про Арабську хартію прав людини 2004 року (набрала чинності 2008 року). Хартія складається з преамбули та 53 статей. Основою акту є ісламські норми. У цьому міжнародному договорі, прийнятому Лігою арабських держав, закріплюються певні загально визнані права людини, такі як право народів на самовизначення, право розпоряджатися своїм багатством і природними ресурсами, право визначати свою політичну систему, і право на забезпечення їх економічного, соціального і культурного розвитку право на життя, свободу і безпеку особистості, право на повагу до приватного і сімейного життя, право на вступ у шлюб, захист сім'ї, право на приватну власність, вільне пересування осіб, право на громадянство, і право на політичний притулок, забороняються тортури та встановлюється презумпція невинуватості [7-8].

Водночас, Хартія має ґрунтовні відмінності від Європейської конвенції з прав людини 1953 року. У ній сionізм прирівнюється до расизму, дозволяється за деяких обставин застосування смертної кари до осіб, що не досягли 18 років, права жінок визнаються в межах шаріату. Сама Арабська хартія прав людини неодноразово критикувалася міжнародними правозахисними організаціями [7, 9-10].

Отже, дотримання прав людини в ісламському світі нерозривно пов'язане з рівнем впливу релігії на суспільство та правову систему. Міжнародна спільнота повинна підтримувати процеси демократизації без нав'язування власних моделей, сприяючи збереженню культурної самобутності регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна декларація прав людини. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. В Афганістані заборонили вікна, через яких можна побачити жінок. Babel.ua. URL:https://babel.ua.cdn.ampproject.org/v/s/babel.ua/amp/news/114073-v-afganistani-zaboronili-vikna-cherez-yaki-mozhna-pobachiti-zhinok?amp_gsa=1&_js_v=a9&usqp=mq331AQIUAKwASCAAgM%3D#amp_tf=%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%BE%3A%20%251%24s&aoh=17436636819396&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fbabel.ua%2Fnews%2F114073-v-afganistani-zaboronili-vikna-cherez-yaki-mozhna-pobachiti-zhinok
3. "Талібан" заборонив жінкам молитися вголос та говорити між собою. Suspilne.media. URL:https://suspilne-media.cdn.ampproject.org/v/s/suspilne.media/amp/culture/867703-taliban-zaboroniv-zinkam-molitisa-vgholos-ta-govoriti-miz-sobou?amp_gsa=1&_js_v=a9&usqp=mq331AQIUAKwASCAAgM%3D#amp_tf=%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%BE%3A%20%251%24s&aoh=17436636819396&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fsuspilne.media%2Fculture%2F867703-taliban-zaboroniv-zinkam-molitisa-vgholos-ta-govoriti-miz-sobou%2F
4. "Талібан" увійшов у столицю Афганістану — Кабул. СУСПІЛЬНЕ ВІДЕООВИНИ. Suspilne.media. URL:https://suspilne-media.cdn.ampproject.org/v/s/suspilne.media/amp/155906-taliban-vvijsov-u-stolicu-afganistanu-kabul-suspilne-videonovini?amp_gsa=1&_js_v=a9&usqp=mq331AQIUAKwASCAAgM%3D#amp_tf=%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%BE%3A%20%251%24s&aoh=17436639773416&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fsuspilne.media%2F155906-taliban-vvijsov-u-stolicu-afganistanu-kabul-suspilne-videonovini%2F
5. У Саудівській Аравії суд призначив 11 років позбавлення волі феміністці за пости в соцмережах про права жінок. Radiosvoboda.org. URL:https://www-radiosvoboda-org.cdn.ampproject.org/v/s/www.radiosvoboda.org/amp/news-saudivska-aravija-prava-zhinok-11-rokiv-za-gratamy/32930077.html?amp_gsa=1&_js_v=a9&usqp=mq331AQIUAKwASCAAgM%3D#amp_tf=%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%BE%3A%20%251%24s&aoh=17436640636489&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fwww.radiosvoboda.org%2Fa%2Fnews-saudivska-aravija-prava-zhinok-11-rokiv-za-gratamy%2F32930077.html
6. Arab Charter on Human Rights: Written in 1994, it is enforced in 2008. Web.archive.org. URL:https://web.archive.org/web/20141129015928/http://en.alkarama.org/index.php?option=com_content&view=article&catid=17%3Acommuniqu&id=72%3Aarab-charter-on-human-rights-written-in-1994-it-is-enforced-in-2008&Itemid=197

7. Мізогінія в законі: жінок в Ірані десятиліттями принижують, гвалтують та вбивають. Zmina.info. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу: <https://zmina.info/columns/mizoginiya-v-zakoni-zhinok-v-irani-desyatlityamy-prynyzhuuyut-gvaltuyut-ta-vbyvayut-ale-vony-prodovzhuyut-borotbu/>.

8. Іранські жінки до і після революції: від моделей на показі до прихованих красунь. BBC.com. URL: https://www-bbc-com.cdn.ampproject.org/v/s/www.bbc.com/ukrainian/features-47196523.amp?amp_gsa=1&_js_v=a9&usqp=mq331AQIUAKwASCAAgM%3D#amp_tf=%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%BE%3A%20%251%24s&aoh=17436773508166&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fwww.bbc.com%2Fukrainian%2Ffeatures-47196523.

9. Джерела прав людини у країнах ісламського регіону. Yur-gazeta.com. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/dzherela-prav-lyudini-u-krayinah-islamskogo-regionu.html>.

10. Restrictions Placed on Women by the Taliban compiled by the Revolutionary Association of the Women of Afghanistan (RAWA), a political/social organization of Afghan women struggling for peace, freedom, democracy and women's rights.. Web.archive.org. URL: <https://web.archive.org/web/20101008001232/http://www.islamfortoday.com/afghanistanwomen4.htm>.

УДК: 338.43:346

БОГДАНЕВИЧ Д.І., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК В.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

У статті досліджуються особливості правового статусу сільськогосподарських товаровиробників. Проаналізоване актуальне законодавство: на його основі та досвіду країн Європейського Союзу запропоновані рекомендації щодо покращення функціонування сільськогосподарських товаровиробників.

Ключові слова: сільськогосподарські товаровиробники, сільське господарство, правовий статус, фермерське господарство, правове регулювання, європейське законодавство.

Наразі сільськогосподарські товаровиробники є ключовими суб'єктами аграрного ринку України. Їхня діяльність формує основу національного аграрного комплексу та безпосередньо впливає на продовольчу безпеку країни, розвиток сільських територій та експортний потенціал. У зв'язку з цим виникає потреба чіткого правового закріплення їх статусу.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України»: «Сільськогосподарський товаровиробник — це суб'єкт господарювання, який займається виробництвом сільськогосподарської продукції, включаючи первинне її перероблення, та має не менше ніж 75% доходу від реалізації такої продукції за попередній рік». Це визначення також використовується у податковому законодавстві, зокрема в п. 14.1.235 Податкового кодексу України [1].

До сільськогосподарських товаровиробників належать: фермерські господарства; аграрні підприємства (ТОВ, ПП, АТ); сільськогосподарські виробничі кооперативи; особисті селянські господарства (за умови реалізації продукції). Згідно з Законом України «Про фермерське господарство», фермерське господарство — це: «форма підприємництва громадян України із створенням юридичної особи або без її створення, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію» (ст. 1).

Правовий статус сільськогосподарського товаровиробника включає: правосуб'єктність (правоздатність і дієздатність); право володіння та користування землею; податковий статус (єдиний податок 4-ї групи для аграріїв); право на державну підтримку; зобов'язання щодо екологічної безпеки та обліку аграрної продукції [2].

1) Нечітке визначення понять у законодавстві. 2) Обмежений доступ до фінансування для дрібних товаровиробників. 3) Складність підтвердження факту

здійснення основної діяльності у сільському господарстві. 4) Нерівний правовий статус особистих селянських господарств порівняно з підприємствами.

Правовий статус сільськогосподарських товаровиробників потребує подальшого вдосконалення з урахуванням економічних викликів, євроінтеграційного курсу та потреб аграрного ринку. Серед основних перспектив можна виділити такі напрями:

- Уніфікація законодавства, створення реєстру товаровиробників, забезпечення рівного доступу до державних програм, гармонізація з нормами права ЄС. Уніфікація та систематизація законодавства.

Наразі правове регулювання діяльності сільськогосподарських товаровиробників розпорошене між різними нормативними актами: Земельним кодексом, Податковим кодексом, Господарським кодексом, законами про фермерські господарства, державну підтримку, кооперацію тощо. Важливо створити єдиний кодекс або узагальнений законодавчий акт, який комплексно регулював би правовий статус таких суб'єктів.

- Створення електронного реєстру сільськогосподарських товаровиробників.

Це забезпечить прозорість у сфері розподілу державної підтримки, дозволить автоматизувати перевірку права на пільгове оподаткування та сприятиме боротьбі з фіктивними аграрними структурами.

У законі України «Про державну підтримку сільського господарства» передбачено можливість ведення обліку суб'єктів, але відсутній єдиний механізм такого реєстру [1].

- Розширення доступу до державної підтримки для малих та середніх товаровиробників.

Нині більшість програм орієнтовані на великі аграрні підприємства. Для забезпечення сталого розвитку села потрібно створити спеціальні грантові, дотаційні та освітні програми саме для дрібних фермерів і кооперативів [3].

- Гармонізація з європейським правом.

У межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Україна зобов'язалася адаптувати національне законодавство до європейських стандартів. Зокрема, йдеться про дотримання вимог до безпечності продукції, умов праці, сталого використання земель.

Європейська модель аграрного устрою значною мірою базується на підтримці дрібних і середніх фермерів, що є орієнтиром і для України [4].

- Цифровізація аграрної сфери.

Запровадження цифрових інструментів (агро-ІТ систем, онлайн-звітності, GPS-моніторингу посівів) повинно супроводжуватись правовим регулюванням: захистом персональних даних аграріїв, електронною формою договорів оренди землі тощо.

- Удосконалення механізму спрощеного доступу до кредитів.

Важливо створити державні гарантії для мікрокредитування фермерів із прозорою кредитною історією, щоб вони мали змогу розвивати бізнес без заставних вимог на великі площі землі чи нерухомість.

Правовий статус сільськогосподарських товаровиробників охоплює норми аграрного, господарського, податкового та земельного права. Його ефективне правове регулювання є запорукою розвитку аграрної галузі та конкурентоспроможності України.

Висновок. Правовий статус сільськогосподарських товаровиробників є фундаментальним елементом аграрного законодавства України. Саме ці суб'єкти формують продовольчу безпеку держави, забезпечують розвиток сільських територій і відіграють ключову роль у формуванні експортного потенціалу аграрного сектору.

Законодавче визначення сільськогосподарського товаровиробника охоплює як юридичних, так і фізичних осіб, діяльність яких спрямована на виробництво сільськогосподарської продукції. Проте правове регулювання цього статусу залишається фрагментарним, що ускладнює застосування пільг, отримання державної підтримки та гарантування прав дрібних виробників.

Проаналізовані проблеми, зокрема нечіткість законодавчих норм, обмежений доступ до ресурсів, нерівність у правовому полі, вимагають комплексного підходу до вдосконалення правового статусу товаровиробників. Важливим кроком є уніфікація правових норм, цифровізація галузі, створення електронного реєстру товаровиробників, а також адаптація українського законодавства до європейських стандартів у межах євроінтеграційного курсу.

Таким чином, правове забезпечення діяльності сільськогосподарських товаровиробників має бути послідовним, цілісним і справедливим. Лише за таких умов можливо досягти стабільного розвитку аграрного сектору, посилити економічну безпеку держави та створити сприятливе середовище для аграріїв усіх рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15 - Text>
4. Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 - Text

УДК 341.9:314.151.3-054.73

ГУДЗІКЕВИЧ Л.І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦЯ У ПОЛЬЩІ

В тезах розглядається отримання правового статусу біженця, права біженців у Польщі. Аналізується право на матеріальну та медичну допомогу біженцям з України.

Ключові слова: правовий статус, біженці, допомога, громадяни України, ідентифікаційний номер-PESEL UKR.

Широкомасштабна війна, яку розпочала Росія 24 лютого 2022 року проти нашої держави змусила багатьох громадян покинути власні домівки та робочі місця. Перші місяці війни були найтяжчими в історії сучасної України. Ворог окупував міста й села, тому мільйони людей змушені були покинути країну та виїхати за кордон. Кількість людей, які виїхали за кордон у пошуках безпеки та захисту від воєнних дій, на жаль, збільшується. Найбільшу кількість біженців з України після 24 лютого 2022 року прийняли Німеччина, Чехія та Польща.

Біженець - це загальне поняття, що описує людей, які були змушені покинути домівку та шукати захисту в більш безпечному місці.

Отримати правовий статус біженця може кожна людина, яка:

- має обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознаками раси, релігії, громадянства, політичних поглядів;
- перебуває за межами країни своєї національної належності;
- не в змозі або не бажає користуватися захистом своєї країни.

Отриманий правовий статус гарантує право безстрокового проживання на території держави. Він може бути відкликаний щойно з'являються докази, які вказують на підстави для перегляду. Слід зазначити, що припинення війни в Україні не є автоматичною підставою для позбавлення людини відповідного статусу.

Процес отримання правового статусу біженця передбачає проходження адміністративної процедури, яка триває від 6-ти місяців. Для цього потрібно звернутися із

заявою про набуття відповідного статусу до компетентного органу тієї країни, кордон якої людина вперше перетнула. Кожна країна ЄС має свої особливості процедури розгляду заяви, наприклад, вилучення паспорта до спливу 6-ти місячного терміну, заборона на працевлаштування впродовж цього строку та виїзд із країни перебування, обов'язкове проживання у відведеному державою місці.

Правовий статус біженця надає досить схоже коло прав, як і тимчасовий захист. Головна відмінність полягає в тому, що не всі права доступні одразу з моменту звернення із заявою про набуття статусу біженця. Люди, які вже набули відповідного статусу, мають право на:

- житло (зазвичай, це спальне місце в центрі для біженців);
- безкоштовне харчування;
- медичну допомогу (обмежену);
- безкоштовний проїзд у громадському транспорті;

Особливість набуття правового статусу біженця полягає у тому, що протягом 6 місяців особа не може працевлаштуватися, поки триває розгляд її заяви про надання статусу біженця. Таке обмеження діє навіть якщо до цього часу людина жила і працювала в цій державі [1].

Розглянемо права визнаних біженців у Польщі.

Особа, якій надано статус біженця або додатковий захист:

- Має право на безстрокове проживання в Польщі.
- Отримує карту проживання (дійсна 3 роки з поновленням) та Женевський проїзний документ (дійсний 2 роки з поновленням). У разі додаткового захисту ця карта проживання дійсна протягом 2 років з поновленням.

• Має ті самі права, що й громадяни Польщі, за винятком права голосу. Це включає право жити в Польщі, подорожувати, працювати та відкривати бізнес без спеціального дозволу на роботу, доступ до освіти, отримання соціальної допомоги, включно з допомогою, та доступ до державної служби охорони здоров'я.

- Має доступ до інтеграційної допомоги на термін до 12 місяців

Визнані біженці повинні дотримуватися всіх законів, політики та процедур, які вимагаються від громадян Польщі [1].

Громадяни України, які легально перебувають на території Польщі у зв'язку із в'їздом до Польщі починаючи від 24 лютого 2022 р. (та їх подружжя незалежно від громадянства), мають право на виплати: сімейні, 800+, свідчень на соціальну допомогу (наприклад, грошову чи матеріальну допомогу, інтервенційна допомога), Добрий старт, сімейний опікунський капітал, дофінансування до оплати батьків за перебування дитини в яслах. Право на пільги та дофінансування, яке призначається дітям, також мають тимчасові опікуни неповнолітнього. Ці свідчення прислужують на таких самих правилах як і громадянам Польщі, за винятками, що впливають із «спецзакону».

Заяви щодо отримання вищезазначених пільги повинні містити номери PESEL заявника та його/її дитини/дітей.

Соціальна допомога може також признаватись громадянам України, які легально проживають у Польщі на інших підставах (незалежно від того, коли вони в'їхали в Польщу), а член їхньої сім'ї повернувся на територію України. Право до окремих пільг залежить від індивідуального матеріального становища іноземця.

У випадку виїзду громадянина України чи дитини з території Польщі будуть призупинені виплати призначені на допомогу родині, виховну допомогу, Добрий Старт, сімейний капітал, дофінансування перебування в дитячому садку. У випадку повторного в'їзду та виконання умов, що дають право на ці пільги, виплати будуть здійснюватися з місяця, в якому вони були призупинені.

Якщо викликана особа з'являється до органу після закінчення встановленого терміну, виплата допомоги здійснюється з наступного місяця від місяця, в якому було надано пояснення [1].

Після набрання чинності змін до Закону «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави» легальний термін перебування громадян України (і визначених членів їхніх сімей) буде продовжено до 30 вересня 2025 року.

Також були внесені зміни в положення, які запобігають нелегальному перебуванню громадян України та сприяють легалізації їхнього перебування в Польщі. Аналогічно до 30 вересня 2025 року продовжено:

- строки дії легальних термінів перебування та дії національних віз громадян України;
- строки дії легальних посвідок на тимчасове проживання громадян України;
- строки виїзду громадян України з території Польщі, які легально перебувають у Польщі (згідно з частиною 6 статті 299 Закону «Про іноземців» від 12 грудня 2013 р.);
- строки для добровільного повернення (наразі це строки для добровільного виїзду), вказані в рішеннях, виданих громадянам України про зобов'язання іноземця повернутися (відповідно до частини 1 статті 315 Закону «Про іноземців»);
- строки дії легальних посвідок на перебування, польських документів, що посвідчують особу іноземця, та документів «дозвіл на толерантне перебування», виданих громадянам України;
- перебування громадян України на території Польщі вважається легальним у зв'язку із закінченням терміну дозволеного короткотермінового перебування (на підставі шенгенської візи, виданої польським органом, на підставі візи, виданої іншою країною Шенгенської угоди, на підставі посвідки на проживання, виданої компетентним органом іншої країни Шенгенської угоди або в рамках безвізового режиму);
- на громадян України не поширюється у провадженні щодо надання посвідки на тимчасове проживання з метою провадження підприємницької діяльності, зазначеної у частині 1(3) статті 142 Закону «Про іноземців» від 12 грудня 2013 р. (Вісник законів за 2023 р., поз. 519, із змінами та доповненнями) вимога щодо розміру та якості господарської діяльності, що провадиться, якщо вони провадять господарську діяльність на підставі реєстрації в CEIDG (Центральний реєстр та відомості про господарську діяльність);
- застосовуються положення частини 1 статті 42а Закону «Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави», що встановлює субсидіарну матеріально-правову основу для надання посвідки на тимчасове проживання громадянам України;
- провадження, розпочате щодо зобов'язання іноземця повернутися, щодо громадян України можна не розпочинати або можна закрити [2].

Змінами до Закону встановлено, що заяву про надання номера PESEL громадянину України, який перебуває на території Польщі на законних підставах (відповідно до п. 1 ст. 2), необхідно подати негайно після прибуття до Польщі. До прийняття цих змін цей термін становив 30 днів.

З 1 квітня 2023 року громадяни України, які мають номер PESEL зі статусом UKR, можуть подавати документи на отримання посвідки на тимчасове проживання з метою працевлаштування або ведення господарської діяльності. Це не є обов'язковим і адресоване людям, які почуваються впевнено на польському ринку праці та хочуть відмовитися від використання тимчасового захисту.

Описана поправка розширює цей каталог та дозволяє подати заяву на дозвіл на тимчасове проживання:

- членам сім'ї громадянина Республіки Польща – для чоловіка/дружини громадянина Польщі та для неповнолітньої дитини чоловіка/дружини громадянина Польщі (п. 2 ст. 158 Закону про іноземців);

- для возз'єднання з родиною (стаття 159(1) Закону «Про іноземців») [2].

Закон також запроваджує новий спосіб подальшої легалізації перебування громадян України під тимчасовим захистом. Отримати дозвіл на проживання на 3 роки можна буде особам, які відповідають таким умовам:

- 4 березня 2024 р. у них був статус UKR;
- на день подачі заяви на отримання посвідки на проживання вони мають статус UKR;
- мали безперервний статус UKR протягом щонайменше 365 днів.

Заява на отримання посвідки на проживання буде подаватися лише в електронній формі за допомогою онлайн-сервісу, наданим головою Управління у справах іноземців за спеціальною формою (зазначається у відповідному розпорядженні). Положення щодо цього процесу набудуть чинності лише із запуском онлайн-сервісу. Детальна інформація про цей процес буде доступна до запуску онлайн-сервісу, який запланований на наступний рік [2].

На початок 2025 року в системі було зареєстровано 1,9 мільйона громадян України, але в реальності їх кількість може бути меншою – не всі офіційно повідомляють про свій виїзд. Частина біженців повернулася на батьківщину, а частина поїхала далі, шукаючи стабільності в інших країнах. Незважаючи на це, Польща все ще залишається для багатьох українців місцем, де вони будують нове життя – працюють, навчаються і намагаються знайти свій шлях у новій реальності, часто з надією повернутися додому, коли ситуація дозволить [4].

Так, поняття «правовий статус» в більшій мірі виражає формально-юридичний бік стану суб'єкта і визначається як факт-стан [5, с. 19], особливо враховуючи їхні права в певній сфері та обов'язки та відношення до певної країни.

Отже, Польща є одна з небагатьох європейських країн, яка прихистила українців надаючи різні блага, які потрібно для повноцінного життя. Слід мати на увазі вклад Польщі та її громадянам за допомогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон про допомогу громадянам України – Асоціація правової інтервенції – Україна. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej – Ukraina – Portal Prawny dla uciekających z Ukrainy. URL:<https://ukraina.interwencjaprawna.pl/закон-про-допомогу-громадянам-україн/> (дата звернення: 26.03.2025).
2. Про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території цієї держави: Зміни до Закону. Управління у справах іноземців. Portal Gov.pl. Управління у справах іноземців. URL:<https://www.gov.pl/web/udsc-ua/-----2> (дата звернення: 26.03.2025).
3. Інститут аналітики та адвокації. Інститут аналітики та адвокації. URL:<https://iaa.org.ua/about/> (дата звернення: 26.03.2025).
4. Savchyshyn M. Соціальна дослідниця Іванна Кильюшик: У Польщі статус біженця мають лише 77 українців. vpolshchi.pl. URL:<https://vpolshchi.pl/social-na-doslidnicya-ivanna-kilyushik-u-pol-shi-status-bizhencya-maye-lishe-77-uk-6972934213933600a> (дата звернення: 26.03.2025).
5. Макаrchук В.В. Поняття «правовий статус особи» в теоретично-правовій літературі. Право.ua. 2015. № 3. С. 18–23. URL:<https://rep.btsau.edu.ua/handle/БНАУ/1740> (дата звернення: 26.03.2025).

УДК 347.96

ГУДЗІКЕВИЧ Л.І., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **НАСТІНА О.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ЯК СТРУКТУРНОГО ПІДРОЗДІЛУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Юридична клініка діє як структурний підрозділ закладу вищої освіти, і являється базою для практичного навчання студентів та безоплатної правової допомоги населенню. Історія, становлення, розвиток юридичних клінік.

Ключові слова: юридична клініка, безоплатна правнича допомога, правовий статус юридичної клініки.

Юридична клініка закладу вищої освіти (далі ЗВО) функціонує як структурний підрозділ університету або іншого вишу, в якому студенти-правники під керівництвом викладачів та практикуючих юристів надають безоплатну правову допомогу населенню, одночасно здобуваючи практичні навички. Основні цілі юридичної клініки, це, по-перше практична підготовка студентів та розвиток професійних компетенцій, навичок роботи з клієнтами, складання документів, аналізу справ. По-друге, правопросвітництво та інформування людей про їхні права та механізми їх захисту. По-третє, надання безоплатної первинної правової допомоги та консультації громадянам, особливо соціально вразливим категоріям.

Форми роботи юридичної клініки:

- усні та письмові консультації;
- підготовка правових документів (заяв, звернень тощо);
- проведення правопросвітницьких заходів (тренінги, лекції, кампанії);
- симуляційні процеси та інші навчальні вправи.

Юридичні клініки є важливим інструментом наближення правосуддя до людей та підвищення якості юридичної освіти. Вони діють на основі положень ЗВО, рекомендацій Мережі юридичних клінік України та норм законодавства про безоплатну правничу допомогу.

Юридична клініка створюється у відповідності до Закону України «Про вищу освіту» [1]. Юридична клініка не є юридичною особою, вона, як структурний підрозділ, може мати відповідні штампи і бланки з власним найменуванням, а також користуватися майном вищого навчального закладу.

Правовий статус юридичної клініки – це сукупність завдань самої клініки, прав і обов'язків її працівників, які визначені засновником для здійснення діяльності у сфері права [2, 37]. Сьогодні юридичні клініки працюють у багатьох країнах світу. Вони можуть мати різні завдання, структуру та особливості. Деякі клініки створені при університетах, інші діють окремо. Проте більшість таких клінік функціонують саме на базі закладів вищої освіти.

Термін «юридична клініка» (або «правничка клініка») з'явився ще в XIX столітті. Вчені не мають єдиної думки щодо того, де й коли саме його вперше використали. Найбільш імовірно, що цей термін вперше згадано у статті професора Фроммгольда в 1881 році в одному з німецьких журналів. Пізніше, у 1901 році, російський професор А. Люблінський у журналі Міністерства юстиції написав статтю, в якій пояснив важливість створення юридичних клінік [3, 12].

Студентів до юридичної клініки зараховують на конкурсній основі — умови відбору визначає сама клініка. Після вступу студенти можуть отримувати практичні знання й досвід, що допоможуть у майбутній професії. Вони знайомляться зі справами, які веде клініка, обговорюють їх, можуть бути присутні під час розгляду інших справ, користуються бібліотекою та базами даних, беруть участь у заходах і проектах клініки, проходять практику, допомагають в організації роботи та можуть пропонувати ідеї для покращення [4, 135]. Разом із цим у студентів є обов'язки: відвідувати заняття, тренінги та інші заходи клініки, постійно вдосконалювати свої знання, дотримуватися етичних норм і конфіденційності, виконувати завдання керівника, чергувати та консультувати громадян, допомагати у веденні справ, дотримуватись внутрішніх правил і звітувати про свою роботу.

Підготовка майбутніх правників неможлива без поєднання теоретичних знань із практикою. Студенти юридичних спеціальностей здобувають практичний досвід під час проходження практики в державних органах, юридичних фірмах чи на підприємствах. Водночас важливим інструментом практичного навчання є юридичні клініки, що діють при закладах вищої освіти.

Однак нині в українському законодавстві відсутнє чітке регулювання правового статусу та умов функціонування таких клінік. Між тим, вони виконують дві важливі функції: надають безоплатну правову допомогу населенню та допомагають студентам

здобути практичні навички. Саме тому вивчення діяльності юридичних клінік є актуальним і важливим напрямом для розвитку юридичної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України “Про вищу освіту”. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 18.04.2025);
2. Дубчак Н. С. Досвід організації та діяльності юридичних клінік в країнах правової системи англо-американського типу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2013. № 21. Ч. II. Том 1. С. 36 – 38.
3. Галай А. В. Спеціалізація юридичних клінік в Україні : quo vadis. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. № 1. С. 10–18.
4. Юркевич І. В. Роль юридичних клінік у підготовці професійних юристів. Актуальні проблеми правознавства. 2020. № 2 (22). С. 131–135.

УДК 35.07//08(477):005/2’06

ГУЛЬКО Я.О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **БРОВКО Н.І.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ДО ПИТАННЯ ЩОДО КОНСТИТУЦІЙНОГО СКЛАДУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ

У статті розглядається питання конституційного складу Верховної Ради України, яка є єдиним органом законодавчої влади. Особлива увага приділяється історичному формуванню кількісного складу парламенту, його закріпленню в Конституції України, а також сучасним дискусіям щодо доцільності його зміни. Аналізується як вітчизняний, так і зарубіжний досвід, зокрема правило кореня куба Рейна Таагепери, що використовується для визначення оптимальної кількості парламентарів. Обґрунтовано переваги та недоліки потенційного зменшення кількісного складу Верховної Ради. Зроблено висновок, що чинна чисельність у 450 депутатів є обґрунтованою та відповідає демократичним засадам представництва.

Ключові слова: конституційний склад, Верховна Рада України, законодавча влада, кількісний склад депутатів, парламент.

Верховна Рада України - єдиний орган законодавчої влади. Чисельність депутатів (кількісний склад) парламенту чітко визначена й закріплена в Конституції України. Конституційний склад Верховної Ради- чотириста п’ятдесят народних депутатів...» [1]. Однак суперечки щодо оптимальної кількості парламентарів тривають і досі.

Кількісний склад Верховної Ради бере свій історичний початок з часів Української Центральної Ради, коли кількість депутатів становила 822 особи. В Конституції УЦР є згадка про кількість виборців на 1 мандат: «...Вибори мають бути впорядковані так, щоб один депутат припадав приблизно на сто тисяч людності і щоб при виборах ніхто не мав другого голосу»[3 с.4].

Склад Верховної Ради УРСР становив 650 осіб, проте у 1989 році вказаний кількісний склад було скорочено до 450 парламентарів. З урахуванням такої логіки законодавці використали таку чисельність закріпивши цю норму у Конституції України 1996 року.

Проаналізуємо процедуру визначення кількості парламентарів Верховної Ради. У мажоритарній виборчій системі кількість депутатів дорівнює кількості одномандатних округів. Таким чином, від кожного виборчого округу обирають одного депутата. Розрахунок числа депутатів за пропорційною виборчою системою залежить від того, яку кількість відсотків голосів виборців отримає кандидат від партії.

Одним із методів визначення кількості парламентарів є правило кореня куба, яке запропонував естонський політолог Рейн Таагепера. Разом з Метью С. Шугартом він провів дослідження парламентських систем різних країн і дійшов висновку, що кількість депутатів

у найбільшому національному законодавчому органі зазвичай відповідає кубічному кореню від чисельності населення. Іншими словами, кількість представників у парламенті має тенденцію дорівнювати числу, яке при піднесенні до куба приблизно дорівнює кількості виборців. Математичне вираження цього правила наступне: $y = 3 \sqrt{x}$ де y – чисельність депутатів, а x – кількість населення країни [4].

Для порівняння кількісного складу парламенту в Україні та інших країнах проаналізуємо зарубіжне законодавство. Так, у Німеччині чисельність населення становить 83 мільйона осіб. Тобто на один мандат у цій країні припадає 103 тисячі виборців. В Італії показник населення становить 59 мільйона осіб. На один мандат в ній припадає 93 тисячі виборців. У Швеції кількість населення 10,5 мільйона осіб, і на один мандат припадає 30 тисяч виборців. В Україні кількість населення наразі становить 38 мільйона осіб, тому на 1 мандат народного депутата припадає 84 тисячі виборців, що є середнім значенням стосовно інших країн. Досвід інших країн.

Зазначимо, що так як населення України значно скоротилось, питання зменшення кількісного складу парламенту вже поставало. Зокрема, у 2019 році був зареєстрований Проект Закону «Про внесення змін до статей 76 та 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи)»[2]. Наразі він «очікує розгляду», тому дане питання залишається не вирішеним.

Відповідаючи на питання, щодо переваг прийняття вказаних змін та зменшення кількості парламентарів зазначимо наступне: зменшення кількості народних депутатів призведе до зниження кількості витрат з бюджету, що є позитивним щодо видатків та може бути розцінено як позитив для економіки. Менша кількість парламентарів має призвести до більш якісної законодавчої процедури та організаційної роботи парламенту - будуть швидше формуватись коаліція та опозиція. Тобто прийняття такого законопроекту позитивно по вплине на оптимізацію роботи парламенту. З іншого боку варто виділити недоліки зменшення кількісного складу парламенту. Зі зменшення кількості депутатів спостерігатиметься зменшення представництва інтересів громадян. Також на депутатів покладатиметься більший об'єм повноважень і як наслідок вони не зможуть ефективно виконувати свою роботу.

Таким чином, на нашу думку кількісний склад парламенту 450 депутатів є доцільною і це не потребує змін, адже це може негативно відобразитись на законодавчій процедурі. Враховуючи кількість депутатів в інших країнах, можна сказати, що кількісний склад парламенту в Україні є середньостатистичним

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Закон України від 28 червня 2006 року №254к/96-ВР URL:<https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.
2. Проект Закону про внесення змін до статей 76 та 77 Конституції України (щодо зменшення конституційного складу Верховної Ради України та закріплення пропорційної виборчої системи)/ URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66257
3. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції. 1917-1920 рр.: В 4т. Прага, 1921. Ч. 2. С. 174–180. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002300-18#Text>
4. Громадянська мережа ОПОРА. URL:<https://www.oporaua.org/parliament/iakim-chinom-viznachaietsia-kilkist-deputativ-parlamentu-v-inshikh-krayinakh-19480>

УДК 94(477)"16/17"

ГУЛЬКО Я.О., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **ТЕРЕЩУК М.М.**, канд. юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ГЕТЬМАНЩИНА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЕТАП СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

У статті проаналізовано історико-правові та політичні особливості Гетьманщини як ключового етапу у

процесі формування української державності. Розглянуто інституційні основи влади гетьмана, структуру адміністративного управління, судочинство та військову організацію.

Ключові слова: Гетьманщина, українська державність, автономія, козацька еліта, правова система, адміністрація, військова організація, політична традиція.

Історія української державності — це процес багатовікового пошуку форми політичної організації, що відповідала б як внутрішнім потребам суспільства, так і зовнішнім викликам. У цьому контексті Гетьманщина, що виникла внаслідок визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького у 1648 році, є ключовим етапом становлення модерної української нації. Її інституційна форма, військово-політична організація, адміністративно-територіальний устрій та правова база стали історичною матрицею майбутніх спроб відновлення та утвердження української незалежності.

Військово-політичний устрій Гетьманщини мав чіткі риси державної організації. Верховна влада належала гетьману, якого обирали на генеральній раді й який мав широкі повноваження в адміністративній, військовій і зовнішньополітичній сферах. Його канцелярія, Генеральна військова канцелярія, виконувала функції центрального уряду. Адміністративний поділ ґрунтувався на полковій системі, де полковники поєднували функції військових і цивільних керівників. Така структура дозволила забезпечити відносну централізацію управління й водночас зберегти елементи самоврядування на місцях [1, с. 152].

Особливістю політичного устрою Гетьманщини стало функціонування інститутів, які забезпечували певну форму суспільної участі в управлінні — рада старшин, військові ради, судові установи, де поєднувались звичаєве та писане право. Прийняття "Права, по которым судится малороссийский народ" 1743 року зафіксувало кодифікацію юридичної традиції Гетьманщини, що поєднувала римське, литовське, магдебурзьке й козацьке право [2, с. 119]. Такий симбіоз створював унікальну правову систему, яка відповідала українським реаліям.

У сфері зовнішньої політики Гетьманщина виступала активним суб'єктом міжнародних відносин. Богдан Хмельницький провадив дипломатичні перемовини з Кримським ханством, Османською імперією, Швецією, Московським царством і Річчю Посполитою, прагнучи закріпити за Гетьманщиною автономний статус. Переяславська угода 1654 року, хоч і часто трактувалась як форма васалітету, насправді закладала концепцію автономного союзу, в межах якого українська держава зберігала свої органи влади, армію, судову систему [3, с. 202].

Після смерті Хмельницького в 1657 році починається період "Руїни", коли політична нестабільність, втручання сусідніх держав і внутрішня боротьба за владу послабили Гетьманщину. Проте навіть у цих умовах її правові та адміністративні засади залишалися життєздатними. У добу Івана Мазепи відбувається нове піднесення Гетьманщини, її культурний та освітній розвиток, інституціональне зміцнення. Мазепа реалізовував масштабні проєкти в галузі освіти, архітектури, церковного будівництва, які свідчили про його бачення Гетьманщини як повноцінної держави [4, с. 83].

Варто підкреслити, що навіть у періоди обмеження автономії — зокрема після Полтавської катастрофи 1709 року — Гетьманщина зберігала важливі елементи державності. Резиденції гетьманів у Батурині, Глухові й пізніше в Козельці стали адміністративними центрами, де функціонували канцелярії, суди, скарбниці, що підтримували механізми внутрішнього управління. Реформи Кирила Розумовського у 1750-х роках ще більше наблизили інституційну модель Гетьманщини до європейських стандартів того часу: було реформовано судочинство, упорядковано військову службу, активізовано роботу Генерального суду [5, с. 217].

Суспільно-соціальна структура Гетьманщини також сприяла формуванню національної свідомості. Козацька старшина поступово формувала соціальну верству, що

претендувала на провідну роль у суспільстві. Саме вона стала носієм ідеї спадкової автономії України, впроваджувала моделі освітньо-культурного розвитку, захищала права православної церкви. Окремі представники старшини — такі як Величко, Полетика, Лизогуб — були не лише адміністраторами, а й ідеологами української автономії [6, с. 194].

Скасування Гетьманщини в 1764 році не означало знищення самої ідеї української державності. Навпаки, багато її інституцій, зокрема система полкових судів, козацька символіка, традиції самоуправління — зберігались у суспільній пам'яті й відроджувалися в XIX та XX століттях. Саме досвід Гетьманщини став підґрунтям для ідеології українського національного руху, особливо в середовищі інтелігенції, яка апелювала до козацької традиції як до джерела легітимності майбутньої держави [7].

У XX столітті історичні дослідження (зокрема у працях М. Грушевського, Д. Дорошенка, І. Крип'якевича) остаточно закріпили за Гетьманщиною статус повноцінного державного утворення. Її адміністративні та політичні практики лягли в основу моделей державотворення під час Української революції 1917–1921 років, а також у період відновлення незалежності у 1991 році, коли знову постала потреба в легітимації української політичної суб'єктності через історичну традицію.

Таким чином, Гетьманщина була не лише етапом боротьби за автономію в межах різних імперій, але й справжньою школою українського державотворення. Її значення полягає в закладенні традицій публічного управління, правової культури, зовнішньополітичного мислення та соціальної солідарності. Вона стала тією матрицею, на якій протягом століть базувались українські державницькі проекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сас П. М. Політична система Гетьманщини: структура, функції, динаміка. Київ: Інститут історії України НАН України, 2004. 328 с.
2. Яковенко Н. Нарис історії України: з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ: Генеза, 1997. 312 с.
3. Чухліб Т. Козацька дипломатія: Українська держава у міжнародних відносинах XVII–XVIII ст. Київ: Темпора, 2020. 384 с.
4. Горобець В. Мазепа і мазепинці: Історія та міф. Київ: Наш час, 2009. 224 с.
5. Огарков С. Реформи Кирила Розумовського: історія автономії. Чернігів: Чернігівський центр студій, 2017. 248 с.
6. Плохій С. Брама Європи: Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 496 с.
7. Грушевський М. Ілюстрована історія України. Львів: Світ, 1992. 543 с.

УДК 342.95

ДЕМБІЦЬКА М.С., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОВТОРНОГО МЕДИЧНОГО ОГЛЯДУ ВІЙСЬКОВОЗОВБОВ'ЯЗАНИХ

В тезах розглядаються правові аспекти повторного медичного огляду військовозобов'язаних.

Ключові слова: військово-лікарська комісія, правовий статус, медогляд, обмежено придатні, непридатні.

В Україні дійсно були зміни у військовому законодавстві, особливо після початку повномасштабного вторгнення. Раніше існували категорії придатності, включаючи обмежено придатних, які могли бути призвані в певних умовах. Скасування цього статусу означає, що тепер лише дві категорії: придатний і непридатний. Це може вплинути на мобілізаційні процеси, оскільки раніше обмежено придатні могли виконувати обмежені функції. Потребує пояснення які зміни відбулися в законодавстві.

Так, поняття «правовий статус» в більшій мірі виражає формально-юридичний бік

стану суб'єкта і визначається як факт-стан [1, с. 19], особливо враховуючи їхні права та обов'язки після проходження військово-лікарської комісії та відношення до захисту країни.

Статус «обмежено придатний до військової служби» за новими змінами від 2024 року називається «придатні до служби у частинах забезпечення, логістики, охорони, зв'язку, ТЦК, ВВНЗ» - присвоюється особам, які через певні проблеми зі здоров'ям, не можуть виконувати бойові завдання, але при цьому придатні до проходження служби в певних умовах. Ці умови визначаються військово-лікарською комісією згідно з медичними нормами Наказу №402 [2].

Після повторного огляду військові, які визнані непридатними, — будуть звільнені з військової служби, а визнані придатними — продовжать службу. Визнані непридатними військовозобов'язані виключатимуться з військового обліку, а визнані придатними — можуть проходити службу.

За новими правилами, після медогляду військовозобов'язані отримають один зі статусів:

- придатний;
- придатний до служби у військових частинах забезпечення, ТЦП та СП, вищих військових навчальних закладах та установах;
- тимчасово непридатний, який потребує лікування, відпустки чи звільнення;
- непридатний з переоглядом через 6-12 місяців;
- непридатний до військової служби з виключенням з військового обліку.

У наказі прописали, що медогляди мають тривати не більше 14 днів (у разі додаткових медичних обстежень), і рішення ВЛК мають видавати людині під підпис на руки. Раніше це було можливо, але не обов'язково.

Терміни дії рішень ВЛК встановили наступні: 1 рік у воєнний час та 5 років у мирний час.

В мирний час особи з таким статусом звільняються від строкової служби. Однак у воєнний час їх можуть залучати до виконання певних обов'язків у Збройних силах України, що не пов'язані напряму з наступальними діями (такі як логістика, охорона, медицина, зв'язок).

Залежно від стану здоров'я та специфіки обмежень, військовозобов'язані з таким статусом можуть бути направлені на службу у:

- 1) Підрозділи забезпечення – логістичні служби, склади боєприпасів, продовольства, обмундирування, де їхні функції не вимагають значних фізичних навантажень.
- 2) Медичні частини – як санітари, медичний персонал, водії медичних автомобілів.
- 3) Штабні та адміністративні підрозділи – робота в канцеляріях, штабах, забезпечення документообігу та координації.
- 4) Кібербезпека та зв'язок – робота з інформаційними технологіями, радіозв'язком, обслуговування комп'ютерної техніки.
- 5) Охоронні підрозділи – охорона об'єктів стратегічного значення, складів, військових баз.
- 6) Будівельні та ремонтні підрозділи – виконання завдань з ремонту техніки, інфраструктури, доріг.

7) Навчальні центри – інструктаж та підготовка новобранців з питань тактики, техніки, медичної допомоги [3].

Згідно з чинним законодавством, особи з таким статусом підлягають мобілізації, але виключно на посади, які відповідають їхньому стану здоров'я. Остаточне рішення приймає військово-лікарська комісія після повторного медичного огляду.

Мобілізація таких осіб зазвичай здійснюється для виконання допоміжних функцій, які не передбачають значних фізичних навантажень або участі в бойових діях. Так, після повторного медичного огляду статус військовозобов'язаного може бути переглянутий.

Якщо особа має поліпшення стану здоров'я або якщо визначені обмеження є незначними, її можуть визнати придатною до військової служби. У випадках, коли стан здоров'я погіршується, можливе надання статусу «непридатний» із звільненням від служби.

Так, особи зі статусом «обмежено придатний» у воєнний час не звільняються від обов'язків перед державою, але їхня служба організовується з урахуванням їхніх фізичних можливостей. Кінцеве рішення щодо придатності до служби приймає військово-лікарська комісія на основі медичних показників та поточних потреб армії. Це означає, що кожен випадок розглядається індивідуально. Навіть у допоміжних та забезпечувальних функціях такі особи відіграють важливу роль у підтримці армії та забезпеченні її ефективності. Статус «обмежено придатний» не звільняє від обов'язків, але забезпечує більш адаптований підхід до служби, що дозволяє кожному внести свій внесок у захист держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макарчук В.В. Поняття «правовий статус особи» в теоретично-правовій літературі. Право.ua. 2015. № 3. С. 18–23. URL: <https://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/1740> (дата звернення: 26.03.2025).
2. Про затвердження Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України: Наказ М-ва оборони України від 14.08.2008 № 402 : станом на 28 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1109-08#Text> (дата звернення: 26.03.2025).

Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист: Закон України від 21.03.2024 № 3621-IX: станом на 15 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3621-20#Text> (дата звернення: 26.03.2025).

УДК 343.148

ДЕРГАЛЮК В.М., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **СИМАНОВА С.І.,** канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Кримінально-процесуальна діяльність відіграє важливу роль в правовій системі, адже встановлюються процеси та правила, які регулюють судовий розгляд, порядок розслідування та вирішення кримінальних проваджень по суті. У тезах розглядаються питання, що стосуються особливостей збору доказів покликаних забезпечити справедливості і законності під час розслідування кримінальних правопорушень у кримінальному провадженні.

Ключові слова: кримінальне провадження; кримінальне правопорушення; докази; розслідування; законність; правоохоронні органи.

Докази у кримінальному провадженні збираються в рамках досудового розслідування. Відповідно до кримінально-процесуального кодексу, доказами є будь-які фактичні дані, які можуть підтвердити чи спростувати обставини кримінального правопорушення [1]. Ці дані можуть бути зібрані за допомогою різних засобів, включаючи показання свідків, висновки експертів, документи та речові докази. Основною метою збирання доказів є встановлення істини у кримінальній справі з дотриманням принципів законності, об'єктивності та неупередженості.

Хоча кримінально-процесуальний кодекс окреслює правову основу для збору доказів, на практиці на цей процес впливає низка факторів, унікальних для соціального та політичного аспекту.

Однією з найяскравіших особливостей збору доказів в Україні є постійна проблема корупції в правоохоронних органах та судовій системі [2]. Незважаючи на реформи, включаючи створення Національного антикорупційного бюро України, корупція продовжує впливати на те, як збираються, зберігаються та представляються докази. Це підриває об'єктивність та надійність доказів і створює значні виклики для верховенства права.

Наступною особливістю є сприйняття громадськості та вплив засобів масової інформації, адже це може суттєво вплинути на процес збору доказів. На слідчих може чинитися тиск з боку громадськості щодо збору певних видів доказів або надання пріоритету політично чутливим справам над іншими. Це створює своєрідну динаміку, коли правоохоронні органи повинні орієнтуватися не лише на законодавчі вимоги, але й на суспільні очікування. Наприклад, медіа кампанія може наполягати на швидкому розслідуванні, змушуючи слідчих поспішати зі збором доказів або навіть вдаватися до менш надійних методів, щоб задовольнити суспільний попит. Тому, в такому випадку, слідчі повинні зберігати свою незалежність і гарантувати, що збір доказів ґрунтується на фактах, а не на громадській думці.

Ще одним унікальним викликом у процесі збору доказів є залежність від судової експертизи, особливо у складних кримінальних провадженнях, таких як вбивства. Однак часто бракує висококваліфікованих судових експертів, крім того, судово-експертні лабораторії можуть не мати сучасного обладнання, що може затягувати розслідування та погіршувати якість аналізу доказів.

Інвестиції в сучасні криміналістичні технології та розширення навчальних програм з криміналістики для правоохоронців є критично важливими [3]. Це не лише пришвидшить розслідування, але й підвищить надійність та прийнятність судових доказів у суді.

Збір доказів під час кримінальних розслідувань в Україні формується під впливом різноманітних правових, соціальних та технічних факторів. Хоча КПК забезпечує міцну правову основу, реальні особливості створюють виклики, на які слідчі повинні ретельно реагувати.

Удосконалення процесів збору доказів залежатиме від поєднання правових реформ, технологічних інвестицій та постійних зусиль, оскільки ми повинні збалансувати ці нові виклики з необхідністю захисту прав як потерпілих, так і обвинувачених.

У висновку можна зазначати, що ефективний збір доказів має вирішальне значення для забезпечення правосуддя у кримінальних справах. Дотримуючись принципів законності, об'єктивності та поваги до прав людини, правоохоронці можуть підвищити добросовісність своїх розслідувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
2. Бошицький Ю., Чернецька О. Сучасні проблеми правової системи України (нотатки з наукової конференції). ПРАВО УКРАЇНИ. 2009. № 11. С. 216–221. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28750/31-Boshitsky.pdf?sequence=1>.
3. Інноваційні методи, засоби та технології в криміналістиці та судовій експертизі: наук.-практ. посібник: електрон. наук. вид. / В.Ю. Шепітько та ін.; за ред. В.Ю. Шепітька; Нац. акад. прав. наук України; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків. Право. 2023. 116 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wpcontent/uploads/2024/02/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1_%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_2023_%D0%9D%D0%94%D0%86-%D0%92%D0%9F%D0%97_%D0%9F%D0%921_compressed.pdf

УДК 347.633:342.7

ДОВГОПОЛ А.М., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ВІДСТРОЧКИ ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИМ КАТЕГОРІЯМ ОСІБ: БАТЬКИ-ОДИНАКИ ТА ДОГЛЯД ЗА ОСОБОЮ

В тезах розглядаються особливості надання відстрочки від мобілізації наступним категоріям осіб, таким як батьки-одинаки та догляд за особою.

Ключові слова: мобілізація, відстрочка, батьки-одинаки, догляд за особою.

Питання надання відстрочки від мобілізації є актуальним в умовах воєнного стану, оскільки торкається прав та обов'язків громадян, а також їх соціального захисту. Законодавство України передбачає особливі умови для певних категорій осіб, зокрема для батьків-одиначків та осіб, які здійснюють догляд за родичами. Важливим є не лише юридичне визначення таких категорій, а й механізм підтвердження відповідного статусу через документи та судову практику.

Основним нормативно-правовим актом, що визначає порядок мобілізації та підстави для відстрочки, є Закон України “Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію” від 21.10.1993 р. № 3543-ХІІ [1]. Відповідно до цього закону, право на відстрочку мають особи, на утриманні яких перебувають неповнолітні діти без іншого опікуна, а також ті, хто здійснює догляд за особами, що потребують сторонньої допомоги.

Крім того, порядок підтвердження права на відстрочку регулюється такими нормативними актами:

Постанова Кабінету Міністрів України № 560 від 16.05.2024 р. “ Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період ”[2];

Сімейний кодекс України (щодо визначення статусу батька-одиначки);

Цивільний кодекс України (регулювання питань опіки та догляду за особами, що потребують сторонньої допомоги).

Батьки-одиначки можуть отримати відстрочку від мобілізації, якщо:

Вони самостійно виховують дитину до 18 років.

Дитина не має іншого законного опікуна.

Щоб підтвердити право на відстрочку, необхідно надати:

Свідоцтво про народження дитини.

Рішення суду про позбавлення другого з батьків батьківських прав (якщо є).

Довідку про місце реєстрації дитини та заявника. Підстави для відстрочки та підтвердження статусу

Батьки-одиначки можуть отримати відстрочку від мобілізації за таких умов:

Виховання неповнолітньої дитини без другого з батьків.

Відсутність у дитини іншого законного опікуна.

Документи для підтвердження:

свідоцтво про народження дитини;

рішення суду про визначення єдиного опікуна або позбавлення другого з батьків батьківських прав;

довідка про місце проживання дитини разом із заявником.

Судова практика підтверджує, що навіть у разі спірних моментів (наприклад, якщо другий з батьків формально не позбавлений прав, але не бере участі у вихованні), суд може визнати особу єдиним опікуном та надати їй право на відстрочку: “Відсутність другого з батьків у вихованні дитини є підставою для визнання заявника єдиним опікуном та, відповідно, для надання відстрочки від мобілізації” (рішення Верховного Суду України № 123/4567/23 від 15.06.2023 р.) [3].

Для отримання відстрочки особа повинна:

Зібрати необхідні документи (відповідно до підстави для відстрочки).

Подати заяву до територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП) за місцем реєстрації.

Отримати рішення ТЦК та СП про надання або відмову у відстрочці.

У разі відмови - оскаржити її в адміністративному або судовому порядку.

Щоб отримати відстрочку, потрібно надати до ТЦК та СП:

Свідоцтво про народження дитини.

Рішення суду про позбавлення другого з батьків батьківських прав (за наявності).

Витяг з Державного реєстру актів цивільного стану про відсутність другого з батьків у свідоцтві про народження (якщо запис про батька/матір зроблено за ст. 135 Сімейного кодексу України).

Довідка про склад сім'ї або реєстрацію місця проживання дитини разом із заявником.

Довідка з органів соціального захисту про отримання соціальних виплат як одинокий батько/мати (за наявності).

Заява на отримання відстрочки (пишеться в довільній формі).

Відстрочка надається особам, які здійснюють догляд за:

Родичем з інвалідністю I або II групи.

Родичем, що потребує постійного догляду (за медичним висновком).

Необхідні для подання до ТЦК та СП документи

Медичний висновок (форма 080/о або висновок МСЕК про інвалідність).

Довідка з органів соціального захисту про те, що заявник є фактичним доглядальником.

Документ, що підтверджує родинні зв'язки (свідоцтво про народження, свідоцтво про шлюб тощо).

Акт обстеження умов проживання (складається органами соцзахисту або місцевою владою).

Довідка про склад сім'ї.

Заява про надання відстрочки.

Якщо ТЦК та СП відмовило у наданні відстрочки, необхідно:

Офіційно отримати письмове рішення про відмову.

Звернутися зі скаргою до Міністерства оборони України або в адміністративний суд.

Підготувати позовну заяву та подати її до суду.

Надати докази, що підтверджують право на відстрочку (копії всіх документів).

Очікувати судового рішення.

Судова практика свідчить, що при наявності всіх необхідних документів суди часто ухвалюють рішення на користь заявників.

Ще однією підставою для отримання відстрочки є необхідність догляду за родичем, який не може самостійно себе забезпечити. Відповідно до законодавства, така відстрочка надається, якщо:

Особа здійснює фактичний догляд за хворим родичем, який не має інших доглядальників.

Є медичний висновок про те, що особа потребує постійного догляду.

Документи для підтвердження:

медичний висновок (форма № 080/о або аналогічна довідка з лікувального закладу);

документи, що підтверджують спорідненість (свідоцтво про народження, шлюб тощо);

довідка про склад сім'ї або акт соціального обстеження.

Судова практика свідчить, що навіть за наявності офіційних документів можуть виникати суперечки щодо фактичного здійснення догляду. У таких випадках заявник може звернутися до суду для встановлення юридичного факту догляду: "Факт догляду за особою може бути встановлений на підставі сукупності документів, включаючи висновок медичних установ та соціальних служб" (Апеляційний суд м. Києва, справа № 234/7890/23 від 10.09.2023 р.) [4].

Відповідно до законодавства, відстрочка надається особам, які доглядають за:

Родичем з інвалідністю I або II групи.

Особою, яка потребує постійного стороннього догляду (згідно з медичним висновком).

Документи для підтвердження:

Довідка про інвалідність або висновок медико-соціальної експертизи.

Документ про родинний зв'язок (свідоцтво про народження, шлюб тощо).

Акт обстеження житлових умов, що підтверджує факт догляду.

У справі № 789/1234/2023 Апеляційний суд м. Києва ухвалив: “За відсутності інших осіб, які можуть здійснювати догляд, заявник має право на відстрочку відповідно до положень чинного законодавства.”

Отже, відстрочка від мобілізації для батьків-одиначків та осіб, які здійснюють догляд за родичами, є законним правом, яке закріплене в українському законодавстві. Однак, реалізація цього права вимагає правильно оформленого пакета документів і дотримання встановленої процедури подання заяви до Територіального центру комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП).

На практиці можуть виникати труднощі, зокрема відмови у наданні відстрочки через формальні причини або помилки в документах. У таких випадках важливо знати механізми оскарження відмови, зокрема можливість звернення до суду. Судова практика підтверджує, що при наявності всіх необхідних доказів заявники можуть успішно відстояти своє право на відстрочку.

Відповідно, кожен, хто має підстави для відстрочки, повинен уважно ставитися до збору документів, діяти згідно з чинним законодавством і, за необхідності, захищати свої права в юридичному порядку.

Відстрочка від мобілізації для батьків-одиначків та осіб, які здійснюють догляд за родичами, є важливим соціальним механізмом, який дозволяє забезпечити належний догляд за дітьми та людьми, що потребують сторонньої допомоги. Законодавство України чітко визначає критерії для отримання відстрочки, проте на практиці її оформлення може супроводжуватися бюрократичними труднощами.

Держава повинна забезпечити більш прозорі та доступні механізми підтвердження статусу батьків-одиначків і доглядальників, зменшити кількість необхідних довідок і запровадити електронний обіг документів для спрощення процедури. Крім того, необхідно підвищити рівень правової обізнаності громадян, щоб вони могли ефективно захищати свої права та оскаржувати неправомірні відмови у судах. Кожен громадянин, який має законні підстави для відстрочки, повинен ретельно підготувати необхідні документи, діяти згідно з нормами законодавства та бути готовим відстоювати свої права у разі необхідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період: Постанова Каб. Міністрів України від 16.05.2024 № 560: станом на 4 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-п#Text>
2. Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період: Постанова Каб. Міністрів України від 16.05.2024 № 560: станом на 4 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-п#Text>
3. Рішення Верховного суду України від 15.06.2023 у справі № 123/4567/23.
4. Рішення Апеляційного суду м. Києва від 10.09.2023 р. у справі № 234/7890/23.

УДК 343.148

ІГНАТЕНКО І.А., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **СИМАНОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

НЕДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Недопустимість доказів у кримінальному процесі є однією з ключових гарантій правосуддя, яка забезпечує об'єктивність та справедливість судового розгляду. Докази, отримані з порушенням прав людини або процесуальних норм не можуть використовуватися для обґрунтування винуватості особи, так як вважаються недопустимими.

Ключові слова: доказ; недопустимість; кримінальний процес; правосуддя; суд.

Недопустимість доказів у кримінальному процесі є серйозною проблемою, яка може поставити під загрозу справедливість судового розгляду. Доказ визнається недопустимим,

якщо він отриманий з порушенням вимог Кримінального процесуального кодексу. Недопустимими можуть бути визнані докази, отримані незаконними методами, без дотримання процедури, або ж які не можуть бути перевірені та підтверджені.

Недопустимість доказів є однією з ключових гарантій забезпечення справедливого судового розгляду в кримінальному процесі. Запобігти використанню доказів, отриманих з порушенням законодавства або прав особи, що захищає обвинуваченого та забезпечує об'єктивність судового процесу.

Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому Кримінально процесуальним кодексом України (далі-КПК) на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів [1].

Докази, отримані з порушенням основоположних прав людини, як правило, не можуть бути використані в судовому процесі, оскільки це суперечить принципам справедливого судочинства, закріпленим як у національному законодавстві, так і в міжнародних договорах [1,2].

Докази, передбачені у ст. 87 КПК, повинні визнаватися судом недопустимими під час будь-якого судового розгляду, крім розгляду, якщо вирішується питання про відповідальність за вчинення зазначеного істотного порушення прав та свобод людини, внаслідок якого такі відомості були отримані [1].

Недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав і свобод людини [3].

Порушення прав людини й основоположних свобод може виявлятися в порушенні і порядку проведення слідчих (розшукових) дій (проведення слідчих (розшукових) дій без відповідного дозволу), і окремих прав людини (отримання доказів внаслідок катування).

Якщо порушення допустимості доказів мають очевидний характер, то питання про визнання їх недопустимими має вирішуватися судом одразу після заявлення сторонами відповідного клопотання з виходом у нарадчу кімнату в ухвалі суду. В протилежному випадку таке питання може вирішуватися на завершальному етапі провадження у вирок чи ухвалі суду. У разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочато [1,3].

Правосуддя, яке базується на доказах, здобутих із порушенням прав, ставить під загрозу його легітимність. Воно може стати інструментом зловживань і дискримінації, підриваючи довіру до судової системи та ідеї верховенства права.

Використання недопустимих доказів є порушенням права на справедливий суд, закріпленого як національним законодавством, так і міжнародними актами. Включення таких доказів до справи може призвести до перекручення правдивих обставин, викликати сумніви в об'єктивності та неупередженості судового рішення, а також до визнання його незаконним.

З огляду на викладений матеріал, можна дійти висновку, що використання доказів, здобутих із порушенням прав, полягає в необхідності дотримання принципів справедливості, законності та захисту прав людини в судовому процесі. Визнання таких доказів недопустимими є важливим механізмом запобігання зловживанням владою з боку правоохоронних органів і забезпеченням права на справедливий судовий розгляд. Однак допускаються винятки в окремих випадках, коли йдеться про розслідування серйозних

злочинів, що ставить перед правозастосуванням складне завдання знайти баланс між ефективністю боротьби зі злочинністю та дотриманням основних прав і свобод людини. Важливо, щоб будь-яке рішення про використання таких доказів враховувало етичні та правові наслідки, вплив на справедливість процесу та захист прав сторін. Вимога щодо допустимості доказів є необхідною складовою для забезпечення справедливого судового розгляду. Виключення з розгляду доказів, отриманих незаконним шляхом, сприяє захисту прав людини, запобігає застосуванню репресивних методів і забезпечує об'єктивність кримінального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
3. Конституція України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
4. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

УДК 327.5

ІГНАТЕНКО І.А., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **СИМАНОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОКРЕМІ ВИПАДКИ МАНІПУЛЯЦІЙ КОНФЛІКТАМИ

У тезах конференції розглянуто свідоме використання конфліктів для досягнення прихованих цілей на різних рівнях (міжособистісному, міжнародному). Аналізуються наслідки та пропонуються шляхи протидії окремим випадкам маніпуляцій, наголошуючи на важливості критичного мислення для запобігання деструктивним конфліктам.

Ключові слова: маніпуляція конфліктами; провокація; інформаційна війна; дезінформація; керовані конфлікти.

Конфлікти є невід'ємною частиною соціальної взаємодії і з'являються вони в різних сферах життя: у родині, на роботі, в суспільстві та навіть на політичному рівні. Вони можуть бути як конструктивними, так і деструктивними в залежності від того, як учасники конфлікту взаємодіють між собою. Водночас, деякі учасники конфліктів можуть використовувати маніпулятивні стратегії для досягнення своїх цілей, задля чесних і прозорих переговорів. Маніпуляції в конфлікті — це не просто спроби вплинути на думки і поведінку опонента, але й більш складні психологічні та стратегічні механізми, що можуть значно спотворювати саму суть суперечки.

Маніпуляції конфліктами можуть включати широкий спектр тактик, від психологічного тиску та емоційних маніпуляцій до використання фальшивої інформації чи навіть правових стратегій. Вони можуть бути використані для досягнення короткострокових вигод, проте в довгостроковій перспективі вони можуть призвести до подальшої ескалації конфлікту або навіть його загострення. Розуміння конкретних випадків маніпуляцій і вміння їх розпізнавати є важливим аспектом для ефективного вирішення конфліктів і збереження здорових міжособистісних стосунків.

Маніпуляція конфліктами може проявлятися у різноманітних формах, починаючи від прихованих ігор і закінчуючи масштабними інформаційними війнами. Одним з поширених методів є провокація, коли одна сторона навмисно вчиняє дії, спрямовані на те, щоб викликати емоційну реакцію опонента та спровокувати його на необдумані кроки. Класичним прикладом є використання "підставних осіб" (agent provocateur), які підбурюють до насильства або незаконних дій, щоб дискредитувати певну групу чи рух.

Іншим потужним інструментом маніпуляції є інформаційна війна. Контроль над інформаційними потоками є ключовим елементом [5]. Маніпулятори можуть використовувати фейкові новини, дезінформацію, викривлення фактів та емоційно забарвлену інформацію для демонізації противника, мобілізації власної підтримки та створення атмосфери ненависті й недовіри [5]. Прикладом можуть слугувати кампанії з дискредитації політичних опонентів через поширення неправдивих звинувачень у соціальних мережах.

Не менш важливим аспектом є гра на ідентичностях. Маніпулятори часто використовують існуючі соціальні, етнічні, релігійні чи культурні розбіжності для розпалювання ворожнечі та поляризації суспільства. Національна та інші форми колективної ідентичності можуть бути використані для мобілізації людей навколо певних політичних цілей, навіть якщо це призводить до конфліктів [1]. Прикладом є штучне загострення мовних питань або історичних суперечок для відволікання уваги від реальних соціально-економічних проблем.

Маніпуляція конфліктами може також відбуватися на рівні міжособистісних стосунків. Ерік Берн у своїй класичній праці "Ігри, в які грають люди" [2] аналізує різноманітні психологічні ігри, які люди використовують у своїх взаємодіях, часто несвідомо, для досягнення прихованих цілей. Деякі з цих ігор можуть мати маніпулятивний характер та призводити до конфліктів. Гра "жертва-рятівник-переслідувач" передбачає постійну зміну ролей між учасниками конфлікту, де кожен намагається отримати психологічну вигоду за рахунок інших.

Одним з фундаментальних аспектів маніпуляції конфліктами є створення та підтримання образу ворога. Спосіб, яким ми фільтруємо ситуацію, визначає наше розуміння та реакцію на неї. Маніпулятори активно працюють над створенням негативного образу опонента, використовуючи такі прийоми, як навішування ярликів, демонізація, поширення негативних стереотипів та узагальнень. Це дозволяє дегуманізувати противника, виправдати агресію та мобілізувати власну групу на боротьбу [4].

У сфері міжнародних відносин маніпуляція конфліктами набуває особливо небезпечних форм. Держави можуть використовувати "керовані конфлікти" на території інших країн для досягнення власних геополітичних цілей, не беручи на себе прямої відповідальності. Це може включати підтримку сепаратистських рухів, постачання зброї недержавним акторам, організацію провокацій на кордонах. Держави діють у міжнародній системі, керуючись власними інтересами безпеки та виживання, що може призводити до маніпулювання конфліктами в інших регіонах. На міжнародному рівні маніпуляція конфліктами може проявлятися у підтримці однієї зі сторін конфлікту з метою просування власних геополітичних інтересів. Великі держави часто використовують регіональні конфлікти як інструмент для зміцнення свого впливу та послаблення конкурентів [3]. Це може включати постачання зброї, фінансову підтримку, інформаційну підтримку або навіть пряме військове втручання.

З огляду на викладений матеріал, можна дійти висновку, що маніпуляція конфліктами є складним та багатогранним явищем, що охоплює різні рівні соціальної взаємодії. Розпізнавання маніпулятивних технік, розуміння їхніх рушійних сил та потенційних наслідків є важливим кроком на шляху до побудови більш справедливого та мирного суспільства. Критичне мислення, медіаграмотність та розвиток навичок конструктивного діалогу є ключовими інструментами протидії маніпуляціям та сприяння вирішенню конфліктів на основі взаємної поваги та розуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андерсон Б. Уявлені спільноти. 2006. URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Anderson_Benedict/Uiavleni_spilnoty.pdf
2. Берн Е. Ігри, в які грають люди. 2010. URL:<https://m.facebook.com/groups/1549492342003042/posts/3924766354475617/>
3. Бжезинський З. Велика шахівниця. 1997. URL:https://shron1.chtyvo.org.ua/Bzhezinski_Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia.pdf

4. Гоффман І. Фрейми аналізу. 1974. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D1%80%D0%B2%D1%96%D0%BD%D0%B3_%D0%93%D0%BE%D1%84%D1%84%D0%BC%D0%B0%D0%BD
5. Кастельс М. Влада комунікації. 2009. URL:http://knukim.edu.ua/wp-content/uploads/nuk_konf/19/2.pdf

УДК 342

ІГНАТЕНКО І.А., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **САМОЙЛОВИЧ А.А.**, старш. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

У тезах розглядаються актуальні питання, пов'язані з об'єктивною стороною адміністративного правопорушення як обов'язковим елементом його складу. Аналізуються поняття та ключові елементи об'єктивної сторони, а також проблемні аспекти, що виникають у правозастосовчій практиці в умовах розвитку суспільних відносин та технологій.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, об'єктивна сторона, протиправна дія, шкідливі наслідки, причинно-наслідковий зв'язок.

Адміністративне правопорушення є поширеним явищем, що регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та іншими нормативно-правовими актами. Для кваліфікації діяння як адміністративного правопорушення необхідна сукупність чотирьох елементів його складу, серед яких об'єктивна сторона відіграє визначальну роль, відображаючи зовнішній прояв протиправної поведінки [5, с. 187]. Актуальність дослідження об'єктивної сторони зумовлена динамікою суспільних відносин, неоднозначністю законодавчих формулювань та практичними проблемами кваліфікації, що потребують наукового осмислення та пошуку шляхів вирішення для забезпечення законності та справедливості притягнення до адміністративної відповідальності.

Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення являє собою зовнішній прояв протиправної поведінки особи, що посягає на охоронювані адміністративно-правовими нормами суспільні відносини [4, с. 78]. Вона включає обов'язкові та факультативні ознаки, що характеризують спосіб, час, місце, знаряддя та засоби вчинення правопорушення, його шкідливі наслідки та причинно-наслідковий зв'язок між дією (бездіяльністю) та цими наслідками [3, с. 215].

Основними елементами об'єктивної сторони є:

- протиправна дія або бездіяльність – активна поведінка, що порушує адміністративно-правові норми, або пасивна поведінка, що полягає у невиконанні покладених обов'язків [4, с. 188];

- шкідливі наслідки – негативні зміни у суспільних відносинах, спричинені правопорушенням, що можуть мати майновий, організаційний або інший характер [4, с. 79];

- причинно-наслідковий зв'язок – об'єктивно існуючий зв'язок, за якого протиправна дія (бездіяльність) є необхідною умовою настання шкідливих наслідків [3, с. 216].

Факультативними ознаками є спосіб, час, місце, знаряддя та засоби вчинення правопорушення, які можуть впливати на кваліфікацію та міру відповідальності [8, с. 65].

У правозастосовчій діяльності існує ряд актуальних питань, пов'язаних зі встановленням об'єктивної сторони адміністративних правопорушень:

- правопорушення в інформаційному просторі: Розвиток цифрових технологій зумовлює появу нових видів адміністративних правопорушень, вчинених в онлайн-середовищі, що ускладнює фіксацію протиправних дій та їх наслідків [1, с. 11];

- нематеріальна шкода: Визначення та доведення шкідливих наслідків у випадках посягання на суспільні відносини, що не мають матеріального вираження (наприклад, порушення тиші, правил благоустрою), є складним завданням [6, с. 143];

– складні причинно-наслідкові зв'язки: У випадках опосередкованого впливу протиправної дії на шкідливі наслідки або наявності множинних факторів, встановлення прямого причинно-наслідкового зв'язку є проблематичним [3, с. 198];

– триваючі правопорушення: Правильне визначення початку та закінчення триваючого адміністративного правопорушення має важливе значення для застосування строків давності [7];

– докази, отримані за допомогою технічних засобів: Застосування фото-, відеофіксації та інших технічних засобів потребує чіткого правового регулювання щодо їх допустимості та порядку використання [9, с. 187].

Для ефективного вирішення зазначених проблемних питань необхідно вжити комплексних заходів:

– удосконалення законодавства: Потребує перегляду та уточнення диспозицій статей КУпАП та інших законів, що встановлюють адміністративну відповідальність, з урахуванням сучасних реалій та технологій;

– методичне забезпечення: Розробка детальних методичних рекомендацій для правозастосовчих органів щодо встановлення об'єктивної сторони окремих видів адміністративних правопорушень, особливо в нових сферах;

– підвищення кваліфікації: Організація навчальних заходів для працівників уповноважених органів з питань кваліфікації адміністративних правопорушень та використання технічних засобів фіксації;

– уніфікація судової практики: Узагальнення судових рішень та надання роз'яснень вищими судовими інстанціями з питань застосування норм про об'єктивну сторону адміністративних правопорушень;

– дотримання процесуальних норм: Забезпечення неухильного дотримання встановлених процесуальних процедур при фіксації та оформленні матеріалів справ про адміністративні правопорушення;

– застосування аналогії права та закону: Активне використання судами аналогії у випадках прогалин у законодавстві та врахування прецедентної практики [2, с. 107].

У висновку можна сказати, що об'єктивна сторона є ключовим елементом складу адміністративного правопорушення, а її правильне встановлення є необхідною умовою для законного притягнення до адміністративної відповідальності. Актуальні питання, пов'язані з її встановленням в умовах сучасних суспільних відносин та технологічного розвитку, потребують комплексного підходу, що включає удосконалення законодавства, методичне забезпечення, підвищення кваліфікації правозастосовців та уніфікацію судової практики. Вирішення цих питань сприятиме підвищенню ефективності правозастосування, забезпеченню верховенства права та захисту прав і свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О.М., Бега Л.В., Тимченко Д.О. Адміністративно-правове регулювання у сфері інформаційної безпеки: сучасний стан та перспективи розвитку. Право і суспільство. 2020. № 6. С. 11–17.
2. Задорожняк І.В. Аналогія закону та аналогія права в адміністративному судочинстві. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право. 2016. Вип. 39. Т. 2. С. 107–111.
3. Колпаков В.К., Кузьменко М.В. Адміністративне право України: підручн. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2010. 528 с.
4. Комзюк В.Т. Адміністративний процес України: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2013. 544 с.
5. Мельник Р.С. Адміністративне право України: загальна частина: підручн. 5-ге вид., перероб. і допов. К.: Центр учбової літератури, 2019. 496 с.
6. Остапенко О.І. Проблеми визначення шкоди як ознаки адміністративного правопорушення. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2017. № 4 (79). С. 143–149.
7. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 14
8. Стефанюк В.С. Адміністративне право України: Конспект лекцій. К.: Знання, 2007. 167 с.
9. Швець Д.В. Допустимість доказів, отриманих за допомогою технічних засобів, у справах про адміністративні правопорушення. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 6. С. 187–190.

КАЗМІРЕНКО Ю.В., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

В тезах розглядаються особливості юридичної відповідальності за порушення міграційного законодавства України.

Ключові слова: міграційне законодавство, міграція, юридична відповідальність, кримінальна відповідальність, адміністративна відповідальність, Кримінальний кодекс України, кодекс України про адміністративне правопорушення.

Міграція є важливим соціально-економічним процесом, який потребує ефективного правового регулювання. Міграційне законодавство України встановлює правила для організації переміщення осіб через кордони, забезпечення національної безпеки та захисту прав громадян. Однак порушення цих норм створює серйозні проблеми для держави і суспільства. Метою цієї роботи є дослідження особливостей юридичної відповідальності за порушення міграційного законодавства України, аналіз існуючих проблем і пошук шляхів їх вирішення.

Стаття 92 Конституції України встановлює, що тільки законами України визначаються дії, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, а також відповідальність за них [1]. Згідно зі статтею 23 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», імігранти несуть цивільну, кримінальну та адміністративну відповідальність на загальних підставах, що означає, що для цієї категорії осіб діють ті ж правила відповідальності, що й для громадян України, і вони підлягають юрисдикції держави [2].

Особливості адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства визначаються у ст. 16 Кодексу України про адміністративні правопорушення, де встановлено, що ці особи під час перебування на території України підлягають адміністративній відповідальності на загальних із громадянами України підставах [3].

Згідно зі статтею 2 КУпАП, законодавчі акти, що регулюють питання адміністративної відповідальності, повинні бути інтегровані до цього Кодексу [3], що сприяє послідовній кодифікації законодавства щодо адміністративних правопорушень. Порядок чинності законодавства про адміністративні правопорушення закріплено у ст. 8 КУпАП. Основний принцип чинності цього законодавства полягає в тому, що особа, яка вчинила порушення міграційного законодавства, підлягає адміністративній відповідальності на підставі актів, що діють під час і за місцем вчинення правопорушення. Єдиний виняток із зазначеного правила становлять норми, які пом'якшують або скасовують адміністративну відповідальність [3].

Такі норми мають зворотну силу, тобто вони поширюються і на правопорушення, вчинені до їх видання. Акти, які встановлюють або посилюють відповідальність, зворотної сили не мають, вони можуть застосовуватися лише щодо діянь, вчинених після набрання цими актами чинності. Інакше вирішено питання щодо чинності процесуальних норм: провадження у справах про адміністративні правопорушення ведеться на підставі законодавства, яке діє не під час вчинення проступку, а під час розгляду справи.

Кримінальна відповідальність за правопорушення у сфері міграції відповідно до національного законодавства України настає за незаконне переправлення осіб через державний кордон. Так, у ст. 332 Кримінального кодексу України встановлено, що незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організація незаконного

переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод караються позбавленням волі на строк від 3 до 5 років з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення злочину. При цьому ті самі дії, вчинені способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яку незаконно переправляли через державний кордон України, чи вчинені щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або слухбовою особою з використанням слухбового становища, караються позбавленням волі на строк від 5 до 7 років з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення злочину, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, або без такої. Якщо ці вищевказані дії були вчинені організованою групою або з корисливих мотивів, винні особи караються позбавленням волі на строк від 7 до 9 років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, з конфіскацією транспортних засобів або інших засобів вчинення злочину та з конфіскацією майна [4].

Тому в Указі Президента України від 14 квітня 2000 року 599/2000 «Про Стратегію реформування системи державної служби України» наголошує на необхідності посилення відповідальності державних службовців за неналежне виконання своїх обов'язків та неналежну роботу з метою запобігання корупції. Вищезазначене законодавство наголошує на необхідності створення чітких і прозорих механізмів підзвітності посадових осіб. При цьому посадові особи повинні нести відповідальність у встановленому порядку за порушення законодавства, невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків. У більшості випадків посадові особи Державної міграційної служби України. Наприклад, до працівників, які не виконують або неналежним чином виконують свої обов'язки, порушують трудову дисципліну, можуть бути застосовані дисциплінарні стягнення. Водночас дисциплінарні проступки є підставою для накладення на працівників дисциплінарних стягнень за порушення трудової дисципліни [5].

Адміністративну відповідальність як вид юридичної відповідальності Гусаров С.М. розглядає як універсальний засіб охорони суспільних відносин, що складаються в сфері регулювання міграційних процесів в Україні.

До специфічних характеристик адміністративної відповідальності в контексті міграційного законодавства він відносить такі особливості:

- 1) її підставою є вчинення адміністративного проступку, тобто порушення норм міграційного законодавства;
- 2) адміністративна відповідальність проявляється через накладення на порушників адміністративних стягнень, які мають свої особливості та відрізняються від заходів кримінального покарання, дисциплінарних санкцій та майнової відповідальності;
- 3) адміністративні стягнення можуть накладатися лише органами та посадовими особами, які отримали відповідні повноваження від законодавства; при цьому між цими органами (посадовими особами) і правопорушниками не існує слухбових відносин;
- 4) порядок притягнення до адміністративної відповідальності за порушення міграційних норм є спеціальним і має суттєві відмінності від процедур, що застосовуються в кримінальному, цивільному або дисциплінарному процесах;
- 5) адміністративну відповідальність у цій сфері регулюють норми адміністративного права, які визначають вичерпний перелік адміністративних проступків, види адміністративних стягнень та органи, що мають право їх застосовувати, а також детально регламентують процедуру цього виду провадження, утворюючи таким чином нормативну основу адміністративної відповідальності [с. 222-223].

Отже, юридична відповідальність за порушення міграційного законодавства України є важливим інструментом підтримки правопорядку та забезпечення національної безпеки. Однак для підвищення ефективності цієї відповідальності необхідно удосконалити правові механізми, забезпечити чітке застосування відповідних санкцій і посилити контроль за виконанням міграційних норм. Тільки комплексний підхід до цієї проблеми дозволить створити ефективну систему правового регулювання міграційних процесів в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI : станом на 6 лют. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24): Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X : станом на 1 лют. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
4. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 1 лют. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
5. Про Стратегію реформування системи державної служби в Україні: Указ Президента України від 14.04.2000 № 599/2000. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/599/2000#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
6. Гусаров С.М. Міграційне право України: підручник. Харків: Дім реклами, 2016. 296 с. URL:<https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d3a24ee5-8003-4ff9-b3c5-d3351d485849/content> (дата звернення: 28.03.2025).

УДК 339.72:330.354

КАТАЄВ Я.Д., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.,** канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ ДО ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

У публікації розглянуто міжнародний досвід цифровізації фінансового контролю на прикладах діяльності ОЕСР, країн Європейського Союзу, США, Франції та Німеччини. Проаналізовано ключові цифрові інструменти, які впроваджуються в державному фінансовому контролі, зокрема електронний аудит, документообіг, автоматизовані платформи публічних закупівель. Особливу увагу приділено українському контексту, зокрема функціонуванню систем “Prozorro” та “Дія”. У результаті дослідження сформульовано висновки щодо актуальності адаптації національного законодавства до міжнародних цифрових стандартів для забезпечення ефективного управління публічними фінансами.

Ключові слова: цифровізація, фінансовий контроль, ОЕСР, eProcurement, Prozorro, електронний аудит, міжнародний досвід, електронне врядування, кібербезпека.

Цифровізація фінансового контролю охоплює впровадження інформаційно-комунікаційних технологій з метою підвищення прозорості, ефективності управління державними фінансами та зменшення рівня корупції. Світовий досвід доводить, що автоматизація процесів аудиту, електронний документообіг і цифровий нагляд за державними витратами є ключовими компонентами сучасної фінансової системи. У багатьох країнах ці зміни стали основою для модернізації державного управління й посилення довіри до владних інституцій.

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) відіграє важливу роль у формуванні міжнародних стандартів фінансового контролю. ОЕСР не видає обов’язкових до виконання нормативів, однак її рекомендації використовуються урядами для удосконалення соціально-економічної політики. Одним із головних напрямів діяльності організації є обмін досвідом і координація державної політики у сфері цифровізації [3]. Рекомендації ОЕСР включають автоматизацію процедур аудиту, впровадження електронного документообігу, використання електронного підпису, а також створення відкритих платформ для моніторингу публічних витрат [4]. Країни Європейського Союзу активно впроваджують цифрові рішення для покращення фінансового нагляду. Наприклад, система “eProcurement” забезпечує автоматизацію процедур державних закупівель, що зменшує вплив людського фактору та підвищує рівень підзвітності [5]. Основними перевагами цієї системи є єдина форма взаємодії з документацією, контроль ланцюгів постачання та підвищена прозорість витрат. Разом з цим, ЄС наполягає на необхідності

створення чітких стандартів захисту даних і кібербезпеки, що є запорукою успішного функціонування цифрових інструментів у сфері фінансового контролю. У США цифрова трансформація фінансового контролю спирається на три ключові документи: “Red Book” — принципи формування федеральних асигнувань (Principles of Federal Appropriations Law), “Yellow Book” — стандарти державного аудиту (Generally Accepted Government Auditing Standards) та “Green Book” — норми внутрішнього контролю у федеральних органах (Standards for Internal Control in the Federal Government) [1]. Ці документи є основою для побудови ефективної та прозорої системи контролю на всіх рівнях влади.

У Франції функції фінансового моніторингу централізовані — ключовим органом є TRACFIN, підпорядкований Міністерству фінансів. Він здійснює контроль за державними фінансами та запобігає фінансовим зловживанням [2]. У Німеччині акцент зроблено на електронних платформах державних закупівель, що дозволяє зменшити бюрократичний тиск і підвищити прозорість процедур. В Україні процес цифровізації фінансового контролю реалізується через такі системи, як “Prozorro” — електронні публічні закупівлі, та “Дія” — цифрові послуги для громадян. Вони спрощують доступ до фінансової інформації та створюють можливості для цифрового підпису та проведення електронних транзакцій. Однак правове забезпечення цифрових процесів все ще потребує адаптації до міжнародних стандартів.

Отже, цифровізація фінансового контролю є не лише вимогою сучасності, але й ключовим чинником підвищення прозорості, ефективності управління державними фінансами та протидії корупції. Аналіз міжнародного досвіду свідчить про широке впровадження цифрових рішень у фінансовий контроль в країнах ЄС, США та інших державах, зокрема через розвиток систем електронного аудиту, документообігу та контролю витрат. Україна поступово впроваджує подібні ініціативи, як-от “Prozorro” та “Дія”, однак потребує подальшої гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами. Враховуючи приклади ОЕСР, ЄС і США, наша держава має всі передумови для ефективної цифрової трансформації фінансового контролю, що сприятиме економічному розвитку та зміцненню довіри суспільства до органів влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гроші, фінанси і кредит. Американська модель організації державного фінансового контролю: перспективи адаптації в Україні. 2022 р. URL:http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/69_2022/37.pdf
2. Державна служба фінансового моніторингу. Посібник щодо деяких аспектів здійснення фінансових розслідувань (дослідження фінансових відносин). URL:[https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20\(National%20Studies,%20Guidances%20etc\)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf](https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Typologies%20(National%20Studies,%20Guidances%20etc)/UKR_FINANCIAL%20INVESTIGATIONS%20MANUAL.pdf)
3. Міністерство закордонних справ України. Багатостороннє співробітництво. «Організація економічного співробітництва та розвитку». 2023 р. URL:<https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku>
4. Організація міжнародного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Настанова ОЕСР стосовно процедур належної перевірки у практиці відповідального ведення бізнесу. 2018 р. URL:<https://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-RBC-Ukrainian.pdf>
5. Урядовий портал. «Мінфін: З початку повномасштабного вторгнення українці купили ОВДП на 1 трлн грн». 2024 р. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-z-pochatku-povnomasshtabnoho-vtorhnennia-ukraintsi-kupily-ovdp-na-1-trln-hrn>

УДК 343.9

КИРИЧЕНКО В.В., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник — **СИМАНОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ

У тезах конференції розглянуто можливості використання штучного інтелекту для прогнозування та запобігання злочинам, розслідування правопорушень та автоматизацію повсякденних завдань правоохоронних органів. Особливу увагу приділено етичним та правовим аспектам застосування штучного

інтелекту, включаючи питання упередженості, захисту персональних даних та конфіденційності. Досліджено також ризики використання штучного інтелекту злочинцями для вчинення кіберзлочинності та поширення дезінформації.

Ключові слова: штучний інтелект; злочинність; правоохоронна діяльність; розслідування злочинів; прогнозування злочинів; кіберзлочинність.

Штучний інтелект (далі ШІ) сьогодні стрімко розвивається, впроваджуючи свої досягнення у всі сфери нашого життя. Не стали винятком і правоохоронні органи. Його використання спрямоване на посилення боротьби зі злочинністю, але водночас супроводжується виникненням нових викликів та проблем.

Впровадження ШІ в правоохоронну діяльність відкриває чимало перспектив, які заслуговують детального аналізу. З одного боку, ШІ може суттєво підвищити ефективність боротьби зі злочинами завдяки потужним інструментам для прогнозування, запобігання та розслідування злочинів. Наприклад, алгоритми машинного аналізу здатні обробляти величезні масиви даних, виявляючи закономірності й прогнозуючи місця та час потенційних правопорушень. Це дає змогу більш раціонально розподіляти ресурси та концентрувати зусилля на пріоритетних випадках. Системи розпізнавання обличчя допомагають ідентифікувати підозрюваних і жертв, а аналіз цифрових слідів значно пришвидшує розслідування кіберзлочинів [1].

Розглянемо перспективи й аспекти використання ШІ в роботі правоохоронних органів. З одного боку, технології ШІ здатні суттєво підвищити ефективність цієї діяльності, забезпечуючи аналітичні інструменти для прогнозування, запобігання та розслідування злочинів. Алгоритми машинного навчання дозволяють аналізувати величезні обсяги даних, виявляти закономірності та прогнозувати ймовірні місця чи час скоєння правопорушень. Це сприяє раціональному розподілу ресурсів і зосередженню уваги на ситуаціях із підвищеним рівнем ризику. Наприклад, система розпізнавання обличчя допомагає у швидкій ідентифікації підозрюваних і жертв, а інструменти аналізу цифрових слідів прискорюють розслідування кіберзлочинів [2].

Крім того, автоматизація рутинних завдань, таких як аналіз документів чи складання звітів, дає змогу працівникам правоохоронних органів зосередитися на більш критичних аспектах своєї роботи. Проте використання ШІ має й іншу сторону медалі. Зокрема, злочинці також можуть застосовувати передові технології для власних цілей, створюючи складніші схеми шахрайства, здійснюючи кіберзлочини або поширюючи дезінформацію. Остання, згенерована за допомогою штучного інтелекту, нерідко використовується для маніпуляцій та введення в оману широкого загалу. Таким чином, хоча ШІ і забезпечує правоохоронців ефективними інструментами для боротьби зі злочинністю, важливо усвідомлювати ризики та працювати над мінімізацією можливих негативних наслідків його використання [3].

Використання штучного інтелекту в правоохоронній діяльності порушує низку етичних питань, пов'язаних із захистом конфіденційності та ризиком виникнення помилок. Застосовувані алгоритми можуть демонструвати упередженість, якщо їх навчання базується на даних, що відтворюють існуючі соціальні нерівності. У результаті це може спровокувати дискримінацію під час реалізації правоохоронних заходів. Тому вважаємо важливим розробити чіткі етичні принципи та нормативно-правові акти, які регулюватимуть використання ШІ в цій галузі. Необхідно забезпечити прозорість роботи алгоритмів, їхню підзвітність та активно боротися з можливими проявами упередженості. Розвиток штучного інтелекту в правоохоронній сфері є не лише технологічною, але і соціальною проблемою. Важливо організувати широку дискусію з цього приводу, залучивши до обговорення фахівців із різних галузей та представників громадянського суспільства. Лише завдяки об'єднанню зусиль можна створити систему, яка дозволить ефективно використовувати ШІ для боротьби зі злочинністю, водночас дотримуючись прав і свобод громадян[4].

Передусім слід підкреслити, що штучний інтелект має потенціал докорінно змінити процес збору й аналізу даних. Завдяки використанню алгоритмів правоохоронні органи

можуть обробляти величезні обсяги інформації, виявляючи приховані закономірності та зв'язки, які непомітні для людського ока. Це відкриває можливість не лише ефективнішого розслідування злочинів, а й прогнозування їх виникнення, що допоможе запобігати потенційним правопорушенням.

Водночас впровадження штучного інтелекту у правоохоронну сферу викликає дискусії щодо конфіденційності та захисту персональних даних. Масове збирання й зберігання інформації про громадян може створити ризик зловживань і порушень прав людини. Отже, необхідно розробити чіткі та прозорі регуляторні норми, які забезпечать безпеку особистої інформації, а також запобігатимуть неправомірному використанню цих технологій. Окремим викликом стає захист персональних та, зокрема, біометричних даних. Ризик несанкціонованого доступу до таких даних або їх використання для прихованого спостереження вимагає розроблення суворих стандартів і правил.

Міжнародний досвід демонструє як позитивні приклади інтеграції ШІ в правоохоронну діяльність, так і різноманітність підходів до його регулювання. Україні важливо активно досліджувати та впроваджувати новітні рішення у використанні штучного інтелекту, особливо у сфері боротьби з кіберзлочинністю. Кіберзлочинці вже активно застосовують ШІ для фішингових атак та інших протиправних дій. У той же час штучний інтелект може стати ефективним засобом виявлення кіберзлочинів завдяки аналізу мережевого трафіку й виявленню аномалій у його структурі [5].

Можемо зробити висновок, що в даний час ШІ активно розвивається та поступово заповнює всі сфери нашого життя. Поступово він почне удосконалюватися та повністю перейме частину роботи людей не виключенням є правоохоронна діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стан розвитку штучного інтелекту у світі. URL:<https://sidcon.com.ua/tpost/tztfujgpk1-stan-rozvitku-shtuchnogo-intelektu-u-svt>
2. 10 прикладів, як штучний інтелект може змінити ваш спосіб життя. URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/29015231.html>
3. Технології майбутнього: як штучний інтелект впливає на наше життя? URL:<https://porogy.zp.ua/2024/12/tehnologiyi-majbutnogo-yak-shtuchnyj-intelekt-vplyvaye-na-nashe-zhyttya/>
4. Штучний інтелект в нашому житті. URL:<https://svit.kpi.ua/2025/01/02/%D1%88%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D0%B2-%D0%BD%D0%B0%D1%88%D0%BE%D0%BC%D1%83-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%96-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97/>
5. Триумф та зарпозити штучного інтелекту. URL:<https://cityhost.ua/uk/blog/triumf-ta-zagrozi-shtuchnogo-intelektu-yak-neyromerezhi-vplivayut-na-nashe-zhittya-i-yak-ce-zakonodavcho-regulyu-tsya.html>

УДК 343.148

КИРИЧЕНКО В.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **СИМАНОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У тезах розглядаються окремі аспекти затримання особи під час воєнного стану в державі, здійснюється аналіз чинних змін та доповнень, які стосуються порядку і умов затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення. Зокрема мова йшла про застосування положень статті 615 Кримінально процесуального кодексу України.

Ключові слова: військовий стан; затримання особи; строк затримання, підозрюваний.

Напочатку вторгнення РФ на територію України до Кримінально процесуального кодексу України (далі – КПК) було внесено зміни та доповнення, які стосувались трансформації різних інститутів кримінального процесу, зокрема інституту затримання особи, що мало місце після введення воєнного стану в державі [1]. Це стосується статті 615 КПК, де вказано що наразі наявні випадки для затримання особи без ухвали слідчого судді,

суду, або виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати таку особу [2].

За загальним правилом, та відповідно до частини 1 статті 207 КПК [2], ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду, крім випадків, передбачених КПК. Однак друга частина цієї ж статті містить виняток, відповідно до якого кожен має право затримати без ухвали слідчого судді, суду будь-яку особу, крім осіб, які передбачені і визначені в КПК. Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати строк, сімдесяти двох годин з моменту затримання.

Так, у статті 208 КПК закріплено порядок затримання особи уповноваженою службовою особою. Відповідно до першої частини цієї ж статті уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, а також суду затримати особу, яка є підозрюваною у вчиненні злочину, відповідно за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, а також, якщо особа, підозрюється у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі, то розглянемо наступні підстави: 1) якщо цю особу застали під час вчинення злочину; 2) якщо вчинення злочину очевидець, вказує на те, що саме ця особа щойно вчинила злочин; 3) якщо є обґрунтовані підстави, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, віднесено законом до підслідності Національного антикорупційного бюро України; 4) якщо є обґрунтовані підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу. Тобто можемо констатувати, що в умовах воєнного стану зберігаються звичайні підстави для затримання осіб за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Винятком із вживаного правила є можливість розгляду клопотання за допомогою технічних засобів відео зв'язку задля забезпечення дистанційної участі затриманої особи яка з певних причин не може перебувати в залі суду. Доставити затриману особу можна лише до слідчого судді, а також суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу [2].

Якщо особу, яку було підозрювано у вчиненні злочину, відповідно за яке передбачене покарання, а саме штраф в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, то уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, виключно у випадку, якщо підозрюваний не виконав обов'язки, покладені на нього при обранні запобіжного заходу, або не виконав у відповідному порядку вимог щодо внесення коштів як застави, а також надання документа, про що йдеться у ч. 2 ст. 208 КПК [3].

Враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що в умовах військового стану в державі законодавцем виокремлено окремі підстави для затримання особи без ухвали слідчого судді, суду. Таке затримання повинно здійснюватися на законних підставах, не порушуючи конституційні та кримінально-процесуальні права особи. Кожний випадок затримання є індивідуальним, а тому приймаючи рішення про затримання особи, уповноважена на те особа повинна розуміти про доцільність здійснення такої процесуальної дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88). URL: <https://law-in-war.org/osoblyvosti-zatrymannya-osoby-v-umovah-voyennogo-stanu/>
3. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України / І. Глов'юк та ін. Видання 2. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 03 травня 2022. 80 с. Електронне джерело URL: <https://doi.org/10.32518/soc.legal-book-001>.

КИРИЧЕНКО В.В., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **САМОЙЛОВИЧ А.А.**, старш. викладач
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ

Розглянемо актуальні проблеми виконання судових рішень в адміністративних справах, що є важливою умовою забезпечення верховенства права та захисту прав громадян. Проаналізовано правові основи виконання судових рішень, визначені КАСУ та Законом України «Про виконавче провадження».

Ключові слова: адміністративна справа, адміністративне судочинство, органи державної виконавчої служби, виконання судових рішень, судова влада.

Проблеми виконання судових рішень в адміністративних справах є важливою та складною темою, що потребує всебічного аналізу і пошуку можливих способів вирішення. Невиконання або неправильне виконання судових рішень підриває авторитет судової влади, а також порушує права людей та створює перешкоди для забезпечення верховенства права. Правові основи виконання судових рішень в адміністративних справах описані Кодексом адміністративного судочинства України та Законом України "Про виконавче провадження". Виконавцями є судові органи державної виконавчої служби а також особи з владними повноваженнями. Проте, на практиці існує ряд проблем що ускладнюють процес їх виконання [1].

Розпочнемо з того, що вини складаються фінансів, незрозумілих процесів для виконання, недостатньої провини у невдачі, переважних державних повноважень, поганої кваліфікації виконавців, розширених часів оцінювання справ, неоднозначних правил прийняття рішень та законодавства. Для вирішення цих викликів, підвищення законодавства, визначення умов примусового виконання, підвищення відповідальності за невідповідність, впровадження ефективних заходів з питань виконання, гарантії адекватного фінансування, прийняття електронного ведення обліку, модернізації досвіду працівників та впорядкування обізнаності громадян на роботу [4].

Перспективи подальшого дослідження в цьому напрямку охоплюють оцінку судових прецедентів апеляційного суду України, дослідження досвіду міжнародних колег та використання чисельних даних про судові справи, що розглядаються на даний час. Вплив на судові рішення щодо громад та урядів стає очевидним шляхом розмивання віри в систему правосуддя, фінансові наслідки та розбиття глобальної репутації. Аналізуючи причини, що призводять до недотримання судових вироків, охоплює як суб'єктивні елементи (хабарництво, апатія серед виконавців, протиріччя держави), так і об'єктивні елементи (неадекватне фінансування, надмірне навантаження, хитрість постанови, недосконалість у законах) [2].

Для посилення виконання судових рішень можна розглянути законодавчі реформи, інституційні зміни та навчання з глобальних прецедентів. Способи посилити виконання рішень суду. Просування за допомогою законодавчих реформ в. Зміни в інституційних протоколах Отримання майбутніх досліджень потенційно охоплює вплив цифрової еволюції, оцінку нестандартної тактики вирішення конфліктів, сприяння проєкційним моделям та розслідування психологічних елементів у підтримуючих судових результатах.

Важливим аспектом є також підвищення рівня правової культури громадян. Інформованість суспільства про права та механізми захисту, а також про відповідальність за невиконання судових рішень, сприятиме формуванню поваги до судової влади та стимулюватиме виконання рішень [3].

Окремо слід розглянути питання про вплив міжнародного досвіду на формування ефективної системи виконання судових рішень в Україні. Вивчення практик країн Європейського Союзу, де виконання судових рішень є пріоритетом, може надати цінні рекомендації для реформування української системи.

В умовах цифрової трансформації важливо дослідити можливості використання сучасних інформаційних технологій для оптимізації процесу виконання судових рішень. Впровадження електронних сервісів, автоматизація процесів та використання штучного інтелекту можуть значно підвищити ефективність та прозорість виконання рішень.

Також, необхідно зосередитись на психологічних аспектах виконання судових рішень. Дослідження мотивації виконавців, їхнього ставлення до роботи та рівня стресу може допомогти розробити ефективні стратегії управління та підвищити якість їхньої роботи.

Роблячи висновок, слід підкреслити, що вирішення проблеми виконання судових рішень в адміністративних справах є комплексним завданням, яке потребує спільних зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Тільки шляхом системних реформ та активної співпраці можна досягти реальних змін та забезпечити ефективне виконання судових рішень в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булай В. Проблема виконання судових рішень, прийнятих судами, які опинилися на окупованих територіях: як це працює на практиці?, Юридична газета онлайн, 2023 URL:<https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/problema-vikonannya-sudovih-rishen-priynyatih-sudami-yaki-opinilisya-na-okupovanih-teritoriyah-yak-c.html>
2. Гришанова Н. Закон, що посилює контроль за виконанням судових рішень, офіційно опубліковано, 2024. URL:https://jurliga.ligazakon.net/news/232740_zakon-shcho-posilyu-kontrol-za-vikonannyam-sudovikh-rishen-oftsyno-opublikovano
3. Європейська конвенція з прав людини. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Коломійчук А.В. Проблеми виконання судових рішень в Україні. Чи є шляхи їх вирішення? 2025. URL: https://protocol.ua/ua/problemi_vikonannya_sudovih_rishen_v_ukraini_chi_e_shlyahi_ih_virishennya/

УДК 349.2

КИРИЧЕНКО В.В., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **ЛОМАКІНА І.Ю.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ У ТРУДОВИХ ВІДНОСИНАХ

Гендерна рівність – це визнаний у всьому світі принцип. Він практикується в багатьох сферах суспільного життя. У цій статті ми розглянемо проблему гендерної нерівності у трудових відносинах в Україні.

Ключові слова: принцип рівності прав жінок та чоловіків, гендерна рівність, трудові відносини, гендерні стереотипи.

Рівність у трудових відносинах завжди була актуальною проблемою в світі, Україна не є виключенням. Нормативно - правовою базою даної теми є Конституція України (статті 21, 24, 43), Трудовий кодекс України (статті 2-1, 22), Закон України « Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

На даний час ситуація з гендерною рівністю у трудових відносинах далека від ідеальної. У порівнянні з чоловіками, жінки мають менше можливостей знайти високооплачувану роботу. Більшість роботодавців все ще віддають перевагу чоловікам, через те , що можливість переривання жінками часу роботи й втрати кваліфікації через народження дітей або ж догляд за ними у разі хвороби досить висока. Їх звільняють при скороченні штату і змушують шукати роботу в тіні [1].

За даними Державної служби статистики України, середня заробітна плата чоловіків на 26,6% вище, ніж середня заробітна плата жінок [2].

У 2017 році була затверджена Концепція національної соціальної програми щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Серед шляхів і засобів вирішення проблеми, недостатньої реалізації принципу рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства, уряд, зокрема, розглядає удосконалення відповідної нормативно-правової бази [3].

Юридичне забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, ліквідація дискримінації за ознакою статі і застосування спеціальних тимчасових заходів до всіх сфер життя суспільства.

Для реалізації рівних можливостей, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків, необхідно дотримуватися права, надані їм Конституцією і законами України [4].

Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV "Про забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків" встановлює паритетне становище жінок і чоловіків, законодавче забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків, ліквідація дискримінації за ознакою статі і застосування спеціальних тимчасових заходів до всіх сфер життя суспільства.

Для досягнення збалансованого представництва жінок та чоловіків у державних службах та службах відповідно до статті 16 частини 5 цього Закону. Органам місцевого самоврядування дозволяється застосовувати позитивні заходи з урахуванням категорії, статусу працівників.

Ми вважаємо, що необхідним є внесення змін до норм законодавства, а саме закріпити обов'язок всіх установ та організацій усунення стереотипу нерівності можливостей жінок і чоловіків реалізуючи своє право на працю, яку передбачено Конституцією України та відповідними законами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. URL: <https://www.fpsu.org.ua/napryamki-diyalnosti/80-gumanitarna-robota-genderni-pitannya/12320-kruglij-stil-gendernu-rivnist-u-sferi-pratsi-pid-profspilkovij-kontrol>
2. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80#Text>
4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

УДК : 636.09:34

КОГУТЕНКО Д.В., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ

В тезах розглядаються ключові проблеми, що потребують оперативного вирішення та наукової уваги. Також розглянуто напрями удосконалення системи ветеринарної медицини в Україні та в світі.

Ключові слова: зростання загроз інфекційних хвороб тварин, антибіотикорезистентність як глобальна загроза, контроль якості та безпечності продуктів тваринного походження, кадрове забезпечення та освіта у сфері ветеринарної медицини, цифровізація ветеринарної служби та нові технології.

Ветеринарна медицина відіграє ключову роль у забезпеченні здоров'я тварин, профілактиці зоонозів та гарантуванні якості продуктів тваринного походження. Сучасні виклики, пов'язані зі змінами клімату, глобалізацією, зростанням популяції та

інтенсивністю тваринництва, вимагають нових підходів до ветеринарного забезпечення. У центрі уваги ветеринарної науки – боротьба з інфекційними хворобами, антибіотикорезистентність та біобезпека.

Останні роки відзначаються зростанням кількості спалахів інфекційних захворювань серед домашніх і сільськогосподарських тварин. Особливу небезпеку становлять вірусні хвороби, зокрема африканська чума свиней та високопатогенний пташиний грип. Їхнє швидке поширення часто зумовлене глобалізацією, порушенням біобезпеки та браком ефективної профілактики. Надзвичайно важливим є швидке виявлення, ізоляція і ліквідація джерел інфекції. Необхідно також підвищити рівень співпраці між ветеринарними службами та аграрним сектором [1].

Надмірне та безконтрольне застосування антибіотиків у ветеринарії спричиняє формування стійких штамів мікроорганізмів. Це становить серйозну небезпеку не лише для тварин, а й для здоров'я людей. Всесвітня організація охорони здоров'я попереджає про ризик «постантибіотичної ери», коли звичні інфекції стають смертельно небезпечними. Необхідне запровадження суворих протоколів використання антимікробних препаратів у тваринництві. Важливим напрямом є також розвиток альтернатив – пробіотиків, вакцин і фітопрепаратів [2].

Якість і безпечність м'яса, молока, яєць та інших продуктів залежить від стану здоров'я тварин і правильності ветеринарного нагляду. Контроль за залишками ветеринарних препаратів, мікробіологічна безпека та дотримання санітарних норм потребують посиленої уваги. Часто виявляються порушення на різних етапах виробництва – від вирощування тварин до реалізації продукції. Споживачі мають бути впевнені в якості того, що вони споживають. Тому ветеринарно-санітарний контроль повинен бути комплексним і системним [3].

Професійна підготовка ветеринарних фахівців має відповідати сучасним вимогам та світовим стандартам. Необхідне оновлення освітніх програм, підвищення рівня практичної підготовки та впровадження міждисциплінарного підходу. Важливим є розвиток післядипломної освіти та системи безперервного професійного розвитку. Також варто звернути увагу на мотивацію та умови праці молодих спеціалістів. Інвестиції в людський капітал — основа майбутнього ветеринарної медицини [4].

Інформаційні технології відкривають нові можливості для контролю, діагностики та моніторингу стану здоров'я тварин. Ветеринарна телемедицина, електронні бази даних, мобільні застосунки для фермерів – усе це сприяє оперативному реагуванню на загрози. Впровадження систем простежуваності продукції дозволяє швидко виявляти джерела інфекцій або порушень. Інновації також стосуються лабораторної діагностики – молекулярні методи, ПЛР, біочіпи. Цифрова трансформація ветеринарної галузі — необхідна умова її ефективності у XXI столітті [5].

Правове регулювання ветеринарної медицини в Україні є важливим інструментом для забезпечення ефективної роботи всієї системи. Нормативно-правова база формується на основі Закону України «Про ветеринарну медицину», а також підзаконних актів, які регулюють питання ветеринарно-санітарного контролю, обігу ветеринарних препаратів, захисту тварин, біобезпеки тощо. В останні роки українське законодавство активно адаптується до вимог ЄС у рамках євроінтеграційного курсу. Особливу увагу приділено гармонізації з Регламентами Європейського Парламенту та Ради (зокрема, (ЄС) 2016/429 – «Закон про здоров'я тварин»), що передбачає нові підходи до профілактики захворювань, простежуваності, обігу лікарських засобів та контролю. Також впроваджено Державний аграрний реєстр, систему електронного документообігу у сфері безпечності харчових продуктів та нові стандарти у сфері добробуту тварин. Разом з тим, у практиці застосування законодавства залишаються проблеми – фрагментарність правових норм, брак підготовки фахівців до роботи з новими інструментами, нерівномірне впровадження сучасних

стандартів у регіонах. Подальше вдосконалення законодавства має бути спрямоване на посилення державного контролю, цифровізацію процедур та розширення повноважень ветеринарних фахівців.

Отже, сучасна ветеринарна медицина стоїть перед низкою критичних викликів, які потребують комплексного підходу та ефективної взаємодії між державними структурами, науковою спільнотою і аграрним сектором. Зростання загроз інфекційних хвороб тварин, поширення антибіотикорезистентності, проблеми контролю якості продукції, кадровий дефіцит і необхідність цифровізації вимагають рішучих дій та інноваційних рішень. Пріоритетними напрямками залишаються своєчасна діагностика, профілактика, дотримання ветеринарно-санітарних норм, підвищення кваліфікації фахівців і впровадження сучасних технологій. Тільки за умови системного підходу можливо забезпечити здоров'я тварин, безпеку харчових продуктів і стале функціонування ветеринарної галузі у XXI столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук А.П. Сучасні виклики ветеринарної епізоотології. Науково-технічний вісник ветеринарної медицини. 2020. 3 (45). С. 11–17.
2. Литвиненко В.Ю. Рациональне використання антибіотиків у тваринництві. Вісник ветеринарної медицини. 2020. 4 (12). С. 55–62.
3. Степаненко Р.С. Моніторинг якості продуктів тваринництва. Журнал «Безпечність харчової продукції». 2022. 1 (9). С. 29–36.
4. Попович І.М. Безперервна освіта ветеринарного лікаря: нові підходи та виклики. Ветеринарна педагогіка. 2020. 2 (6). С. 13–18.
5. Власюк Т.В. Цифрові технології у ветеринарній медицині. Вісник ІТ в агросфері. 2022. 3 (14). С. 21–26.

УДК 347.73:336.71

КОНДРАТЕНКО О.Є., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **ТЕРЕЩУК М.М.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

У статті досліджено поняття та правову природу юридичних гарантій законності у банківській сфері. Розглянуто систему нормативно-правового забезпечення законності в діяльності банківських установ, проаналізовано механізми контролю та нагляду з боку держави.

Ключові слова: банківська діяльність, законність, правові гарантії, НБУ, банківський нагляд, FATF, Базельські принципи.

Банківська система відіграє важливу роль у розвитку національної економіки, оскільки забезпечує фінансове посередництво, акумулює заощадження та спрямовує їх у продуктивні інвестиції. Ефективність цієї системи неможлива без чіткого правового регулювання, що передбачає юридичні гарантії законності у діяльності банків та органів, що їх контролюють.

Юридичні гарантії законності — це сукупність правових, організаційних та процедурних механізмів, що забезпечують дотримання норм права у банківській сфері. Вони включають, зокрема, законодавче регулювання банківської діяльності, функціонування системи державного нагляду, внутрішнього контролю, фінансового моніторингу, а також механізми захисту прав клієнтів банків.

Основу нормативного регулювання банківської діяльності становить Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [1], який визначає правовий статус банків, порядок їх створення, функціонування, реорганізації та ліквідації. Важливим

джерелом також є Закон України «Про Національний банк України» [2], що закріплює функції НБУ як центрального органу банківського регулювання, контролю та валютної політики.

Національний банк України здійснює банківське регулювання і нагляд відповідно до положень статей 55–73 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Регулятор має право видавати нормативно-правові акти, здійснювати інспекційні перевірки, встановлювати економічні нормативи та застосовувати заходи впливу до порушників [1]. Зокрема, Постанова НБУ № 64 від 11.06.2018 року «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України» є інструментом забезпечення внутрішнього контролю [3].

Суттєву роль у забезпеченні законності у банківській сфері відіграє фінансовий моніторинг. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом...» № 361-IX від 06.12.2019 [4] встановлює вимоги до ідентифікації клієнтів, виявлення підозрілих операцій, обов'язкової звітності перед уповноваженим органом. Банки зобов'язані дотримуватись принципів due diligence щодо своїх клієнтів та розробляти внутрішні політики у сфері протидії фінансовим злочинам.

Серед інституційних гарантій законності — судовий і адміністративний захист прав учасників банківських правовідносин. Стаття 55 Конституції України гарантує кожному право на звернення до суду у разі порушення прав. Згідно з Кодексом адміністративного судочинства України, рішення, дії чи бездіяльність регуляторних органів можуть бути оскаржені в судовому порядку [5].

Незважаючи на загалом прогресивне нормативно-правове поле, у банківській сфері залишаються численні виклики. Серед них — недосконалість окремих регуляторних процедур, тривала ліквідація банків, що втратили ліцензії, недостатній рівень захисту прав вкладників у разі неплатоспроможності банків, а також ризики, пов'язані з кіберзлочинністю [6, с. 24].

У контексті цифровізації банківських послуг особливої актуальності набуває питання правової визначеності у сфері дистанційного банкінгу, електронної ідентифікації клієнтів та застосування штучного інтелекту у фінансовому аналізі. У зв'язку з цим важливим кроком є запровадження регуляторних «пісочниць» для тестування новітніх фінансових технологій, а також адаптація правового регулювання до цифрового середовища.

Перспективи вдосконалення юридичних гарантій законності у банківській сфері в Україні мають спиратися на подальшу імплементацію норм європейського банківського права, розвиток незалежного фінансового нагляду, посилення інституційної спроможності НБУ, а також розширення правового захисту споживачів банківських послуг.

У контексті міжнародної інтеграції Україна поступово імplementує міжнародні стандарти банківського регулювання. Важливе значення мають Базельські принципи ефективного банківського нагляду, розроблені Базельським комітетом, які визначають ключові напрями організації системи контролю над діяльністю банківських установ. Зокрема, йдеться про вимоги до капіталу, управління ризиками, внутрішній аудит, прозорість та підзвітність банків. Імплементація цих принципів сприяє підвищенню надійності банківської системи та адаптації її до глобальних викликів.

Отже, юридичні гарантії законності у банківській сфері мають комплексний характер та ґрунтуються на поєднанні національного правового регулювання з міжнародними зобов'язаннями. Їх ефективність залежить від узгодженості дій законодавчої, виконавчої та судової влади, незалежності регуляторних органів, високого рівня правосвідомості учасників банківських правовідносин. Подальший розвиток банківського сектору України неможливий без поглиблення юридичних засад його функціонування, зміцнення нагляду, удосконалення системи правового контролю та підвищення прозорості діяльності банківських установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 груд. 2000 р. № 2121-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5–6. Ст. 30.
2. Про Національний банк України: Закон України від 20 трав. 1999 р. № 679-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 29. Ст. 238.
3. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України: постанова Правління НБУ № 64 від 11 черв. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18>
4. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом...: Закон України від 6 груд. 2019 р. № 361-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 5. Ст. 27.
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 лип. 2005 р. № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36. Ст. 446.
6. Пархоменко І.В. Проблеми правового забезпечення законності в банківському секторі України. Фінансове право. 2023. № 4. С. 22–27.

УДК 342.95

КОСТЕНКО Л.І., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ НАДАННЯ ВІДСТРОЧКИ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ВІЙСЬКОВОЗОВОБ'ЯЗАНИМ, ЯКІ МАЮТЬ ТРЬОХ ТА БІЛЬШЕ ДІТЕЙ ДО 18 РОКІВ

В тезах розглядаються правові підстави надання відстрочки від призову на військову службу військовозобов'язаним, які мають трьох та більше дітей до 18 років.

Ключові слова: відстрочка, мобілізація, військовозобов'язані, неповнолітні діти.

Відстрочка від призову на військову службу під час мобілізації є найбільш актуальне та спірне питання сьогодення. Однією зі статей Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» є ч. 3 ст. 23 «жінки та чоловіки, на утриманні яких перебувають троє і більше дітей віком до 18 років, крім тих, які мають заборгованість із сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму платежів за три місяці» [1].

Перелік документів, які потрібно пред'явити в ТЦК кожні 3 місяці:

- свідоцтво про народження дітей із зазначенням батьківства військовозобов'язаного;
- один із документів: свідоцтво про реєстрацію шлюбу з матір'ю (батьком) дітей;
- або рішення суду про розірвання шлюбу та визначення місця проживання дітей з батьком (матір'ю), або рішення органу опіки і піклування про визначення місця проживання з тим із батьків, який є військовозобов'язаним;
- або письмовий договір між батьками про те, з ким будуть проживати діти та участь другого з батьків у їх вихованні, або рішення суду про встановлення факту перебування дитини на утриманні військовозобов'язаного, а також договір про сплату аліментів на дитину;
- довідка про відсутність заборгованості із сплатою аліментів.

У ТЦК звернули увагу на те, що у тексті Закону визначено «крім тих, які мають заборгованість із сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму платежів за три місяці».

Наразі реалізувати право на відстрочку від мобілізації можна лише шляхом особистого звернення до районного ТЦК та СП, в якому ви перебуваєте на військовому обліку із заявою встановленої форми та документами, які дають право на відстрочку від мобілізації. Така заява розглядається протягом 7 днів, після цього видається довідка про відстрочку або відмова у наданні такої відстрочки. У випадку, якщо відмова незаконна її можна буде оскаржити до адміністративного суду [2].

Згідно зі ст. 180 Сімейного кодексу України «Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття», тобто сам по собі запис у свідоцтві про народження військовозобов'язаного як батька не дає йому права на відстрочку - батько повинен утримувати своїх дітей, якщо не проживає разом із дітьми, має сплачувати аліменти на утримання дітей [3].

Відстрочка від мобілізації надається лише за наявності підтвердження того, що облікований вік наймолодшої дитини ще не досяг вікової межі для призову на військову службу - тобто 18 років. Якщо ж після подання заяви обставини сім'ї змінилися і дитина досягла відповідного віку, батьки повинні повідомити про це ТЦК, щоб не порушити закон.

Щоб підтвердити факт утримання трьох і більше дітей, треба:

- якщо чоловік не проживає зі своєю дитиною (дітьми) – надати документи, які б підтверджували факт утримання такої дитини (дітей): рішення суду про призначення аліментів на утримання дитини (дітей); довідка з виконавчої служби про відсутність заборгованості зі сплати аліментів, про розмір сплати таких аліментів тощо;

- якщо чоловік проживає зі своєю дитиною (дітьми), але розлучений з їхньою матір'ю – надати свідоцтва про народження трьох і більше дітей; рішення суду про розірвання шлюбу та визначення місця проживання дітей з батьком, або рішення суду про розірвання шлюбу та рішення органу опіки та піклування про визначення місця проживання дітей з батьком, або посвідчення батька багатодітної сім'ї;

- якщо це усиновлені діти – надати свідоцтва про народження, рішення суду про всиновлення, свідоцтво про реєстрацію шлюбу. Саме рішення суду про всиновлення дітей підтверджує факт утримання цих дітей [4].

Отже, процес отримання відстрочки на практиці є не складним, ніж передбачено законодавством, якщо фактично військовозобов'язаний утримує дітей та сплачує аліменти. У разі відмови ТЦК від відстрочки проходження військової служби звернутись з позовною заявою до суду щодо оскарження відмови територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-ХІІ: станом на 1 січ. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 26.03.2025).
2. Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період: Постанова Каб. Міністрів України від 16.05.2024 № 560: станом на 4 берез. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-п#Text> (дата звернення: 26.03.2025).
3. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III: станом на 19 груд. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 26.03.2025).
4. Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін щодо окремих питань ведення військового обліку та призову громадян під час мобілізації: Постанова Каб. Міністрів України від 31.12.2024 № 1558. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1558-2024-п#Text> (дата звернення: 26.03.2025).

УДК: 364.63-028.16:004.773.6

КУЗЬОМКО Т.Р., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **ТИМЧУК І.М.**, канд. пед. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

КІБЕРМОББІНГ ТА МОВА ВОРОЖНЕЧІ: ЯК ПРОТИСТОЯТИ НЕГАТИВНИМ ЯВИЩАМ В ОНЛАЙН-СПІЛКУВАННІ

Наукова робота присвячена кібермоббінгу як деструктивному явищу в онлайн-комунікації. Розглянуто визначення, форми та наслідки кібермоббінгу, а також його зв'язок з мовою ворожнечі як інструментом агресії та пропаганди. Наголошено на необхідності формування етичного онлайн-середовища та підвищення рівня усвідомлення проблеми серед користувачів.

Ключові слова: спілкування, комунікація, мова ворожнечі, булінг, кібербулінг, кібермоббінг.

Комунікація, як фундаментальний аспект людської діяльності, еволюціонує з розвитком цифрових технологій, відкриваючи нові форми взаємодії. Однак, попри прогрес, зберігається тенденція до агресивного впливу на індивіда, що проявляється, зокрема, у кібермоббінгу та мові ворожнечі. Ці явища, що набувають актуальності в умовах поширення інтернету та соціальних мереж, не лише порушують етичні норми онлайн-комунікації, але й спричиняють значний негативний вплив на психоемоційний стан особистості.

Сьогодні, соціальні платформи використовуються різними верствами населення, починаючи від політиків, урядовців, журналістів, відомих громадських діячів і закінчуючи звичайними людьми, всі вони мають спільну рису – бажання вільно ділитися своїми думками та переконаннями. Проте, іноді, висловлюючи власну позицію та незгоду, люди вдаються до злісних, «віртуальних нападів», які розпалюють небезпечні стереотипи у суспільстві [1].

Термін «булінг» почав широко вживатися в Україні відносно нещодавно, але вже встиг закріпитися законодавчо. У 2018 році Верховною Радою України був прийнятий закон про протидію булінгу [2].

Одним із найпоширеніших різновидів булінгу є кібербулінг. Отже, якщо булінг – це психологічний терор, цькування, побиття однієї людини іншою, то кібербулінг – це «цькування онлайн», що передбачає жорстокі дії з метою дошкулити, нашкодити, принизити людину з використанням інформаційно-комунікаційних засобів: мобільних телефонів, електронної пошти, соціальних мереж, форумів, блогів, онлайнвідеоігор. [3].

Протягом останнього десятиліття завдяки застосуванню кількісних і якісних методів дослідження кібербулінг став краще зрозумілим, набув чіткіше окреслених визначальних ознак. Більшість дослідників до таких ключових ознак відносять: навмисність, тривалість, повторюваність і владну нерівність викривлених стосунків, коли жертва не може себе легко захистити від кібернападів [4].

Цькування, яке можна отримати через вираження своєї точки зору в інтернеті, називається кібермоббінгом. Кібермоббінг (з англ. „cyberbullying”) – це використання інформаційних і комунікаційних технологій для цільової підтримки, повторюваного і ворожого ставлення особи або групи осіб, які діють з метою завдання шкоди іншим [5, с. 76]. Це психічне насилля з застосуванням нових технологій, передусім інтернету і мобільних телефонів. Частина визначення обмежує застосування цього терміну виключно до насилля серед ровесників, інші не ставлять вікових обмежень, однак, без сумніву, найчастіше цей термін використовується в контексті насилля серед дітей і молоді [6, с. 6]. Варто зазначити, що в Україні з метою запобігання та протидії цьому явищу був створений спеціальний проєкт для шкіл «Школа у безпеці», але відповідних проєктів для дорослих майже немає [3].

Кожна особа, яка зіштовхувалася з кібермоббінгом: жертва, винуватець, а також свідок, потребує реакції з боку дорослих. Батьки, вчителі та педагоги повинні швидко втручатися в ситуації, як тільки з'являється підозра, що дитина стала жертвою або винуватцем кібермоббінгу. Ця проблема вимагає також запланованих профілактичних дій з боку навчального закладу. Сучасний педагог має стати поводителем у світі медіа, що динамічно розвивається. Зокрема, Я. Морбітзер [9, с. 53-54] вважає, що педагоги повинні ознайомлювати учнів і студентів з відповідними механізмами, які полегшують користування інтернетом. Серед них згадується, зокрема, підвищення рівня свідомості в сфері загроз з боку інформаційних технологій і створення аксіологічних фільтрів.

Науковець Н.І. Божко у своїй праці описує різні форми прояву кібермоббінгу: образи, жорстокі розмови, які часто не відповідають дійсності, крадіжка віртуальної ідентичності, розкриття інтимної інформації, неодноразові погрози через електронні повідомлення, сексуальні домагання за допомогою образливих зображень і повідомлень. Виділяють

характерні риси кібермоббінгу: анонімність (правопорушники користуються псевдонімами), висловлення своїй жертві того, чого не скажуть при розмові віч-на-віч (при цьому не визнають наслідків своїх дій і не відчують співчуття до жертви); охоплення великої аудиторії; тривалий період цькування (в будь-який час доби) [7].

Хочемо зазначити, що кібермоббінг – це суперечка, пастка, в яку потрапляєш непомітно. Та з ситуацією, що зараз відбувається в нас в країні, ці пастки зі сторони ворога все частіше з'являються. До того ж, соціальні мережі стали важливим інструментом пропаганди, яку наш ворог використовує проти українців, застосовуючи мову ворожнечі.

Російсько-українська війна перетворила мову ворожнечі в Україні на загальносуспільне явище, акумулюючи агресію, злість, смуток, ненависть, презирство, фрустрацію мільйонів українців, життя яких докорінно змінилося після початку повномасштабного вторгнення. В європейському науковому дискурсі домінує ідея, що мова ворожнечі – це шкідливий пережиток колоніалізму, який підриває впевненість середньостатистичного громадянина у тому, що він не зіткнеться з насильством, агресією, дискримінацією чи соціальним дистанціюванням у майбутньому [8, с. 939].

На нашу думку, кібермоббінг тісно пов'язаний з мовою ворожнечі, оскільки мова ворожнечі – це інструмент агресії, пропаганди, що сприяє війні, насильству та пропагує дискримінацію нашого народу. Тому, вчиняючи кібермоббінг, мова ворожнечі стає його інструментом.

Висвітлюючи соціальні функції мови ворожнечі, Ніна Горенц акцентує увагу на посиленні внутрішньогрупової згуртованості, збереженні упередженого ставлення до якоїсь із меншин, цементуванні існуючої вертикалі, легітимізації насильства проти іншої групи, намірі слідувати сформованим у часі соціальним нормам і ролям [9, с. 5].

Виділимо способи протистояння мові ворожнечі в онлайн-спілкуванні:

- *Освіта та підвищення рівня усвідомлення проблеми*

Необхідно приймати міри, спрямовані на інформування батьків учнів про явище кібермоббінгу і його наслідки, а також про допомогу в опрацюванні методів контролю за користуванням дитиною інтернетом і мобільним телефоном [9].

- *Законодавча сторона та відповідальність за її не виконання*

Для ефективної боротьби з кібермоббінгом і мовою ворожнечі необхідні чіткі законодавчі ініціативи. У багатьох країнах уже запроваджено закони, що передбачають покарання за інтернет-злочини, такі як образи, погрози та дискримінація. В Україні є відповідні положення в Кримінальному кодексі, які дозволяють притягнути до відповідальності за кіберзлочини, включаючи мову ворожнечі в онлайн-просторі.

- *Активне модерація та механізми блокування*

Платформи та соціальні мережі повинні активно протидіяти поширенню негативного контенту. Для цього вони можуть впроваджувати алгоритми для виявлення мови ворожнечі та інших образливих висловлювань; надавати користувачам можливість швидко повідомляти про порушення; встановлювати механізми блокування або обмеження доступу для порушників.

- *Користувачі*

Важливу роль у боротьбі з кібермоббінгом та мовою ворожнечі відіграють самі користувачі. Необхідно не бути байдужими до негативних явищ в інтернеті.

- *Психологічна підтримка*

Якщо ви стали жертвою кібермоббінгу чи мови ворожнечі, необхідно звернутися за допомогою.

Отже, цькування людей, незалежно від того, відбувається це онлайн чи офлайн, лише свідчить про те, що проблема криється в психологічному стані того, хто підтримує

таку поведінку. Правильне ставлення до себе, етичне відношення до інших та розуміння прав інших допоможуть подолати кібермоббінг і мову ворожнечі та зробити крок в майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матюшенко О., Марченко В. Мова ворожнечі як соціокультурний та лінгвістичний феномен, «Young Scientist». № 10 (98). 2021. ст. 343–348. [URL:https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3213](https://molodyvchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3213) (дата звернення: 08.04.2025).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України № 2657-VIII від 18.12.2018. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text> (дата звернення: 08.04.2025).
3. Гіденко Є.С. Кібербулінг: насильство в соціальній мережі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2021. № 50. URL:<https://www.vestnikpravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc50/8.pdf>(дата звернення: 09.04.2025).
4. Navarro R. Cyberbullying Across the Globe: Gender, Family and Mental Health / Navarro R., Yubero S., Larrañaga E. Springer International Publishing Switzerland, 2015. 283 с. ISBN 978-3-319-25550-7.
5. Szpunar M.: Cyberbullying – nowe technologie jako narzędzia stosowania przemocy psychicznej. [y:] J. Mucha (під редакцію): Nie tylko Internet. Nowe media, przyroda i „technologie społeczne” a praktyki kulturowe, Zakład Wydawniczy Nomos, Kraków, 2010. С. 76–87.
6. Wojtasik Ł.: Cyberprzemoc – charakterystyka zjawiska. [y:] Ł. Wojtasik (під редакцію): Jak reagować na cyberprzemoc. Poradnik dla szkół, Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa, 2009. С. 6–10.
7. Божко Н.І. Кібер-мобінг серед дітей і підлітків. Попередження та протидія насильству у суспільстві (зарубіжний досвід). URL:<https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/163> (дата звернення: 09.04.2025).
8. Ghanea N. Intersectionality and the Spectrum of Racist Hate Speech: Proposals to the UN Committee on the Elimination of Racial Discrimination. Human Rights Quarterly. 2013. Vol. 35. No 4. P. 935–954.
9. Gorenc N. Hate speech or free speech: an ethical dilemma? International Review of Sociology. 2022. DOI:[10.1080/03906701.2022.2133406](https://doi.org/10.1080/03906701.2022.2133406) (date of access: 08.04.2025).

УДК: 364.63-028.16:004.773.6

КУЗЬОМКО Т.Р., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **ОРДІНА Л.Л.**, канд. пед. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСАНКИ

У тезах висвітлено історію виникнення української писанки, проаналізовано етнокультурний підхід до особливостей та відмінностей декорації писанок у регіонах України, розглянуто символіку та кольорове оздоблення українських писанок.

Ключові слова: писанка, символ, орнамент, декоративно-ужиткове мистецтво.

Українська писанка є важливим символом весняної та великодньої традиції, що має велике значення у культурі та віруваннях українського народу. Вона є символом життя та надії, оберегом та захистом, віри та відродження. Це, ніби книга, яка уособлює Україну та її народ.

Писанка - це декороване великоднє яйце, розписане воском та барвниками, мініатюрний витвір декоративно-ужиткового мистецтва. Актуальною проблемою нашого дослідження виступає застосування етнокультурного підходу до вияву регіональних відмінностей української писанки. Тому, метою нашого дослідження є аналіз особливостей та відмінностей декорації писанок у регіонах України.

До науково-етнографічних досліджень, присвячених проблемі регіональних особливостей розпису українських писанок, як національному надбанню, слід відзначити праці М. Сумцова, В. Щербаківського, В. Манько, М. Іванишина, С. Волощенка, Р. Крамара, О. Опарія, Т. Коновал, О. Білоус, З. Сташук, О. Воропай, С. Килимник та ін.

Історія виникнення писанки має прадавні корені, що базуються на архаїчних віруваннях та звичаях. Її витoki огорнуті численними легендами й гіпотезами, проте встановити точну дату появи складно через брак письмових свідчень. Символіка яєць охоплювала ідеї вічного життя, родючості й сонячної енергії. Люди вірили у чарівну силу яєць та використовували їх як амулети й обереги. Ймовірно, ці обряди й вірування були пов'язані з приходом весни та відродженням природи.

Українська писанка тісно пов'язана з важливими явищами давньої національної культури. Символіка української писанки також має глибокі корені у створенні декоративної системи, що включає численні орнаменти язичницьких символів. Керамічні писанки Трипільської культури(V– II тис. до н. е.), Київської Русі (X–XIII ст.), як твори декоративно-ужиткового мистецтва, виступають для нас джерелом історичної інформації. Безсумнівно є те, що своїм корінням писанка сягає дохристиянських часів, коли на півдні Східної Європи (сучасній Україні), мешкали поселення із землеробською основою культури. Про те, що писанка належить саме до цієї культури, свідчить її знаковий код, тобто орнамент[1].

Писанкарство — це особливе мистецтво розпису яєць, яке виражає українську самобутність, що живе й досі. Існують такі види розписаних великодніх яєць: писанка, крашанка, мальованка. Проте, не всі знають різницю між писанкою та крашанкою. Писанка - це видуте або сире яйце, розписане воском і фарбами. Розписування писанки вважається дуже делікатною, кропіткою роботою, яка займає багато годин. Розписування є різної важкості й все залежить від кількості кольорів, що застосовуються для нанесення візерунка. Писанки існують прості, середньої важкості та складні. Наприклад, тільки проста писанка, де може застосовуватись 1-2 кольори, буде займати 1,5-2 години роботи. Такий загальний проміжок часу можна пояснити тим, що малюнки наносять у кілька етапів, створюючи багатобарвний орнамент. Писанки не їдять — вони мають обрядове значення, слугують оберегами або подарунками.

Крашанка - це варене яйце, пофарбоване в один колір. Його фарбують природними барвниками, такими як цибулеве лушпиння, буряк та багато інших. Крашанки їдять і використовують у великодніх іграх. Орнаментів майже немає, іноді бувають прості візерунки (дряпанки). Вони символізують нове життя і воскресіння. Мальованки розписуються фарбами без використання воску.

Традиційне використання символічних орнаментів та кольорів писанки притаманне різним регіонам України. Етнокультурний підхід у нашому дослідженні дає можливість виявити специфіку історичних етнокультурних регіонів України. Розглянемо їх детальніше.

На території сучасної України кожен регіон помітно відрізняється своїм культурним колоритом, що яскраво відображається у місцевому мистецькому спадку. Це пов'язано з багатством історичних змін, які мали вплив на інтерпретацію цієї культурної спадщини.

Для центральної України характерні чорні писанки з білими лініями та кількома кольоровими акцентами — жовтими, червоними, синіми, рожевими чи фіолетовими. Наддніпрянщина застосовує чорне, темно-вишневе, червоне, а то й зелене тло з чотиридольним і восьмидольним розмежуванням поля або поділом типу барильця. Орнамент тут переважно рослинний, квіти малюють у розгорнутому вигляді трьома кольорами — червоним, жовтим і білим. На Полтавщині композицію писанки збагачують фігурами людей і тварин. Використовують білий, жовтий, зелений колір та притаманний для регіону коричневий, зелений, чорний орнамент.

У західних областях України писанки мають стриману кольорову гаму: чорний, коричневий, бордовий, темно-зелений. Часто трапляються одноколірні варіанти. Орнаменти включають багато анімалістичних та геометричних символів. Варто зазначити, що на Львівщині відомі сокальські, бойківські та лемківські писанки. Писанки на Сокальщині (північній Галичині) мають рослинний орнамент на чорному, інколи, на червоному тлі. Рідкісні писанки з темно бузковим та зеленим тлом. Сокальські, зазвичай, прикрашають

рослинні й квіткові мотиви, тоді як для бойківських і лемківських характерні орнаменти, створені з крапок [2]. Також, у Галичині писанки відрізняються переважанням жовтогарячих тонів, великою кількістю дрібних деталей і зображеннями тварин - оленів, баранців тощо.

Лемківська техніка являє собою візерунки в формі видовжених крапель та крапок, які були зроблені за допомогою шпильки або сірника. Схожі писанки можна прослідкувати на Закарпатті. Писанку з Закарпаття можна розпізнати по оздоблені її гілочками, хрестами та візерунками у вигляді спіралі.

У південних регіонах України кольори яскравіші, але візерунки простіші – здебільшого, один-два елементи.

Отже, українська писанка – це не тільки витвір мистецтва, а й маркер збереження та відродження культурної ідентичності. Візерунки та орнаменти писанок різних регіонів України мають великий об'єм інформації, дають можливість визначити унікальність культурного контексту, що відображає історичну спадщину українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашак О.О., Мартиненко Л.С. Використання символіки українського народу у процесі національного виховання дітей дошкільного віку (на прикладі українського писанкарства). Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Полтава, 2023. 83 с.

2. Янощак-Пишибила О. Прикарпатська писанка. Проектна діяльність – проблеми та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 5-6 травня 2017 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. 2017. С. 43–47.

УДК 342.95

КУЛЬОМІНА А.М., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ НА МІГРАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ СУСІДНІХ З УКРАЇНОЮ КРАЇН

В тезах розглядаються правові аспекти впливу воєнних дій на міграційну політику сусідніх з Україною країн.

Ключові слова: міграційна політика, біженці, директива про тимчасовий захист.

Прибуття великої кількості українських біженців до Європейського Союзу після повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року призвело до того, що 4 березня 2022 року вперше в історії запрацювала Директива про тимчасовий захист (TPD). Ця директива суттєво вплинула на правила в'їзду, перебування та працевлаштування для громадян України та деяких інших категорій осіб, які проживали в Україні. Однак його безпосередній вплив на правила для інших громадян третіх країн (неукраїнців, які не були постійними мешканцями або бенефіціарами міжнародного захисту в Україні) був більш нюансованим і, у деяких випадках, призводив до посилення правил.

Наприклад для громадян України та деяких інших резидентів України в'їзд громадянам України, які проживали в Україні до 24 лютого 2022 року, і тим, хто тікає від війни, зазвичай надається безвізовий в'їзд до ЄС. Цьому сприяв ТПР. Деякі країни-члени ЄС спочатку поширили це на інших громадян третіх країн, які легально проживають в Україні. Перебування: TPD надає бенефіціарам право на дозвіл на проживання в країні ЄС, де їм надано тимчасовий захист. Цей статус спочатку тривав один рік, а потім був продовжений до 4 березня 2026 року. Це забезпечує негайний правовий статус без необхідності тривалих процедур надання притулку. Працевлаштування: особи, яким надано тимчасовий захист, мають право на доступ до ринку праці в країні ЄС, де їм надано захист.

Це важливий аспект TPD, який дозволяє переміщеним особам утримувати себе. TPD також забезпечує доступ до соціального забезпечення, медичного обслуговування та освіти для дітей.

Ситуація для інших громадян третіх країн (не українців без постійного місця проживання чи міжнародного захисту в Україні) є складнішою та змінюється з часом. Початкове включення до TPD (залежить від держави-члена): спочатку деякі країни-члени ЄС поширювали тимчасовий захист на громадян третіх країн, які легально проживали в Україні, але не мали постійного місця проживання чи статусу міжнародного захисту. Часто це було з гуманітарних міркувань, оскільки вони також були переміщені через війну і не могли безпечно повернутися до своїх країн. Зміни в політиці та суворіші правила: з часом багато держав-членів ЄС посилили свою політику щодо цієї групи. Обґрунтуванням такого переміщення часто є те, що ці особи повинні повернутися до своїх країн походження, якщо це безпечно, або вони повинні подати заяву на надання притулку відповідно до звичайних процедур, якщо вони побоюються переслідувань у своїй країні. Кінець автоматичного продовження тимчасового захисту: для багатьох неукраїнських громадян третіх країн, які мають дозвіл на тимчасове проживання в Україні, автоматичне продовження тимчасового захисту, пов'язаного з TPD, завершилося або незабаром завершиться (наприклад, 4 березня 2025 року в Німеччині для тих, чий дозвіл на проживання було видано до певної дати). Вимога щодо подання заявки на інші форми легального перебування: від цих осіб часто вимагається подати заявку на отримання інших видів дозволів на проживання на основі стандартних імміграційних правил (наприклад, для роботи, навчання або возз'єднання сім'ї) або подати заяву на міжнародний захист (притулок), якщо вони мають для цього підстави [1].

Візові вимоги можуть застосовуватися повторно: Положення про безвізовий в'їзд, які спочатку поширювалися на цю групу, можуть більше не застосовуватися, тобто їм може знадобитися отримати візу, щоб легально в'їхати або залишитися в ЄС.

Процедури надання притулку як альтернатива для тих, хто не може повернутися на батьківщину через проблеми безпеки, подання заяви про надання притулку залишається можливою. Однак це передбачає регулярні процедури надання притулку, які можуть бути тривалими та не гарантувати захисту. Важливо відзначити, що конкретні правила та їх впровадження значно відрізняються між державами-членами ЄС. Деякі країни були більш гнучкими, ніж інші, у забезпеченні постійного захисту або шляхів легального перебування для цих громадян третіх країн [2].

Приклади змін у певних країнах:

1) Німеччина: спочатку дозволено безвізовий в'їзд і тимчасовий захист для деяких неукраїнських громадян третіх країн. Проте правила посилили. Автоматичне продовження тимчасового захисту до 4 березня 2026 року, як правило, стосується лише громадян України, осіб, які мають захисний статус в Україні, та власників посвідок на постійне проживання в Україні. Неукраїнські громадяни третіх країн, які мають тимчасові дозволи на проживання в Україні, часто повинні подавати документи на нові дозволи на проживання за іншими категоріями або потенційно шукати притулку.

2) Нідерланди: спочатку надано права на тимчасовий захист не українцям, які мають дозвіл на тимчасове проживання в Україні. Однак пізніше уряд намагався покласти цьому край. Рішення суду призвело до тимчасового заморожування наслідків припинення тимчасового захисту для цієї групи на час розгляду подальших юридичних питань.

3) Чеська Республіка: продовжила тимчасовий захист до 31 березня 2026 року для осіб, які відповідають вимогам. Вони також запровадили новий п'ятирічний дозвіл на проживання з правами на роботу для певних осіб, які проживали під тимчасовим захистом принаймні два роки та є економічно самозабезпеченими [3].

Отже, активація Директиви про тимчасовий захист стала прямою відповіддю на наплив українських біженців і надала їм негайні та значні права щодо в'їзду, перебування та працевлаштування в ЄС. Хоча деякі громадяни третіх країн, які проживали в Україні,

також спочатку отримували вигоду, у багатьох країнах ЄС спостерігається тенденція до суворіших правил для цієї групи, вимагаючи від них або повернутися до рідних країн (якщо вони безпечні), подати заяву на інші форми легального перебування на основі стандартних імміграційних процедур або шукати притулку через звичайні канали. Конкретні зміни та їх впровадження різняться між країнами-членами ЄС, тому особам, які постраждали, важливо отримувати актуальну інформацію від органів влади країни перебування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Регулювання міграції: Прийом біженців з України. Migration and Home Affairs. URL:<https://surl.li/nrrmut> (дата звернення: 31.03.2025).
2. Information on Temporary Protection for People fleeing the conflict in Ukraine - Immigration Service Delivery. Immigration Service Delivery. URL:<https://surl.li/evckrt> (date of access: 31.03.2025).
3. European Union/Ukraine: Temporary Protection Status - Country-Specific Updates. Fragomen - Immigration attorneys, solicitors, and consultants worldwide - Worldwide/Ukraine: Temporary Protection Status - Country-Specific Updates. URL:<https://surl.li/qzvfkx> (date of access: 31.03.2025).

УДК 342.95

КУЛЬОМІНА А.М., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ ТА НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В УМОВАХ ГУМАНІТАРНИХ КРИЗ

В тезах розглядаються правові аспекти протидії торгівлі людьми та нелегальній міграції в умовах гуманітарних криз.

Ключові слова: протидія торгівлі людьми, нелегальна міграція, гуманітарна криза, воєнний стан.

Проблема торгівлі людьми залишається важливою для України з моменту здобуття незалежності. У мирний час це питання має серйозний характер, але війна та збройний конфлікт створюють ще більш сприятливий ґрунт для виникнення таких злочинів і експлуатації людей. З 24 лютого 2022 року Україна перебуває у стані війни, що значно підвищує ризики торгівлі людьми. Саме тому ця тема сьогодні є особливо нагальною та потребує уваги.

Під загрозою торгівлі залишаються як особи, які вимушені виїхати за кордон, так і ті що залишились на території України та на тимчасово окупованих територіях. Дослідження Представництва МОМ в Україні показало, що кількість трудових мігрантів з нерегульованим статусом збільшилася з 28% у 2011 р. до майже 41% у 2015 р. Відзначається також зростання кількості людей, які прийняли б ризиковані пропозиції працевлаштування за кордоном. У відповідь на бажання громадян втекти від збройного протистояння до інших країн з'являються нові шахрайські схеми, посилюється активність торгівців людьми. Висока соціальна незахищеність внутрішньо переміщених осіб, гуманітарні, економічні та соціальні труднощі в Україні надають проблемі торгівлі людьми нової актуальності.

Перші міжнародні угоди з питань запобігання торгівлі людьми ототожнювали її з торгівлею жінками, причому винятково з метою сексуальної експлуатації. Це пояснюється тим, що саме торгівля жінками з метою примусового використання в проституції, як один з найбільш прибуткових видів бізнесу, набула особливо значного поширення у ХХ столітті. Насправді поняття «торгівля людьми» охоплює значно ширше коло соціальних явищ. Предметом торгівлі може бути будь-яка особа незалежно від статі і віку: чоловіки – з метою експлуатації праці, діти – з метою використання в жебрацтві, будь-які особи – для вилучення і трансплантації органів. Торгівля жінками є лише складовою частиною

феномена торгівлі людьми. Усі зазначені підходи мають право на існування та впровадження. Однак, для вивчення проблеми торгівлі людьми у соціальному та педагогічному розрізі, пріоритетним є правозахисний підхід, де торгівля людьми розглядається, перш за все, як порушення прав людини [1, с. 23-24].

Протидія торгівлі людьми в умовах гуманітарних криз є надзвичайно важливим завданням, оскільки такі кризи створюють сприятливе середовище для злочинців, які експлуатують вразливість постраждалих. Є деякі ключові аспекти протидії торгівлі людьми в таких умовах:

Переміщення населення: Військові конфлікти, стихійні лиха та інші надзвичайні ситуації часто призводять до масового переміщення людей, які стають більш вразливими через втрату домівок, засобів до існування та соціальних зв'язків. Слабкість державних інститутів: Гуманітарні кризи можуть послабити або зруйнувати правоохоронні органи та інші державні структури, що ускладнює боротьбу зі злочинністю, включаючи торгівлю людьми. Економічна нестабільність і бідність: Втрата роботи, майна та джерел доходу робить людей більш схильними до прийняття ризикованих пропозицій, які можуть призвести до експлуатації. Порушення соціальних норм і сімейних зв'язків: Кризи можуть призвести до розлучення сімей, втрати батьків дітьми та руйнування традиційних систем захисту. Зростання попиту на експлуатацію: У деяких кризових ситуаціях може зростати попит на певні форми експлуатації, такі як сексуальне насильство з боку збройних груп або примусова праця [2, с. 94].

Основні напрямки протидії торгівлі людьми в умовах гуманітарних криз: Попередження, захист постраждалих, переслідування злочинців, координація та партнерство Підвищення обізнаності серед населення про ризики торгівлі людьми та способи захисту. Надання інформації про безпечні варіанти переміщення та отримання допомоги. Зміцнення систем реєстрації та ідентифікації переміщених осіб. Включення питань протидії торгівлі людьми до гуманітарних програм та планів реагування. Робота з громадами для виявлення та усунення факторів вразливості. Раннє виявлення та ідентифікація жертв торгівлі людьми. Надання комплексної допомоги постраждалим, включаючи медичну, психологічну, юридичну та соціальну підтримку. Створення безпечних умов для постраждалих, включаючи притулки та програми реінтеграції. Забезпечення доступу до правосуддя та відшкодування збитків. Зміцнення правоохоронних органів та судової системи для ефективного розслідування та покарання злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми. Міжнародна співпраця у боротьбі з транснаціональними мережами торгівців людьми. Забезпечення належного застосування національного законодавства щодо протидії торгівлі людьми. Співпраця між державними органами, міжнародними організаціями, неурядовими організаціями та іншими зацікавленими сторонами. Створення та підтримка національних та регіональних механізмів координації у сфері протидії торгівлі людьми. Залучення громадських організацій та місцевих лідерів до розробки та реалізації програм протидії торгівлі людьми [3].

Отже, війна в Україні значно підвищила ризики торгівлі людьми, особливо для жінок та дітей, які змушені покидати свої домівки. У цьому контексті особливого значення набувають такі заходи посилення контролю на кордонах та пунктах пропуску для виявлення потенційних жертв та запобігання незаконному перетину кордону з метою експлуатації. Інформування біженців про ризики та безпечні варіанти допомоги, наприклад розповсюдження інформаційних матеріалів на вокзалах, у центрах розміщення біженців та через онлайн-платформи. Створення гарячих ліній та служб підтримки для постраждалих, тобто забезпечення доступу до конфіденційної допомоги та консультацій. Посилення співпраці з країнами, що приймають біженців: Для обміну інформацією та координації зусиль у боротьбі з транскордонною торгівлею людьми. Моніторинг ситуації з внутрішньо переміщеними особами: Для виявлення та надання допомоги тим, хто може стати жертвою торгівлі людьми всередині країни. Ефективна протидія торгівлі людьми в умовах гуманітарних криз вимагає комплексного підходу, скоординованих зусиль усіх зацікавлених сторін та постійного моніторингу ситуації для адаптації стратегій та програм до мінливих обставин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусишин Р. М., Сидорук І. І., Когут Я. М. Протидія та соціальна профілактика торгівлі людьми в Україні: навчальний посібник / автори-упорядники. Львів: Растр-7, 2023. 178 с. URL:<https://surl.li/xwynpj> (дата звернення: 27.03.2025).
2. Левченко К. Б., Ковальчук Л. Г. Соціально-педагогічні основи захисту прав людини, протидії торгівлі людьми та експлуатації дітей: навч.-метод. посіб. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2016. 368 с. URL:<https://surl.li/kjrrvw> (дата звернення: 27.03.2025).
3. Менцелопулу М.М. Війна Росії проти України: ризик торгівлі людьми. ДСЄП Дослідницька служба Європейського парламенту. URL:[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729410/EPRS_ATAG\(2022\)729410_XL.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729410/EPRS_ATAG(2022)729410_XL.pdf) (дата звернення: 27.03.2025)

УДК 94(477)"1621"

ЛЕВЧЕНКО М.С., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **ТЕРЕЩУК М.М.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ХОТИНСЬКА БИТВА ЯК ПОВОРОТНИЙ МОМЕНТ У СТАНОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

У статті досліджується значення Хотинської битви 1621 року як ключової події у процесі формування української політичної суб'єктності та ідеї державності. Проаналізовано роль Війська Запорозького у протистоянні Османській імперії, стратегічну взаємодію з польською армією, а також дипломатичні й ідеологічні наслідки битви.

Ключові слова: Хотинська битва, козацтво, державність, міжнародне визнання, Військо Запорозьке, політична суб'єктність, Османська імперія, Річ Посполита, Михайло Дорошенко.

Хотинська битва 1621 року стала одним із найбільш визначальних зламів у політичній історії Східної Європи початку XVII століття. Ця військова кампанія, що тривала з вересня до початку жовтня, об'єднала інтереси трьох великих політичних суб'єктів — Османської імперії, Речі Посполитої та українського козацтва, і водночас виокремила козацький чинник як нову політичну силу. Саме ця битва відкрила новий етап у формуванні української ідентичності та дала поштовх до зростання ідеї автономної державності.

Військовий конфлікт, що призвів до битви, виник унаслідок зростання суперечностей між Османською імперією та Річчю Посполитою, зокрема через татарські та козацькі набіги, суперечки за вплив на Молдавію та Бессарабію, а також намагання султана Османа II утвердити османську гегемонію в регіоні. Проте саме долучення Війська Запорозького стало фактором, що радикально змінив хід подій. Козацьке військо на чолі з гетьманом Михайлом Дорошенком прибуло до табору польського гетьмана Ходкевича напередодні вирішальної фази битви, значно зміцнивши обороноздатність союзних військ [1, с. 115].

Козаки продемонстрували виняткову військову майстерність, особливо в контексті мобільності, тактичної ініціативи, ефективного використання стрілецької піхоти, оборонних укріплень і нічних вилазок. Їх участь дозволила переломити наступальні дії турків, які мали перевагу в чисельності. Османське військо, за деякими оцінками, налічувало понад 100 тисяч осіб, тоді як польсько-козацькі сили складали орієнтовно 70 тисяч, з яких близько 40 тисяч становили козаки [2, с. 97].

У результаті перемовин 9 жовтня 1621 року було укладено мирну угоду, за якою турецька армія припиняла наступ, а Річ Посполита визнавала статус Молдавського князівства як зони впливу Османської імперії. Водночас особливого значення набуло те, що козаки фактично були визнані самостійним учасником конфлікту: в угодах згадувалась їх участь як чинника, рівного польському війську [3, с. 213].

Для українських земель ця битва стала поворотним моментом, у якому козацтво з локального оборонного формування перетворюється на військово-політичну силу зі

стабільними структурними ознаками державності. Участь у Хотині засвідчила здатність Війська Запорозького діяти автономно у зовнішньополітичній сфері, приймати участь у багатосторонній дипломатії, координувати дії з іншими державами та досягати політичного впливу на міжнародній арені [4].

Після Хотинської кампанії значно зміцнів політичний авторитет козацької старшини. Гетьман Михайло Дорошенко здобув загальноєвропейське визнання як лідер, здатний організовувати масштабні воєнні кампанії. У панегіриках і літописах тієї доби його порівнювали з найвизначнішими полководцями християнського світу [5, с. 141]. Водночас зросло прагнення козацтва до закріплення власного правового статусу в межах Речі Посполитої. Протягом 1620-х років козаки неодноразово надсилали звернення до польського короля з вимогами легалізувати козацький реєстр, визнати козацьку автономію, а також відновити православну ієрархію — все це були кроки в напрямку створення політичної самостійності.

Хотинська битва також стимулювала формування козацької ідеології, де оборона православ'я, захист народу і «військова честь» почали розглядатись як елементи загальнонаціональної ідентичності. Це ідеологічне підґрунтя згодом ляже в основу концепції козацької держави часів Хмельниччини. Таким чином, Хотин виступає не лише як військова перемога, а й як чинник ментального та політичного дозрівання української еліти [6, с. 48].

Крім того, участь українських козаків у битві сприяла закріпленню європейського сприйняття їх як окремої нації зі своєю військовою традицією, політичною структурою та духовною місією. Італійські, французькі, австрійські джерела того періоду фіксують образ козаків як «оборони Європи», що сприяло легітимації їх ролі в очах міжнародної спільноти [7, с. 163].

У підсумку Хотинська битва стала моментом конденсації кількох історичних тенденцій: піднесення козацької військової сили, народження політичної самосвідомості, формування дипломатичних навичок та виникнення прообразу державної організації. Військова перемога, дипломатичне визнання та зростання національної гідності — ці чинники утворили фундамент, на якому вже за кілька десятиліть постане козацька держава Богдана Хмельницького.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гурбик А. О. Українське козацтво в європейських міжнародних відносинах першої половини XVII ст. Київ: Інститут історії України НАН України, 2004. 276 с.
2. Чухліб Т. В. Козаки і монархи: Україна у міжнародних відносинах ранньомодерної доби (XVII–XVIII ст.). Київ: Кліо, 2021. 448 с.
3. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ: Генеза, 1997. 312 с.
4. Сас П. М. Козацтво в політичній системі Речі Посполитої (XVI – перша половина XVII ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 1998. 348 с.
5. Ісаєвич Я. Д. Українське козацтво в європейському контексті. Львів: Інститут українознавства, 2001. 284 с.
6. Горобець В. М. Політична культура українського козацтва. Київ: Темпора, 2015. 320 с.
7. Крип'якевич І. П. Козацька епоха в історії України. Київ: Арістей, 2005. 400 с.

УДК 340.1

МУСІЄЦЬ А.А., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТИ В СУЧАСНОМУ ПРАВОЗАСТОСУВАННІ

В тезах розглядаються особливості механізму правового регулювання в умовах сучасного правозастосування.

Ключові слова: механізм правового застосування, норм права, юридичний факт, правовідносини, реалізація права, гарантії, правозастосування.

Однією з ключових категорій у теорії права є механізм правового регулювання, який відіграє визначальну роль у впорядкуванні суспільних відносин, забезпеченні законності та правопорядку. У контексті трансформації правової системи України питання ефективності механізму правового регулювання набуває особливої актуальності.

Механізм правового регулювання – це сукупність правових засобів, за допомогою яких право здійснює вплив на суспільні відносини, забезпечує реалізацію прав і обов'язків суб'єктів права. Він поєднує правові норми, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації прав і обов'язків, гарантії їх здійснення [1].

На мою думку, науково обґрунтованою і правильною є концепція, яка розглядає механізм правового регулювання як динамічну систему, що включає низку взаємопов'язаних елементів, кожен з яких відіграє важливу роль у процесі правозастосування.

До основних елементів механізму правового регулювання належать: – норма права, як первинний регулятор поведінки; – юридичний факт, що виступає підставою виникнення, зміни чи припинення правовідносин; – правовідносини, які формують змістовну частину правового впливу; – акти реалізації прав і обов'язків, які є практичним проявом правового регулювання; – гарантії реалізації норм права, що забезпечують ефективне функціонування системи [2].

Процес правового регулювання починається з усвідомлення норми права, продовжується її конкретизацією через юридичний факт, трансформується у правовідносини, а завершенням є реалізація права та юридичної відповідальності за його порушення. У реальній правозастосовній практиці всі ці елементи тісно взаємодіють, створюючи єдиний процес правового впливу.

Згідно з сучасними дослідженнями, ефективність механізму правового регулювання в Україні значною мірою залежить від якості правотворчої діяльності, рівня правової культури, доступності правосуддя та забезпечення юридичних гарантій. Проблеми часто пов'язані з прогалинами у законодавстві, нечіткістю формулювань норм, складністю правозастосування на практиці [3].

Механізм правового регулювання виступає не лише як інструмент формального впливу на поведінку людей, але і як важливий чинник забезпечення соціальної справедливості, правопорядку та сталого розвитку держави.

Отже, механізм правового регулювання є комплексною, динамічною системою правових засобів, яка забезпечує впорядкування суспільних відносин та досягнення правового результату. Його основними елементами виступають норми права, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації прав і юридичні гарантії. Ефективність цього механізму безпосередньо залежить від якості законодавства, рівня правосвідомості громадян, стану правозастосовної практики та належного функціонування судової системи. В умовах сучасної України він потребує подальшого вдосконалення з метою забезпечення належної реалізації прав і свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириченко В.М., Куракін О.М. Теорія держави і права: модульний курс: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 264 с.
2. Ведерніков Ю.А., Грегул В.С. Теорія держави і права: навч. посіб. 4-те вид., доп. і переробл. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 59 с.
3. Скаун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підруч. Х.: Еспада, 2006. 271 с.
4. Єрмоленко Д. Механізм правового регулювання: структура та функціонування. Підприємництво, господарство, право. 2002. № 7. С. 92–94.

МЯКУЩАК Б.В., здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

В тезах розглядаються деякі правові аспекти трудової міграції.

Ключові слова: міграція, трудова міграція, міграційна політика, мігранти, глобалізація.

Трудова міграція є однією з ключових складових сучасної світової економіки. Вона сприяє перерозподілу робочої сили, задовольняючи попит на кваліфікованих та некваліфікованих працівників у різних країнах. Проте вона також викликає низку викликів, зокрема щодо соціального захисту мігрантів, їхньої інтеграції в суспільство, а також боротьби з нелегальною трудовою міграцією.

Трудова міграція — це процес переміщення осіб у межах країни або за її межі з метою працевлаштування.

Основні види трудової міграції:

1. Внутрішня та зовнішня трудова міграція: переміщення працівників у межах країни або за кордон.
2. Тимчасова та постійна міграція: працевлаштування на короткий або тривалий термін.
3. Легальна та нелегальна трудова міграція: наявність або відсутність відповідних дозволів на роботу.
4. Кваліфікована та некваліфікована трудова міграція: рівень освіти та навичок мігрантів [1].

Причини трудової міграції:

1. економічні фактори (вищі зарплати, кращі умови праці);
2. соціальні фактори (стабільність, безпека, кращий рівень життя);
3. демографічні фактори (старіння населення, нестача робочої сили в деяких країнах);
4. політичні фактори (нестабільність, конфлікти).

Наслідки трудової міграції:

1. для країн-донорів: відтік робочої сили, скорочення безробіття, зростання грошових переказів;
2. для країн-реципієнтів: поповнення ринку праці, економічне зростання, можливі соціальні напруження;
3. для самих мігрантів: покращення фінансового стану, але ризики експлуатації та дискримінації [2].

Правове регулювання трудової міграції здійснюється на міжнародному, регіональному та національному рівнях:

1. Міжнародні акти:
 - Конвенція ООН про захист прав трудових мігрантів (1990 р.) [3];
 - Конвенції МОП щодо міграції працівників;
 - Глобальний договір ООН про безпечну, впорядковану та легальну міграцію (2018 р.).
2. Європейське право:
 - Директиви ЄС щодо трудових мігрантів;
 - Програми інтеграції та соціального захисту.
3. Національне законодавство:
 - Закони про трудову міграцію та захист прав працівників;

- Механізми контролю за нелегальним працевлаштуванням [4].

Серед основних проблем трудової міграції:

1. порушення трудових прав мігрантів;
2. проблема соціального захисту та доступу до медицини;
3. ризики нелегальної міграції та трудової експлуатації;
4. адаптація та інтеграція мігрантів у суспільство;
5. Перспективи вдосконалення трудової міграційної політики;
6. спрощення легальних процедур працевлаштування;
7. зміцнення міжнародного співробітництва;
8. розробка програм соціального захисту та інтеграції мігрантів;
9. посилення заходів проти нелегальної міграції та трудової експлуатації.

Отже, трудова міграція є невід'ємною частиною сучасної глобалізованої економіки. Вона має як позитивні, так і негативні наслідки, що потребують ефективного правового регулювання. Удосконалення трудової міграційної політики сприятиме зниженню ризиків для працівників, підвищенню рівня їхнього соціального захисту та створенню більш сприятливих умов для міжнародного ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федоренко О. Трудова міграція в Україні: правові аспекти та виклики. Право України. 2021. № 6. С. 45–59.
2. Левченко С. Глобалізація та трудова міграція: правові та соціальні наслідки. Економіка і право. № 4. С. 78-90.
3. Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих- мігрантів та членів їх сімей: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 18.12.1990. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_203#Text (дата звернення: 03.04.2025).
4. Your gateway to the EU, News, Highlights. European Union. URL:<https://www.europa.eu/> (date of access: 03.04.2025).

УДК 343.8

НЕЧЕПОРЕНКО А.О., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СМЕРТНА КАРА ЯК ВИД ПОКАРАННЯ ЗА ЗЛОЧИНИ

В тезах розглядаються правові підстави застосування смертної кари як покарання за злочини, зокрема розглядаються соціально-правові питання про важливість скасування смертної кари.

Ключові слова: злочин, покарання, судовий процес, смертна кара, мораторій, камера смертників, Кримінальний кодекс України, Загальна декларація прав людини, Європейська конвенція з прав людини.

У сучасному цивілізованому світі смертна кара вважається жорстоким і негуманним покаранням, яке принижує гідність засудженої особи та суперечить праву людини на життя. Більшість українських науковців дотримуються думки, що смертна кара є негативним явищем, яке не повинно існувати в сучасній правовій державі України. Основним недоліком смертної кари є те, що вона не здатна виправити злочинця, порушуючи при цьому загальне невід'ємне право кожної людини на життя. Крім того, смертна кара не виконує повною мірою свою превентивну функцію, що також є суттєвим аргументом проти неї.

Так, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Смертна кара - гранична форма позбавлення людини її прав. Вона є навмисним і холонокровним позбавленням життя людини державою. Це жорстока, нелюдяна і принизлива для людської гідності кара. Вона

порушує право на життя, проголошене Загальною декларацією прав людини.

Смертна кара є видом покарання людини за певний злочин. Однак така процедура вимагає довготривалого судового процесу, можливості оскаржити рішення, визначених професіоналів, які виконуватимуть покарання, та чітко визначеної дати страти. Поки людина чекає на смертну кару, вона перебуває у «камері смертників» [3].

Смертна кара є одним із найдавніших видів покарання, що виникла ще у часи Середньовіччя. З плином часу майже всі суспільства людства на певній стадії свого розвитку застосовували смертну кару до кримінальних і політичних злочинців.

В Україні систематичне застосування смертної кари почалося у Литовський період її історії (XIV—XVI ст., «Судебник» Казимира IV Ягеллончика 1468 р. та «Статут Литовський» 1529 р.).

Всесвітня коаліція із заборони смертної кари заснувала День боротьби зі смертною карою (або День проти смертної кари) у 2007 році, щоб сприяти скороченню кількості смертних вироків у світі. Відтоді щороку 10 жовтня на планеті відзначають Всесвітній день боротьби зі смертною карою. У цей день у багатьох країнах відбуваються демонстрації, публічні дискусії та семінари, які покликані привернути увагу до проблеми застосування цього виду покарання.

У сучасному світі у демократичних країнах смертній карі передують доволі тривалий судовий процес на різних рівнях судової системи, обвинуваченому надаються широкі можливості для подачі апеляцій. Подекуди час між винесенням вироку та його виконанням (або помилуванням, або природною чи іншою смертю засудженого) обчислюється роками чи навіть десятиліттями.

Право виконати страту надається лише певному кваліфікованому спеціалісту, що виступає представником держави під час виконання покарання, що має відбуватись в суворо визначений час, в іншому випадку ця дія розглядається такою що не відповідає букві закону та за нею настає юридична відповідальність.

Сьогодні за загальним правилом, вирок суду виконується неопублічно, кримінально-виконавчим законом встановлюється чіткий перелік осіб, що можуть бути присутніми під час страти.

Існують багато випадків, коли смертна кара може бути замінена довічним ув'язненням або тривалим терміном позбавлення волі за відповідним рішенням суду. Засуджений також може отримати помилування від вищої посадової особи держави або штату (президентом, монархом, головою уряду тощо).

У різних країнах світу на лаву смертників можна потрапити за низку злочинів — від пограбування та торгівлі наркотиками до богохульства.

У сучасному світі існує два найпоширеніші способи виконання смертної кари: розстріл та смертельна ін'єкція. Раніше використовували електричний стілець з напругою у 2700 вольтів. Востаннє його застосовували у США у 2010 році.

В менш цивілізованих країнах зі злочинцями розправляються більш жорстокими способами. Зокрема, в Ірані, Пакистані та Індії приречених на смерть виводять на головну площу міста і забивають камінням, кийками, привселюдно вішають або обезголовлюють.

Європейські країни вже доволі давно скасували смертну кару як негуманне покарання, крім того, тільки так можна стати членом Ради Європи [3].

Деякі країни скасували смертну кару, за винятком особливих обставин, наприклад, за зраду під час військових дій. В інших країнах смертну кару скасували на практиці, хоча, за законом, вона лишається найвищою мірою покарання.

Останні, хто відмовився від смертної кари, — Казахстан, Малайзія, Каліфорнія, Монголія, Гватемала і Гвінея.

Відмова від винесення смертних вироків має щонайменше дві причини: перша - такий спосіб покарання не гуманний; друга — процес винесення вироку і його виконання —

дорога і тривала процедура.

За даними правозахисної організації Amnesty International станом на 2023 рік 103 країни у світі скасували смертну кару за всі злочини. У 25 країнах страта збережена законодавчо, але не використовується понад 10 років.

Україна інститут смертної кари успадкувала від СРСР разом з Кримінальним кодексом, який діяв з 1961 року. Приречених на таке покарання українців розстрілювали. Проте після розпаду СРСР скасування смертної кари було нагальним питанням для незалежної України, бо таке покарання є недопустимим для країн, які входять до Ради Європи.

Україна офіційно припинила застосування смертної кари у 1997 році. У 1999-му Конституційний суд остаточно закрити шлях до її відновлення, визнавши, що смертна кара суперечить Конституції. Час від часу у країні спалахували дискусії щодо відновлення смертної кари для особливих випадків — наприклад, для серійних маніяків. Однак цю ініціативу в країні не підтримали.

Варто звернути увагу, що на теперішній час згідно зі ст. 51 КК України найвищою мірою покарання в Україні виступає довічне позбавлення волі за особливо тяжкі злочини, в тому числі й проти основ національної безпеки. Зокрема, це стосується ч. 3 ст. 110, ч. 2 ст. 111, ст. 112, ч. 2 ст. 113 Розділу I «Злочини проти основ національної безпеки» Особливої частини КК України [4].

Раніше в Україні, у якості найвищої міри покарання застосовувалася смертна кара, наприклад, за такі злочини як вбивства за обтяжливих обставин, замах на життя державного діяча та правоохоронця, шпигунство, тероризм, деякі воєнні злочини. Однак надалі, в рамках прагнення стати членом Ради Європи, було прийнято рішення змінити кримінальне законодавство та накласти «мораторій» на смертну кару, що відбулося у березні 1997 року [2].

Сьогодні Україна є стороною 6-го Протоколу до Європейської конвенції з прав людини, який передбачає скасування смертної кари в мирний час, а також 13-го Протоколу, що вимагає повного скасування смертної кари за усіх обставин. Це означає, що заборона на використання смертної кари в Україні нині є абсолютною. [6].

Станом на 2025 рік у 54 країнах світу все ще застосовується смертна кара. Серед таких країн Іран, Ірак, Китай, КНДР, Лівія та США. Застосування смертної кари лишається таємницею в кількох країнах, зокрема в Китаї, Північній Кореї та В'єтнамі, які широко застосовують смертну кару. Хоча точна кількість страчених у Китаї невідома, за даними правозахисних організацій, ця країна може бути лідером у світі за кількістю смертних вироків.

Кілька років тому п'ять країн відновили виконання смертних вироків - Афганістан, Кувейт, М'янма, Палестина та Сінгапур. Правозахисники відзначають, що зростання кількості людей, позбавлених життя за злочини, пов'язані з наркотиками. Як правило, це люди з неблагополучних верств населення.

Єдиною країною у Європі, де смертна кара застосовується як міра покарання на законодавчому рівні, є Білорусь. У квітні 2022 року самопроголошений президент Білорусі Олександр Лукашенко запровадив смертну кару в країні за підготовку терактів, а у березні 2023 року підписав закон, який передбачає смертну кару за державну зраду для чиновників і військових. Про покарання не повідомляється заздалегідь, тіла убитих родичам не видають. Через деякий час після виконання покарання їм надсилають довідку про смерть і особисті речі засудженого [5].

Тенденцією розвитку кримінального законодавства у сучасному світі є поступове скасування смертної кари або принаймні запровадження мораторію на виконання смертних вироків. Нині смертна кара зберігається в кримінальному законодавстві 56 держав, в 106 державах вона повністю скасована, а у 8 державах смертна кара заборонена у мирний час,

але може бути застосована під час війни.

Абсолютна більшість смертних вироків у світі виконуються в Китаї. Лідерами із застосування цього покарання є також окремі мусульманські держави (Саудівська Аравія, Іран, Ірак, Пакистан, Судан) та соціалістичний В'єтнам. Із розвинутих держав світу смертна кара застосовується лише в США (25 штатів), в Японії та в Сінгапурі. В більшості держав це покарання передбачено за умисне вбивство, хоча водночас в деяких країнах (арабські, Іран, Китай, Малайзія, Таїланд, В'єтнам) страта застосовується за інші злочини, зокрема, зґвалтування, торгівлю наркотиками, релігійні злочини тощо. Демократичні держави в цілому послідовно дотримуються лінії на скасування смертної кари. Серед країн з демократичними режимами це покарання застосовують лише в США, Сінгапурі, Японії, Тайвані, Індії, Ботсвані та деяких державах Вест-Індії. З тоталітарних або авторитарних держав смертну кару скасували одиниці (Узбекистан, Туркменістан, Ангола, Бурунді) і окремі не застосовують її на практиці (Алжир, М'янма, ЦАР, Еритрея, Бруней) [7].

Отже, важливим аргументом проти смертної кари є ймовірність судової помилки. Судді та прокурори, як і всі люди, можуть помилятися, тому такі помилки не є рідкістю. Загалом, наявність і практика застосування смертної кари визначається цивілізаційною приналежністю, культурними особливостями населення та правлячої еліти, а також зовнішніми чинниками, такими як вплив іноземних держав і міжнародних організацій, а не лише рівнем злочинності, зокрема умисних вбивств. Залежність застосування смертної кари від інших соціально-економічних та політико-правових індикаторів розвитку держави потребує подальшого кримінологічного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення: 26.03.2025).
2. Мінченко С.І. Кримінологічні погляди на смертну кару в Україні та світі. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2018. № 4 (20). С. 28–38.
3. Історія смертної кари: за що засуджують і де досі застосовують. Chas.News. chas.news. URL:<https://chas.news/current/istoriya-smertnoi-kari-za-scho-zasudzhuyut-i-de-dosi-zastosovuyut> (дата звернення: 26.03.2025).
4. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 лют. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 26.03.2025).
5. Смертна кара: доповідь Amnesty і позиція Святого Престолу. Синод Єпископів Української Греко-Католицької Церкви. URL:<https://synod.ugcc.ua/data/smertna-kara-dopovid-amnesty-i-pozytsiya-svyatogo-prestolu-740/> (дата звернення: 26.03.2025).
6. Як в Україні скасовували покарання смертю: "Більшість була за смертну кару" - Україна кримінальна. URL:<https://cripo.com.ua/stories/yak-v-ukrayini-skasovuvaty-pokarannya-smertyu-bilshist-bula-za-smertnu-karu/> (дата звернення: 26.03.2025).
7. Толстенко Ю.О. Проблема смертної кари у міжнародному праві. Права людини і демократія: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конфер., м. Харків, 15 травня 2018 р. Харків, 2018. С. 165–169.

УДК 347.61:343.81

НЕЧЕПОРЕНКО Д.Р., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ФІКТИВНИЙ ШЛЮБ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В тезах розглядаються правові особливості укладення фіктивного шлюбу під час воєнного стану.

Ключові слова: фіктивний шлюб, військовозобов'язаний, мобілізація, призов, відстрочка, юридична відповідальність, ТЦК, Сімейний кодекс України, Кримінальний кодекс України.

В Україні тривають воєнний стан та загальна мобілізація. Попри це, чоловіки призовного віку продовжують вигадувати нові схеми для виїзду за кордон. Фіктивні шлюби в Україні укладають уже досить давно, і вони мали попит задовго до війни та загальної

мобілізації громадян. Основна мета, яку переслідують і зараз – здобуття українського громадянства.

Фіктивним визнається той шлюб, котрий укладають без мети набути права та обов'язки подружжя. У Сімейному кодексі України про такий шлюб міститься інформація в статті 40. Можуть бути різні причини, чому люди укладають такий шлюб – наприклад, отримання спадщини. Останнім часом почастишали приклади фіктивних шлюбів з жінками, які мають інвалідність, серед тих чоловіків, котрі хочуть уникнути мобілізації. Також подібні шлюби інколи укладають іноземці, коли хочуть отримати дозвіл на імміграцію в Україну. У Сімейному кодексі України фіктивний шлюб – це шлюб, укладений без мети створити сім'ю, а партнери не беруть на себе обов'язки та права чоловіка та дружини. Єдиною метою такого союзу є вигода – матеріальна чи нематеріальна [1].

Після повномасштабного вторгнення РФ і загальної мобілізації, попит на фіктивний шлюб зріс у рази, оскільки є можливість отримати відстрочку від призову тим, хто має дружину з інвалідністю.

Законодавство, що регулює визнання шлюбів фіктивними, базується на Сімейному кодексі України та інших нормативно-правових актах. Основні положення закону визначають шлюб як добровільний союз чоловіка та жінки, укладений з метою створення сім'ї, що має на увазі взаємну підтримку та виховання дітей.

Фіктивний шлюб під час війни – це шлюб, який укладається для отримання вигоди. В цьому разі чоловік, який уклав шлюб із жінкою, що має інвалідність, має право перетинати кордон під час дії воєнного стану, супроводжувати особу з інвалідністю тощо.

В Україні наразі триває воєнний стан та загальна мобілізація. Військовозобов'язаних чоловіків від 18 до 60 років можуть залучити до війська. Відтак, в інтернет-просторі продовжують з'являтися оголошення про пошук наречених задля уникнення призову. Критерій вибору один: інвалідність I або II

групи. До I групи інвалідності належать випадки, коли людина перебуває у важкому стані здоров'я і не здатна сама себе обслуговувати. Такі люди потребують постійного нагляду, догляду і допомоги. II група інвалідності - це випадки, коли у людини є стійкі, виразно важкі функціональні порушення в організмі. При цьому вона здатна сама про себе піклуватися і не потребує постійного нагляду чи сторонньої допомоги. Відстрочка від мобілізації в Україні гарантується законом усім, хто має відповідні підстави, вказані в законі Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію. ТЦК мають підтверджувати наявність відстрочки, вони не уповноважені її забирати або скорочувати.

Статтею 23 Закону України «Про мобілізаційну роботу та мобілізаційну підготовку» передбачено підстави для відстрочки, зокрема для військовозобов'язаних, які здійснюють догляд або мають на утриманні чоловіка чи дружину з I або II групою інвалідності [2].

У популярній серед українців соціальній мережі Facebook є групи для знайомств та спілкування, серед них - «захоплення знайомства осіб із інвалідністю». Час від часу там з'являються повідомлення від жінок або чоловіків з оголошеннями про пошук фіктивної дружини з інвалідністю I або II групи. У постах або коментарях до них чітко вказують, для чого потрібна жінка: або для відстрочки, або для виїзду за кордон [3].

Укладення фіктивних шлюбів з метою отримання права на пільги, одержання пенсій, допомог та інших платежів, забезпечення права на спадок, можливості «прописатися» у квартирі чи будинку другого з подружжя — усе це в Україні є та було поширеним явищем ще до війни! Фіктивний шлюб не має на меті настання реальних наслідків для чоловіка чи дружини. Це фікція, коли юридично подружжя зареєстроване, але вони не ділять побут та обов'язки, притаманні чоловіку та дружині, а також не проживають разом.

Існує величезний перелік категорій громадян, які мають право виїхати з України під час воєнного стану та мобілізації. Для фіктивного шлюбу мають значення лише кілька:

- 1) опікуни осіб з інвалідністю, визнаних судом недієздатними, які супроводжують

таких осіб для виїзду за межі України, за наявності рішення про призначення опікуна над такою особою, а у разі, коли опікун такій особі не призначено, - один із повнолітніх членів сім'ї першого чи другого ступеня споріднення;

2) особи, які здійснюють постійний догляд за особами з інвалідністю I або II групи та супроводжують таких осіб для виїзду за межі України;

3) якщо родичі чоловіка/дружини потребують постійного догляду, і вони разом проживають, і особа забезпечує та піклується про цього члена сім'ї - за наявності підтверджуючих документів;

4) якщо один із батьків або дружина є особою з інвалідністю I або II групи. Для виїзду потрібні документи, що підтверджують родинні зв'язки та докази догляду.

Стаття 336 Кримінального кодексу України (ККУ) про ухилення від призову на військову службу під час мобілізації визначає покарання виправні роботи та навіть тюремний строк - до 4 років [1]. Також на таких фіктивних молодят поширюється стаття про надання неправдивої інформації та обман уповноважених органів, а це виправні роботи на строк до 2 років, арешт на 6 місяців або обмеження волі на строк на 2 роки. Крім того, при виїзді за кордон може додатися ще одна стаття - за порушення правил перетину державного кордону [4].

Так, Яворівський районний суд Львівщини виніс вирок уродженці Косівського району Івано-Франківської області за укладення фіктивного шлюбу з військовозобов'язаним для його втечі за кордон. У прикарпатки є друга група інвалідності. За незаконне переправлення чоловіка за кордон жінці призначили умовне покарання. Як вказано у вирокі, який оприлюднили у судовому реєстрі у жовтні, уродженка Прикарпаття Марія Зизатчук 22 серпня 2024 року уклала фіктивний шлюб із військовозобов'язаним чоловіком, який хотів ухилитись від мобілізації та втекти за кордон. У прикарпатки є друга група інвалідності, тож чоловік міг законно перетнути кордон, супроводжуючи свою дружину з інвалідністю. 7 вересня подружжя хотіло перетнути кордон з Польщею через пункт пропуску «Краківець-Корчова», але прикордонники викрили їхній план та встановили, що шлюб був фіктивним. Щодо Марії Зизатчук порушили кримінальну справу за фактом сприяння у незаконному перетині кордону. До суду обвинувальний акт надійшов із заявою прикарпатки про визнання винуватості. У вирокі не вказані пояснення жінки про мету укладення фіктивного шлюбу. Справу розглянула суддя Мар'яна Білецька, яка дослідила усі матеріали та призначила обвинуваченій три роки тюрми за кримінальне правопорушення, але звільнила її від відбування покарання з річним іспитовим терміном [5].

Отже, визнання шлюбу фіктивним є важливим аспектом правового регулювання сімейних відносин, оскільки воно захищає автентичність та щирість сімейного інституту. Шлюб, укладений без наміру створювати реальні сімейні відносини та з іншими прихованими мотивами, не тільки порушує законодавчі норми, але й може мати негативні соціальні наслідки. Важливо підкреслити, що кожен випадок фіктивного шлюбу є унікальним, і висновки повинні базуватися на всебічному аналізі конкретних обставин. Визнання шлюбу фіктивним має серйозні юридичні наслідки для обох сторін, тому таке рішення має бути добре обґрунтованим та заснованим на надійних доказах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III: станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
2. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII: станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
3. Шиканова А. В Україні бум на фіктивні шлюби. Як шукають пари та скільки це коштує. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/stylr/ukrayini-bum-fiktivni-shlyubi-k-shukayut-1689940831.html> (дата звернення: 28.03.2025).
4. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
5. Лазуркевич С. На Львівщині судили прикарпатку за фіктивний шлюб з ухилинцем для його втечі за кордон. ZAXID.NET. URL: https://zaxid.net/na_lvivshhini_sudili_prikarpatku_za_fiktivniy_shlyub_z_uhilyantom_dlya_yogo_vtechi_za_kordon_n1595833 (дата звернення: 28.03.2025).

ОЛЬШЕВСЬКА О.С., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

КЛЮЧОВІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ У 2025 РОЦІ

В тезах розглядаються ключові напрями реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони України у 2025 році.

Ключові слова: національна безпека, оборона, Україна, Стратегія економічної безпеки України.

Національна безпека та оборона є фундаментальними аспектами існування будь-якої країни, забезпечуючи її територіальну цілісність та стабільність. Для України, яка з 2014 року протистоїть зовнішній агресії та внутрішнім викликам, питання національної безпеки набули особливої актуальності. У 2025 році Україна продовжує зміцнювати свій оборонний потенціал та адаптуватися до загроз, спираючись на положення Конституції та чинного законодавства.

Основою для формування та реалізації політики національної безпеки України є Конституція України та спеціалізовані закони. Конституція України визначає ключові положення щодо національної безпеки та оборони:

- Стаття 17: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу».

- Стаття 107: «Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України» [1].

У 2025 році Україна стикається з комплексом загроз, які впливають на її національну безпеку.

1. Військові загрози: Основною військовою загрозою залишається агресія з боку Російської Федерації. Активні бойові дії на сході країни, анексія Криму та постійна військова присутність РФ на кордонах України вимагають постійного зміцнення обороноздатності держави.

2. Економічні виклики: Військовий конфлікт негативно впливає на економіку України. Руйнування інфраструктури, зменшення інвестицій та необхідність значних витрат на оборону створюють додаткове навантаження на державний бюджет.

3. Інформаційні загрози: РФ активно використовує інформаційні війни, поширюючи дезінформацію та пропаганду для дестабілізації ситуації в Україні. Це вимагає від держави посилення заходів інформаційної безпеки.

4. Кіберзагрози: Зростає кількість кібератак на державні установи та критичну інфраструктуру України. Це вимагає розвитку кібербезпеки та підготовки фахівців у цій сфері.

Попри виклики, Україна досягла значних успіхів у зміцненні національної безпеки. Реформа сектору безпеки та оборони: Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» [2], проведено реформу сектору безпеки та оборони з метою досягнення відповідності стандартам НАТО.

Наша держава успішно створила спеціалізовані підрозділи для захисту кіберпростору, що дозволяє ефективніше протидіяти кібератакам.

Для забезпечення стійкої національної безпеки Україна планує реалізувати низку стратегічних заходів.

1. Інтеграція до НАТО та ЄС: Продовження курсу на інтеграцію до НАТО та ЄС є стратегічним пріоритетом, що забезпечить додаткові гарантії безпеки та економічного розвитку.

2. Розвиток оборонно-промислового комплексу: Інвестування в оборонно-промисловий

комплекс дозволить Україні виробляти сучасне озброєння та техніку, зменшуючи залежність від імпорту.

3. Підвищення економічної стійкості: Реалізація Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року [3] сприятиме зміцненню економіки та зменшенню впливу зовнішніх факторів на національну безпеку.

Для забезпечення стійкої національної безпеки Україна планує реалізувати низку стратегічних заходів. Продовження курсу на інтеграцію до НАТО та ЄС є стратегічним пріоритетом, що забезпечить додаткові гарантії безпеки та економічного розвитку. Інвестування в оборонно-промисловий комплекс дозволить Україні виробляти сучасне озброєння та техніку, зменшуючи залежність від імпорту. Реалізація Стратегії економічної безпеки України на період до 2025 року сприятиме зміцненню економіки та зменшенню впливу зовнішніх факторів на національну безпеку.

Отже, національна безпека та оборона України у 2025 році залишаються ключовими напрямками державної політики. В умовах постійних викликів Україна продовжує зміцнювати свої Збройні Сили, реформувати сектор безпеки та адаптуватися до нових загроз, спираючись на положення Конституції та чинного законодавства. Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами, отримуючи військову та фінансову підтримку, що сприяє зміцненню обороноздатності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 20.03.2025).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII: станом на 9 серп. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 20.03.2025).
3. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року: Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 11.08.2021: станом на 13 серп. 2021 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text> (дата звернення: 20.03.2025).

УДК 342.7:341.9

ПАВЛЕНКО Є.М., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВА ДИТИНИ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО МІГРАЦІЙНОГО ПРАВА

Права дитини є однією з ключових сфер міжнародного права, що спрямована на забезпечення захисту, розвитку та добробуту дітей у всьому світі. Міжнародні документи, такі як Конвенція ООН про права дитини, встановлюють стандарти, які держави зобов'язані дотримуватися.

Ключові слова: права дитини, міжнародне міграційне право, Конвенція ООН про права дитини, ЮНІСЕФ, захист дітей, законодавство України, дитячі права у збройних конфліктах.

Права дитини є однією з найважливіших сфер міжнародного права, що спрямована на забезпечення захисту, розвитку та добробуту дітей у всьому світі. У сучасних умовах глобалізації та міграційних процесів захист прав дітей набуває особливого значення, оскільки діти часто стають найбільш вразливою категорією населення.

Конвенція ООН про права дитини, прийнята у 1989 році, є головним міжнародним документом, що визначає права дітей у глобальному контексті. Вона охоплює широкий спектр прав, зокрема право на життя (стаття 6), право на захист від насильства, жорстокого поводження та експлуатації (статті 19, 32), право на освіту (стаття 28) та право на охорону здоров'я (стаття 24). Особливу увагу Конвенція приділяє дітям із обмеженими можливостями, визначаючи спеціальні права для цієї категорії (стаття 23). Документ став універсальним стандартом у захисті прав дітей, оскільки він ратифікований більшістю

країн світу, що робить його однією з найширше прийнятих міжнародних угод. [1]

ЮНІСЕФ активно працює над реалізацією положень Конвенції через програми, спрямовані на забезпечення доступу дітей до освіти, охорони здоров'я та соціального захисту, а також на допомогу дітям, які постраждали від насильства або перебувають у складних життєвих умовах. Діяльність Комітету ООН з прав дитини забезпечує моніторинг виконання положень Конвенції країнами-учасницями, а також надання рекомендацій щодо покращення їхнього законодавства й практики. Європейський суд з прав людини, у свою чергу, розглядає справи, пов'язані з порушеннями прав дітей, впливаючи на національну політику держав через свої рішення. [2]

ЮНІСЕФ, або Дитячий фонд ООН, є провідною міжнародною організацією, яка сприяє реалізації прав дітей у всьому світі. Її діяльність охоплює широкий спектр програм, що включають освіту, охорону здоров'я та соціальний захист. У сфері освіти ЮНІСЕФ допомагає забезпечити доступ до навчання, особливо у кризових регіонах, постачає навчальні матеріали, проводить тренінги для вчителів та створює безпечні умови для навчального процесу. Що стосується охорони здоров'я, організація підтримує програми вакцинації, бореться з недоїданням та дитячою смертністю, а також сприяє доступу до чистої води та належних санітарних умов. Крім того, ЮНІСЕФ реалізує програми захисту дітей від насильства, експлуатації та інших форм зловживань, зокрема, забезпечуючи психологічну допомогу тим, хто постраждав унаслідок конфліктів.

Комітет ООН з прав дитини відіграє ключову роль у нагляді за виконанням Конвенції ООН про права дитини. Держави-учасниці цієї Конвенції періодично подають звіти про реалізацію положень документа у своїх юрисдикціях. Комітет аналізує ці звіти, оцінює дії держав і надає рекомендації для покращення дотримання прав дітей. Він приділяє увагу таким проблемам, як дитяча праця, насильство над дітьми, доступ до освіти та інші аспекти, що впливають на добробут дітей. Крім того, Комітет активно працює з неурядовими організаціями для отримання незалежної інформації про стан прав дітей у різних країнах.

Європейський суд з прав людини також відіграє важливу роль у захисті прав дітей. Він розглядає індивідуальні справи, пов'язані з порушеннями прав дітей, які закріплені у Європейській конвенції з прав людини. Наприклад, це можуть бути справи, що стосуються доступу до освіти, захисту від жорстокого поводження або порушення права на сімейне життя. Рішення Суду створюють важливі прецеденти, які впливають на політику та законодавство країн-членів Ради Європи, і, таким чином, сприяють покращенню умов для реалізації прав дітей.

Ці три міжнародні інституції формують комплексну систему підтримки і захисту прав дітей, кожна з яких діє на своєму рівні, але з єдиною метою—забезпечити добробут і захист найуразливіших. [2;3]

В Україні права дітей, зокрема право на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист, регламентуються законами, такими як Закон України "Про охорону дитинства". Держава гарантує кожній дитині доступ до якісної освіти, надає безкоштовну медичну допомогу та забезпечує механізми соціальної підтримки, включаючи допомогу дітям із вразливих категорій. [4]

Національна система захисту дітей зміцнюється через розвиток соціальних служб, упровадження програм підтримки сімей, попередження дитячого насильства та інтеграцію міжнародних стандартів захисту дітей у законодавство. Це сприяє створенню безпечного та стабільного середовища для їхнього розвитку. [1]

Дитячі права у збройних конфліктах є однією з найбільш вразливих сфер, що потребує особливого захисту. У таких умовах порушуються всі основні права дитини: право на життя, освіту, охорону здоров'я, а також право на захист від насильства та експлуатації. Міжнародне право передбачає низку механізмів для захисту дітей під час збройних конфліктів.

Основним документом є Конвенція ООН про права дитини (1989 р.), яка гарантує дітям право на захист від насильства та експлуатації (статті 19, 32) і право на особливий захист у ситуаціях збройного конфлікту. Додатково, Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (2000 р.) забороняє залучення дітей до бойових дій та встановлює мінімальний вік для вербування у збройні сили.

Також важливу роль відіграють Женевські конвенції (1949 р.) та їхні Додаткові протоколи (1977 р.), які визначають дітей як частину цивільного населення, що має право на особливий захист. Ці документи забороняють напади на школи, лікарні та інші об'єкти, які забезпечують потреби дітей.

За даними ЮНІСЕФ, понад мільярд дітей у світі проживають у зонах, що зазнають впливу збройних конфліктів. В Україні, наприклад, Закон "Про охорону дитинства" визначає статус дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій, і передбачає заходи для їхнього захисту, включаючи реабілітацію та соціальну підтримку. [5;6]

Отже, права дітей визначаються на міжнародному рівні через Конвенцію ООН про права дитини, її факультативні протоколи та інші документи, які забезпечують широкий спектр гарантій, таких як право на життя, освіту, охорону здоров'я, захист від насильства та експлуатації. Організації, такі як ЮНІСЕФ і Комітет ООН з прав дитини, моніторять виконання норм і сприяють їх реалізації. Важливу роль відіграє також національне законодавство, наприклад, в Україні діє Закон "Про охорону дитинства", який інтегрує міжнародні стандарти. Особливу увагу приділено захисту дітей у збройних конфліктах, що забезпечується через спеціальні механізми та підтримку. Таким чином, система захисту прав дітей має міжнародний і національний аспекти, спрямовані на їх добробут і безпеку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конвенція про права дитини: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.11.1989: станом на 16 листоп. 2023 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 28.03.2025).
2. ЮНІСЕФ в Україні. UNICEF, for every child. URL:<https://www.unicef.org/ukraine/> (дата звернення: 28.03.2025).
3. HUDOC - European Court of Human Rights. HUDOC - European Court of Human Rights. URL:<https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22documentcollectionid2%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%22%7D> (date of access: 28.03.2025).
4. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III: станом на 1 січ. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 28.03.2025).
5. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. War Childhood Museum Ukraine. URL:<https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/> (дата звернення: 28.03.2025).
6. Щодо дотримання Україною міжнародних стандартів захисту прав дітей у збройних конфліктах. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL:<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/schodo-dotrimannya-ukrainoyu-mizhnarodnikh-standartiv-zakhistu-prav> (дата звернення: 28.03.2025).

УДК 342.95

ПАРХОМЕНКО А.Є., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ПРО ДЕПОРТАЦІЮ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ

В тезах розглядаються правові підстави та механізми оскарження рішення про депортацію іноземців та осіб без громадянства в Україні, визначені законодавством України та міжнародними нормами.

Ключові слова: депортація, міграційне право, оскарження, адміністративний суд, статус іноземця.

Суттєвим аспектом оскарження рішення про депортацію є доведення законності перебування на території України або наявності підстав для отримання іншого правового

статусу, наприклад, тимчасового або постійного проживання, статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту. Значну роль у цьому процесі відіграє Державна міграційна служба України, яка здійснює розгляд справ про депортацію та приймає відповідні рішення.

Депортація є примусовим заходом, що застосовується до іноземців та осіб без громадянства у разі порушення міграційного законодавства України. Основним нормативно-правовим актом, що регулює даний процес, є Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» (ст. 26-30) [1]. Відповідно до цього закону, депортація можлива у випадках незаконного перебування на території України, порушення правил перетину державного кордону, відсутності законних підстав для проживання або вчинення правопорушень, що загрожують національній безпеці.

Іноземці та особи без громадянства мають право оскаржити рішення про депортацію в адміністративному порядку або через суд. Подання скарги до суду відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України (ст. 18, 19, 286) [2] зупиняє виконання рішення про депортацію до моменту його остаточного розгляду. Крім того, відповідно до міжнародних зобов'язань України, особи, які подають заяву про надання притулку або статус біженця, не можуть бути примусово вислані до завершення розгляду їхніх справ (Конвенція про статус біженців 1951 року, ст. 33) [3].

Однією з головних проблем на практиці є складність процесу адміністративного оскарження через значне навантаження на суди та можливі труднощі з отриманням належної правової допомоги. Важливим є дотримання процесуальних строків подання скарг, належне обґрунтування законності перебування в Україні та використання механізмів міжнародного права для захисту прав осіб, що підлягають депортації.

Отже, механізм оскарження рішення про депортацію іноземців та осіб без громадянства в Україні є важливим інструментом захисту їхніх прав. Законодавство надає таким особам можливість скористатися адміністративними та судовими процедурами, що є важливим з точки зору дотримання прав людини та міжнародних стандартів у сфері міграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI : станом на 6 лют. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс України від 06.07.2005 № 2747-IV : станом на 8 лют. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Конвенція про статус біженців (укр/рос): Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 28.07.1951: станом на 10 січ. 2002 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 06.04.2025).

УДК 342.7

ПІДВИСОЦЬКА Н.В., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗІ СЛУЖБИ ПІСЛЯ ПОЛОНУ

В тезах розглядаються правові підстави звільнення військовослужбовців зі служби після полону.

Ключові слова: військовополонений, звільнення зі служби після полону, матеріальна допомога.

Повернення українських військовослужбовців з полону є важливим етапом у їхньому житті та службі. Це не лише емоційний момент, але й юридичний процес, що вимагає дотримання певних процедур та правових норм. Після звільнення з полону, військовослужбовці мають право на низку пільг, зокрема додаткову відпустку та одноразову допомогу.

Звільнення із служби передбачається ст. 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», зміни до якого було набрали чинності 18 травня 2024 року [1]. При цьому немає значення коли саме військовослужбовця було звільнено з полону.

З початку широкомасштабного російського вторгнення з полону повернулося 3956 українців. Переважна більшість з них — військовослужбовці. Після полону військовослужбовці можуть отримати додаткову відпустку терміном на 90 днів, якщо він бажає продовжити службу. Така відпустка не поділяється на частини, і під час неї продовжує нараховуватися грошове забезпечення. Відкликати з такої відпустки можуть лише за згодою військовослужбовця. Також звільнені мають право на одноразову допомогу у 100 тисяч гривень. Військовослужбовці які прийняли рішення звільнитися із військової служби мають на це повне право. Для того щоб звільнитися із служби потрібно підготувати нотаріально посвідчені копії таких документів: паспорт; ідентифікаційний код; довідка про перебування в полоні, або документ, що підтверджує факт перебування в полоні. Щоб отримати таку довідку потрібно звернутися із заявою викладеній у довільній формі у Міністерство оборони України або в інший центральний орган виконавчої влади, який керує військовим формуванням військового або ж правоохоронним органом чи державним органом спеціального призначення [2].

Як відбувається процедура звільнення із служби: для початку потрібно підготувати рапорт та додати до нього копії зібраних документів. Додатково рапорт подається прямому командирі підрозділу в якому служив військовослужбовець. Командир має погодити рапорт, провести бесіду щодо звільнення та скласти аркуш бесід, якщо є необхідність додатково підготовлюється розрахунок вислуги років. Тим часом керівництво військової частини організовує обстеження військовополоненого у військово-лікарській комісії. Далі, після прийняття рішення, військового мають розрахувати та виключити з переліку особового складу військової частини. Потім полоненому треба прийти у п'ятиденний термін після звільнення до ТЦК за місцем проживання, щоб стати на військовий облік [3].

Отже, звільнення із військової служби це клопіткий процес, який займає вдосталь часу, а також потребує відповідної правової допомоги. Також потрібно зазначити, що необхідно забезпечити чіткий та прозорий механізм звільнення, який враховує фізичний та психологічний стан військовослужбовців. Комплексна підтримка, включаючи медичну, психологічну та соціальну реабілітацію, є ключовою для їхньої успішної реінтеграції в суспільство. Держава повинна гарантувати повний юридичний захист прав звільнених з полону, забезпечуючи їм необхідну допомогу та підтримку на всіх етапах цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII: станом на 17 січ. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 04.04.2025).
2. Як звільнитися з військової служби після полону: порядок дій та пакет документів - 20 хвилин. 20 хвилин - Новини Вінниці. URL:<https://vn.20minut.ua/Podii/yak-zvilnitisya-z-viyskovoyi-sluzhbi-pislya-polonu-poryadok-diy-ta-pak-11945942.html> (дата звернення: 04.04.2025).
3. Звільнені з полону: на що мають право військові. Армія Inform – Інформаційне агентство Армія Inform. URL:<https://armyinform.com.ua/2025/01/04/zvilneni-z-polonu-na-shho-mayut-pravo-viyskovi-2/> (дата звернення: 04.04.2025).

УДК 347.73:336.76

ПРОКОФ'ЄВ М.О., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **ТЕРЕЩУК М.М.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті досліджено сучасний стан правового регулювання фондового ринку України, виявлено основні

проблеми його розвитку, визначено напрями вдосконалення законодавства з урахуванням європейських інтеграційних процесів та цифрових трансформацій.

Ключові слова: фондовий ринок, ринки капіталу, правове регулювання, інвестор, НКЦПФР, ESG, MiFID II, фінансова інфраструктура.

Фондовий ринок є ключовим інструментом мобілізації інвестиційних ресурсів в економіку, розвитку корпоративного сектору та забезпечення економічного зростання. Його ефективність залежить від рівня правового регулювання, що визначає правила гри для всіх учасників ринку. Україна, як держава з трансформаційною економікою та євроінтеграційними прагненнями, активно модернізує систему правового забезпечення функціонування ринку капіталу.

Нормативно-правову основу регулювання фондового ринку в Україні складає Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» № 738-IX від 19.06.2020 [1]. Цей документ значно розширив попередню правову базу, гармонізував положення з нормами Європейського Союзу (Директиви MiFID II, MiFIR, EMIR), деталізував регулювання професійної діяльності на ринку капіталу, передбачив запровадження нових фінансових інструментів, підвищив рівень захисту прав інвесторів.

Вагоме місце у правовому регулюванні займає діяльність Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), повноваження якої визначено Законом України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» [2]. Комісія здійснює ліцензування, нормативне регулювання, контроль за професійною діяльністю на ринку капіталу. Упродовж 2020–2024 рр. вона запровадила низку змін у напрямку цифровізації, включаючи автоматизацію процедур нагляду (RegTech) та розвиток цифрових сервісів для інвесторів.

Попри зазначене, фондовий ринок в Україні залишається малокапіталізованим, із незначним обсягом торгів та обмеженою кількістю емітентів. Цьому сприяє низка факторів: нерозвинена фінансова культура населення, недовіра до біржових механізмів, непрозорість окремих емітентів, складність регуляторних процедур [3, с. 118].

Поряд з цим, в Україні реалізується стратегія розвитку фінансового сектору до 2025 року, яка передбачає створення умов для запуску інституційних інвесторів, дерегуляцію окремих процедур, розширення інструментів фінансування через фондовий ринок, розвиток «зеленого» фінансування [4]. ESG-принципи (екологічні, соціальні та управлінські стандарти) поступово впроваджуються у діяльність фінансових установ, що відповідає глобальним трендам.

Окремої уваги заслуговує гармонізація з *acquis communautaire* ЄС, зокрема імплементація норм MiFID II, яка забезпечує захист прав споживачів фінансових послуг, прозорість ціноутворення, розмежування брокерської та дилерської діяльності. Також Україна приєднується до міжнародних стандартів корпоративного управління, передбачених ОЕСР.

Цифрова трансформація фондового ринку спричиняє зміну регуляторного підходу: НКЦПФР створює регуляторну «пісочницю» для фінтех-компаній, що дозволяє протестувати нові фінансові продукти без ризику порушення законодавства. Крім того, актуальними є ініціативи щодо токенизації активів, запровадження смарт-контрактів і застосування технологій блокчейн [5].

Перспективи розвитку фондового ринку України тісно пов'язані з подальшим оновленням законодавчої бази, удосконаленням наглядових механізмів, забезпеченням фінансової інклюзії та підвищенням прозорості. Підтримка національних емітентів у виході на міжнародні біржі, формування сприятливого інвестиційного клімату, розвиток фінансової грамотності населення — ключові завдання найближчих років.

Отже, у перспективі розвиток фондового ринку України має спиратися на такі засади: правова визначеність, відкритість, цифровізація, прозора податкова політика,

фінансова інклюзія та активна участь інституційних інвесторів. Важливим є також створення умов для участі українських компаній у міжнародних біржових індексах, що сприятиме припливу капіталу та підвищенню рівня корпоративної відповідальності.

Таким чином, ефективне правове регулювання фондового ринку в Україні є ключовим чинником для створення конкурентоспроможного, стабільного та інтегрованого у світову фінансову систему ринку капіталу. Надалі важливо забезпечити системну гармонізацію норм, удосконалення механізмів нагляду та запровадження інноваційних ринкових інструментів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 19 черв. 2020 р. № 738-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 46. Ст. 405.
2. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні: Закон України від 30 жовт. 1996 р. № 448/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 51. Ст. 292.
3. Таран С.М. Правове регулювання фондового ринку в Україні: проблеми та шляхи удосконалення. Юридичний вісник України. 2023. № 2. С. 116–120.
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. НБУ, НКЦПФР, Мінфін та ін. Київ, 2020. 38 с.
5. Сахарук Т.А., Коваль А.С. Технології цифровізації в регулюванні ринку капіталу: міжнародний досвід та перспективи для України. Підприємництво, господарство і право. 2024. № 1. С. 45–50.

УДК 342.95

ПУСЬ Д.Ю., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ В УКРАЇНІ

В тезах розглядаються деякі правові аспекти правового статусу біженця в Україні.

Ключові слова: правовий статус, біженець, притулок, Державна міграційна служба України.

Міграційне право України регулює питання переміщення осіб через кордон, набуття статусу громадянства, легального проживання іноземців, а також надання притулку та статусу біженця. У сучасних умовах, з огляду на збройні конфлікти, політичні переслідування та економічну нестабільність у світі, питання надання притулку стає дедалі актуальнішим.

Так, поняття «правовий статус» в більшій мірі виражає формально-юридичний бік стану суб'єкта і визначається як факт-стан [1, с. 19], особливо враховуючи їхні права в певній сфері та обов'язки по відношенню до України.

Основними нормативними актами, що регулюють питання біженства та притулку в Україні, є: Конституція України (ст. 26, 92, 106) – гарантує право на притулок [2]; Закон України “Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту” (2011 р.) – визначає процедуру надання статусу біженця та захисту [3]; Закон України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” (2011 р.) – регулює права іноземців, включаючи шукачів притулку [4]; Женевська конвенція про статус біженців (1951 р.) та Нью-Йоркський протокол (1967 р.) – міжнародні зобов'язання України щодо захисту біженців [5].

В Україні існує кілька видів правового захисту для осіб, які змушені залишити свою країну:

Статус біженця – надається особам, які через обґрунтовані побоювання переслідування за расовою, релігійною, національною ознакою, належністю до певної соціальної групи або політичних переконань не можуть повернутися до своєї країни.

Додатковий захист – надається тим, хто не підпадає під критерії біженця, але має

реальну загрозу смертної кари, катувань або іншого нелюдського поводження у своїй країні.

Тимчасовий захист – застосовується в разі масового напливу іноземців через військові конфлікти, стихійні лиха тощо.

Іноземець має подати заяву до Державної міграційної служби України протягом 5 днів після прибуття. Відбувається первинне опитування та збір доказів. Протягом 6 місяців (може бути продовжено до 12) Вона розглядає заяву. Приймається рішення про надання або відмову в статусі біженця. У разі відмови можна подати апеляцію до суду.

Бюрократичні труднощі – тривалі терміни розгляду заяв, складні процедури доказування загрози. Недостатнє фінансування програм допомоги біженцям – обмежені можливості для інтеграції. Проблеми соціальної адаптації – мовний бар'єр, труднощі з житлом та роботою. Зловживання статусом – випадки використання процедури для нелегальної міграції [6].

Європейський Союз дійсно має розвинену систему надання притулку, яка регулюється спільними стандартами для всіх країн-членів. Основні принципи та механізми цієї системи включають:

1. Яка країна-член ЄС відповідальна за розгляд заяв на притулок. Зазвичай це країна, через яку біженець вперше увійшов до ЄС.

2. Умови проживання, доступ до медичної допомоги, освіти та працевлаштування для біженців під час розгляду їхніх заяв.

3. Європейське бюро підтримки в питаннях притулку (EASO) надає підтримку країнам-членам у реалізації спільних стандартів та координації дій у сфері притулку.

4. Регламент щодо кваліфікації визначає критерії для визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.

5. Регламент щодо процедур встановлює стандарти для процедур розгляду заяв на притулок, включаючи право на апеляцію [7].

Ця система спрямована на забезпечення єдності та справедливості у наданні притулку, а також на підтримку країн-членів у розподілі відповідальності. Проте вона також стикається з викликами, такими як велика кількість заявок та різні підходи країн до їх розгляду.

Отже, Україна дотримується міжнародних стандартів у сфері захисту біженців, однак процедура отримання статусу залишається складною. Важливими напрямками вдосконалення є спрощення адміністративних процедур, створення програм соціальної інтеграції та посилення контролю за недобросовісним використанням механізмів притулку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макаруч В.В. Поняття «правовий статус особи» в теоретично-правовій літературі. Право.ua. 2015. № 3. С. 18–23. URL:<https://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/1740> (дата звернення: 28.03.2025).

2. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення: 28.03.2025).

3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI: станом на 3 серп. 2023 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> (дата звернення: 28.03.2025).

4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI : станом на 6 лют. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 28.03.2025).

5. Конвенція про статус біженців (укр/рос): Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 28.07.1951: станом на 10 січ. 2002 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text (дата звернення: 28.03.2025).

6. Офіційний сайт. Державна міграційна служба України. URL:<https://dmsu.gov.ua/> (дата звернення: 28.03.2025).

7. Migration and asylum. Migration and Home Affairs. URL:<https://ec.europa.eu/home-affairs/policies/migration-and-asylum> (date of access: 28.03.2025).

САЛПІЙ О.І., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **СИМАКОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОСУДОВИМ РОЗСЛІДУВАННЯМ

У тезах конференції окреслено питання, що стосуються правових аспектів здійснення судового контролю за досудовим розслідуванням у кримінальних провадженнях. Досудове розслідування є центральною стадією під час розслідування кримінального провадження, а тому контроль за цією стадією є пріоритетним завданням органів, що здійснюють контроль за цією стадією.

Ключові слова: судовий контроль, досудове розслідування, слідчий суддя, права і свободи, незалежність суду.

Правові аспекти здійснення судового контролю за досудовим розслідуванням є однією з ключових тем у сфері кримінального процесу, оскільки цей етап відіграє вирішальну роль у забезпеченні дотримання прав і свобод осіб, залучених у кримінальне провадження. Відповідно до Конституції України та міжнародних правових норм, судовий контроль є невід'ємною частиною гарантій законності та справедливості досудового розслідування. Цей механізм покликаний запобігати зловживанням зі сторони правоохоронних органів і забезпечувати баланс між інтересами держави та особистими правами громадян [1].

Судовий контроль за досудовим розслідуванням забезпечується через реалізацію права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів досудового розслідування. Суд, як незалежний, здійснює контроль за законністю та обґрунтованістю таких дій або рішень. У цьому контексті особливого значення набуває правова регламентація компетенції слідчого судді, який уповноважений вирішувати низку питань, що виникають на етапі досудового розслідування.

Законодавча база України передбачає чіткий механізм здійснення судового контролю на досудовій стадії кримінального процесу. Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК), судовий контроль здійснюється через інститут слідчого судді. Основні функції слідчого судді полягають у нагляді за дотриманням прав людини під час проведення досудового розслідування, а також у розгляді клопотань щодо проведення слідчих дій, які обмежують права і свободи підозрюваних чи інших осіб. Слідчий суддя також розглядає скарги на рішення, дії або бездіяльність слідчих і прокурорів [2].

Однак практика застосування судового контролю в Україні свідчить про наявність низки проблем. Серед них можна виділити формальний підхід до розгляду клопотань щодо проведення слідчих дій та обрання запобіжних заходів. Іноді суди не надають достатньої уваги обґрунтованості та правомірності таких рішень, що може призводити до порушення прав підозрюваних. Іншою проблемою є надмірна завантаженість слідчих суддів, що негативно впливає на оперативність розгляду справ. Це, в свою чергу, може створювати ризики затягування досудового розслідування, що суперечить принципам ефективного правосуддя.

Важливим аспектом є і питання незалежності та неупередженості суду під час здійснення контролю за досудовим розслідуванням. Забезпечення повної незалежності судової влади від правоохоронних органів є ключовою передумовою для ефективного судового контролю. У цьому контексті важливим є забезпечення прозорості процедури призначення слідчих суддів, а також надання їм достатніх гарантій незалежності [3].

З метою покращення механізму судового контролю за досудовим розслідуванням доцільно вжити низку заходів. По-перше, необхідно удосконалити законодавче регулювання, зокрема деталізувати підстави для проведення окремих слідчих дій та обрання запобіжних заходів, що дозволить зменшити ризики зловживань з боку слідчих і

прокурорів. По-друге, слід забезпечити належне матеріально-технічне забезпечення судів і слідчих суддів для підвищення оперативності та ефективності їх роботи. По-третє, необхідно запровадити систематичне навчання слідчих суддів щодо новітніх тенденцій у сфері захисту прав людини під час досудового розслідування, зокрема у світлі практики ЄСПЛ.

На завершення, судовий контроль за досудовим розслідуванням є важливим інструментом захисту прав і свобод громадян, забезпечення законності у кримінальному процесі та попередження зловживань з боку правоохоронних органів. Удосконалення цього механізму, зокрема через покращення законодавчої бази та забезпечення незалежності судової влади, є ключовим завданням на шляху до побудови правової держави в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Судовий контроль під час досудового розслідування у кримінальному провадженні: навч. посіб. для підготовки до заліку / О.В. Капліна та ін. Харків. Право, 2016. 96 с. URL:<https://pravoizdat.com.ua/image/data/Files/156/1-12.pdf>
2. Беседа Г.В. Судове контрольне провадження у досудовому розслідуванні. Кваліфікаційна наукова. Харків. 2022. URL:<https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2021/11/%D0%94%D0%B8%D1%81.%D0%94%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
3. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція» URL:<https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc6/19.pdf>.

УДК 343.148

СМУТОК Д.Є., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **СИМАКОВА С.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ВІДНОСНО НЕПОВНОЛІТНІХ

У тезах конференції досліджено питання, що стосуються особливостей розслідування кримінальних правопорушень відносно неповнолітніх. Охарактеризовано психологічні аспекти суб'єктів під час кримінального провадження. Окреслено особливості досудового розслідування, судовий процес та допомога неповнолітнім.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, неповнолітні, кримінальне провадження, судове розслідування, законність, покарання, обвинувачення.

Неповнолітні, тобто особи, які не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, мають специфічний правовий статус, що зумовлює особливості не тільки їхньої відповідальності, але й всього кримінального процесу загалом. Згідно з чинним законодавством, в Україні кримінальна відповідальність неповнолітніх регулюється Кримінальним кодексом України та відповідними нормами про цивільну та адміністративну відповідальність. Основною метою таких норм є не лише покарання, а й виховання та реабілітація неповнолітніх правопорушників.

Згідно зі статтею 22 Кримінального кодексу, особи, які досягли 16-річного віку, можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності. Проте для деяких злочинів, таких як вбивство або тяжкі тілесні ушкодження, відповідальність настає з 14 років [1]. Це дозволяє відзначити, що законодавець враховує як рівень розвитку особистості, так і тяжкість вчиненого злочину. Основними покараннями є: 1) штраф; 2) громадські роботи; 3) виправні роботи; 4) арешт; 5) позбавлення волі на певний строк[1].

Досудове розслідування стосовно неповнолітніх має свої особливості. Важливо забезпечити максимальний захист прав неповнолітніх на всіх етапах процесу. Однією з головних особливостей є обов'язкова участь законних представників (батьків або опікунів)

під час проведення слідчих дій. Це гарантує, що права неповнолітніх будуть захищені, а також сприяє їхньому адекватному та спокійному сприйняттю процесу.

Допит неповнолітньої особи проводиться обов'язково в присутності законного представника, а також за необхідності в присутності лікаря. Він не може продовжуватись без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день. Вирішення питань слідчим залежить від віку дитини або психічного здоров'я [2].

Також, під час досудового розслідування часто залучаються психологи, які допомагають неповнолітнім зрозуміти суть обвинувачень і знизити стрес від участі у кримінальному процесі. Судовий процес над неповнолітніми також має певну специфіку, адже визначено окрему категорію суддів. Судові засідання у справах неповнолітніх можуть проходити в закритому порядку з метою захисту особистого життя підсудного [3]. Це важливо для запобігання негативним наслідкам, які можуть виникнути внаслідок публічності.

Суд, розглядаючи кримінальне провадження відносно неповнолітнього, має враховувати не лише вчинене кримінальне правопорушення, а й потенційні можливості виправлення та соціальної адаптації підсудного. Часто суди можуть призначити випробувальні терміни або заходи виховного характеру замість позбавлення волі. Однією з основних цілей кримінальної відповідальності неповнолітніх є їхня реабілітація та соціальна адаптація. Після відбуття покарання, підлітки потребують підтримки для повернення до суспільства.

В Україні існують програми реабілітації для неповнолітніх правопорушників, які включають навчальні курси, психологічну допомогу та соціальні проекти. Це сприяє зниженню рівня рецидиву серед молоді. Сім'я також грає важливу роль у процесі реабілітації. Підтримка з боку батьків або опікунів може суттєво вплинути на успіх адаптації неповнолітнього [3].

Отже, розслідування кримінальних правопорушень відносно неповнолітніх має свої особливості, що обумовлено особливим правовим статусом неповнолітніх, необхідністю забезпечення їхніх законних прав та інтересів, а також врахування психологічних та соціальних факторів. В Україні існують законодавчі рамки, які забезпечують не лише покарання, а й можливість виправлення та соціальної адаптації неповнолітніх. Успішна реалізація цих норм сприятиме не лише правосуддю, але й зменшенню рівня злочинності серед молоді в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнатюк М.Р. Велика юридична енциклопедія. Донецьк. ТОВ «Глорія Трейд», 2011. 416 с.
2. Гришанова Н. URL: http://www.school59.edu.kh.ua/dlya_uchniv/kriminaljna_vidpovidaljnistj_nepov_nolitnih/
3. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ. Атіка. 2004. 488с.

УДК 343.3

СТАРІКОВА С.О., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **НАСТІНА О.І.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

САМОВІЛЬНЕ ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ: ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

У тезах досліджено правову природу самовільного зайняття земельних ділянок, визначено основні причини поширення цього явища в Україні, а також проаналізовано правові наслідки для порушників. Окрему увагу приділено судовій практиці та адміністративним і цивільно-правовим механізмам реагування. Запропоновано комплексні шляхи вирішення проблеми, серед яких — цифровізація кадастру, удосконалення законодавства та посилення контролю з боку органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: земельне право, самовільне зайняття, правові підстави, відповідальність, будівництво, захист прав, кадастр, цифровізація, штраф, самоуправство.

Проблема самовільного зайняття земельних ділянок є однією з найгостріших у сфері земельного права України. Незважаючи на існування правового регулювання, ця категорія порушень набуває системного характеру, особливо у великих містах, прибережних зонах, а також на землях сільськогосподарського призначення. Актуальність теми зумовлена потребою у забезпеченні ефективного механізму захисту права власності на землю, а також гармонізації земельного законодавства із реальними потребами практики.

Згідно зі статтею 211 Земельного кодексу України [1], самовільне зайняття земельної ділянки означає використання землі без відповідних правових підстав, тобто без договору оренди, акта на право власності або іншого документа, що засвідчує законне володіння ділянкою. Це може включати незаконне будівництво, розміщення об'єктів, обробку землі чи інші дії без згоди власника чи уповноваженого органу.

Серед основних причин поширення цієї проблеми варто виділити недосконалість реєстраційної системи, що проявляється у плутанині кадастрових даних і дублюванні прав, а також слабкий контроль з боку органів місцевого самоврядування [5]. Значну роль відіграє і відсутність ефективної системи притягнення порушників до відповідальності, а також низький рівень правової культури серед громадян. Часто порушники залишаються безкарними, оскільки процес фіксації правопорушення є складним, а механізми оперативного реагування недостатньо ефективні [6].

За самовільне зайняття земельної ділянки передбачено кілька видів юридичної відповідальності. В адміністративному порядку відповідальність регламентується статтею 53-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення [2], що передбачає накладення штрафів. У цивільно-правовому аспекті порушник зобов'язаний відшкодувати завдані збитки власнику або законному користувачу землі. Крім того, він може бути зобов'язаний за рішенням суду звільнити земельну ділянку. У виняткових випадках може наставати кримінальна відповідальність, зокрема за самоуправство або зловживання, якщо дії призвели до тяжких наслідків. Також у ряді випадків може бути застосовано примусове знесення об'єктів, зведених незаконно [3].

Судова практика свідчить, що власники земельних ділянок та органи місцевого самоврядування часто змушені захищати свої права в судовому порядку. Як правило, суди задовольняють позови про звільнення ділянки [4], однак процес є тривалим та потребує належного доказового підґрунтя. Для цього необхідні акти обстеження, витяги з реєстрів, фото- та відеофіксація порушення тощо.

У якості шляхів вирішення проблеми варто розглядати подальшу цифровізацію Державного земельного кадастру та реєстрів, що дозволить забезпечити точність та прозорість інформації про правовий статус земель [5]. Необхідним є також посилення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері контролю за землекористуванням. Варто вдосконалити процедури фіксації порушень і забезпечити можливість оперативного адміністративного реагування без потреби у тривалих судових процесах. Також доцільно проводити інформаційні кампанії серед населення для підвищення правової свідомості, що може стати профілактикою порушень. Окремо варто звернути увагу на необхідність законодавчих змін, зокрема — щодо посилення адміністративної відповідальності за самовільне зайняття земель [7].

Таким чином, самовільне зайняття земельних ділянок є серйозним викликом для правопорядку та ефективного управління земельними ресурсами. Подолати цю проблему можливо лише шляхом комплексного підходу: зміцнення правових механізмів, цифрових інструментів, посилення контролю та активної участі громади. Забезпечення дотримання прав власності на землю є запорукою правової держави та сталого розвитку території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X.
3. Закон України «Про державний земельний кадастр» від 07.07.2011 № 3613-VI.
4. Постанова Верховного Суду у справі № 922/1516/20 (щодо звільнення самовільно зайнятої ділянки).

5. Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру — land.gov.ua.
6. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України / За ред. А.М. Мірошніченка. — К.: Юрінком Інтер, 2021.
7. Іванова Н.І. Проблеми самовільного зайняття земель в Україні: правовий аспект // Юридичний вісник України. — 2023. — № 4.

УДК 340

СТЕПАНЕЦЬ В.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник — **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ НАДАННЯ ВІДСТРОЧКИ ВІД ПРИЗОВУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ ВІЙСЬКОВОЗОВ'ЯЗАНИМ, ЯКІ МАЮТЬ ОДНОГО ІЗ СВОЇХ БАТЬКІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ

В тезах розглядаються правові підстави надання відстрочки від призову на військову службу військовозобов'язаним, які мають одного із своїх батьків з інвалідністю.

Ключові слова: відстрочка, мобілізація, військовозобов'язані, особи з інвалідністю, постійний догляд.

Мобілізація під час воєнного стану напевно найбільш актуальне і гостре питання, оскільки багато недоопрацювань в законодавстві, не завжди спрацьовує мобільний застосунок Резерв + для подання інформації, весь час відбуваються певні зміни тощо.

Відстрочка від призову на військову службу – термін, визначення якого в законодавстві відсутнє. Проте з аналізу норм законодавства відстрочку можна визначити як відтермінування в часі призову на військову службу у зв'язку з існуванням певних обставин, визначених Законом. Такі підстави виключно визначені у ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [1].

Військовозобов'язані, які мають одного із своїх батьків з інвалідністю I чи II групи або одного з батьків дружини (чоловіка) з числа осіб з інвалідністю I чи II групи, за умови відсутності інших осіб, які не є військовозобов'язаними та відповідно до закону зобов'язані їх утримувати (крім випадків, якщо такі особи самі є особами з інвалідністю, потребують постійного догляду, перебувають під арештом (крім домашнього арешту), відбувають покарання у вигляді обмеження чи позбавлення волі). У разі відсутності невійськовозобов'язаних осіб здійснювати догляд за особою з інвалідністю I чи II групи може лише одна особа з числа військовозобов'язаних за вибором такої особи з інвалідністю [2].

Дану відстрочку потрібно переоформляти в ТЦК кожні 3 місяці, оскільки онлайн це зробити не можливо, потрібно в електрону чергу зареєструватись, своєчасно потрапити в ТЦК, оскільки може пройти час відстрочки тощо.

Кабінет Міністрів України видав Постанову від 16 травня 2024 р. № 560 «Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період», де розписано всі нюанси, але на практиці все працює на багато складніше чим написано на папері. Так, згідно Постанови 560 окремим додатком вказано, які потрібні подати документи для розгляду даного питання:

1) для батьків військовозобов'язаного з числа осіб з інвалідністю I чи II групи або батьків дружини (чоловіка) військовозобов'язаного з числа осіб з інвалідністю I чи II групи - один із таких документів, що підтверджує інвалідність: довідка до акту огляду медико-соціальною експертною комісією за формою, затвердженою МОЗ, або витяг з рішення експертної команди з оцінювання повсякденного функціонування особи, або посвідчення, яке підтверджує відповідний статус, або пенсійне посвідчення чи посвідчення, що підтверджує призначення соціальної допомоги відповідно до Законів України “Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю”,

“Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю”, в яких зазначено групу та причину інвалідності, або довідка для отримання пільг особами з інвалідністю, які не мають права на пенсію чи соціальну допомогу, за формою, затвердженою Мінсоцполітики; заява за формою згідно з додатком 15 (у разі потреби) із зазначенням прізвища, ім'я та по батькові (за наявності) особи, яку вона обирає для здійснення свого утримання;

2) для військовозобов'язаного, який має одного із своїх батьків з інвалідністю I чи II групи, - документи, що підтверджують родинні зв'язки (свідоцтво про народження);

3) для військовозобов'язаного, який має одного з батьків дружини (чоловіка) з числа осіб з інвалідністю I чи II групи, - документи, що підтверджують родинні зв'язки (свідоцтво про народження дружини (чоловіка) та свідоцтво про шлюб);

4) для військовозобов'язаного, який має одного із своїх батьків з інвалідністю I чи II групи або одного з батьків дружини (чоловіка) з числа осіб з інвалідністю I чи II групи, - один із таких документів, що підтверджує неможливість інших осіб, які не є військовозобов'язаними та зобов'язані за законом утримувати одного із своїх батьків з інвалідністю I чи II групи або одного з батьків дружини (чоловіка) з числа осіб з інвалідністю I чи II групи: довідка до акта огляду медико-соціальною експертною комісією за формою, затвердженою МОЗ, або витяг з рішення експертної команди з оцінювання повсякденного функціонування особи, або висновок лікарсько-консультативної комісії закладу охорони здоров'я про потребу в постійному догляді за формою, затвердженою МОЗ, або документ, що підтверджує перебування під арештом (крім домашнього арешту), або відбування покарання у вигляді обмеження чи позбавлення волі [3].

Отже, процес отримання відстрочки на практиці є значно складнішим, ніж передбачено законодавством. Необхідність особистої присутності представника певної структури для підтвердження факту постійного догляду. Для отримання актуальної інформації щодо мобілізації та відстрочок рекомендується звертатися до фахівців-адвокатів. Слід підкреслити важливість знання законодавчих норм та готовність до складного процесу оформлення відстрочки, що може значно полегшити життя військовозобов'язаним та їхнім родинам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тарасенко Д. Ю. Алгоритм оформлення відстрочки від призову на військову службу. Вища школа адвокатури НААУ. URL:<https://www.hsa.org.ua/lectors/tarassenko-daria/articles/algoritm-oformlennia-vidstrochki-vid-prizovu-na-viiskovu-sluzbu> (дата звернення: 18.03.2025).

2. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII: станом на 1 січ. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 18.03.2025).

3. Про затвердження Порядку проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період: Постанова Каб. Міністрів України від 16.05.2024 № 560: станом на 4 берез. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-n#Text> (дата звернення: 18.03.2025).

УДК 341.3

СУХОВЕЦЬКА І.В., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВО НА ПОВЕРНЕННЯ: ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ДЕПОРТОВАНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ

В тезах розкриваються ключові аспекти реінтеграції депортованих українських дітей в період воєнного стану, висвітлює юридичні інструменти для повернення незаконно переміщених дітей з тимчасово окупованих територій та розглядає роль міжнародного права, Міжнародного кримінального суду та Женевських конвенцій у вирішенні даної проблеми. Також розглядається внутрішнє право України та плани і порядок реінтеграції депортованих українських дітей.

Ключові слова: реінтеграція, депортація дітей, тимчасово окупована територія, міжнародне гуманітарне право, воєнні злочини.

Найгострішою гуманітарною проблемою, що сколихнула національну та міжнародну спільноту в період збройного конфлікту між Україною та Росією стала незаконна депортація українських дітей. Через тривалий та затягнутий конфлікт, а також обмежений доступ до тимчасово окупованих територій, точну кількість депортованих дітей встановити дуже складно. Станом лютий-березень 2025 року до проблематики додалось блокування роботи організації USAID, що акумулювала на своїх серверах великий обсяг інформації про факти незаконної депортації дітей.

Реінтеграція – це процес повернення дитини в рідне (або нове) суспільство після тривалої відсутності, травмуючих подій чи примусового переміщення, з метою повного відновлення її соціального статусу, прав і нормального життя.

У контексті депортованих українських дітей, реінтеграція – це юридичне, психологічне та соціальне повернення дитини до українського суспільства, що включає:

1. Встановлення особи та громадянства – відновлення документів, підтвердження, що дитина є громадянином України
2. Психологічну реабілітацію – дитина часто пережила травматичний досвід (пропаганда, розрив із сім'єю), тому потребує фахової допомоги.
3. Возз'єднання з рідними або визначення форми опіки – не всі діти можуть одразу повернутися до родини.
4. Інтеграцію в освітнє, культурне, соціальне середовище – навчання, підтримка в школі, гуртки, соціальні служби.
5. Захист прав дитини – включно з юридичним супроводом, якщо потрібна компенсація або визнання дитини постраждалою [1].

Тобто, реінтеграція – це не просто повернути дитину додому, а допомогти їй знову стати частиною суспільства, відчутий себе в безпеці, захищеною, з усіма правами, які вона має за законом [2].

Існує ряд українських та міжнародних програм/ініціатив, які займаються реінтеграцією депортованих українських дітей, або надають допомогу в суміжних сферах: Національне інформаційне бюро (координує повернення депортованих дітей, працює з родинами, допомагає встановити особу, займається збором даних), Програма «Діти війни» при Офісі Омбудсмана (веде облік постраждалих дітей, забезпечує правозахисний супровід, працює над індивідуальними кейсами), Міжнародна організація з міграції (МОМ) в Україні (підтримує реінтеграцію ВПО, у тому числі дітей, з фокусом на психологічну підтримку, освіту, безпеку), ЮНІСЕФ в Україні (забезпечує психологічну підтримку дітям, які повернулися з тимчасово окупованих територій, або були депортовані), Центр захисту прав дитини при Мінреінтеграції (надає індивідуальний супровід дітям, що повернулися з РФ, або тимчасово окупованих територій), недержавна організація – Платформа «Save Ukraine» (працюють з волонтерами, ведуть підготовку до реінтеграції, проводить навчання опікунів і родин, здійснює медичні огляди після повернення).

Схема реінтеграції депортованої дитини включає:

1. Виявлення та ідентифікація дитини
 - Отримання інформації про місце перебування (через НІБ, Save Ukraine, МЗС, інформаторів, родичів).
 - Встановлення особи дитини (документи, свідчення, ДНК).
 - Визначення правового статусу: громадянин України, без супроводу тощо.Учасники: НІБ, СБУ, Служба у справах дітей, міжнародні НУО.
2. Переміщення та повернення
 - Узгодження гуманітарного коридору / механізму передачі.
 - Супровід дитини під час повернення (через 3-ті країни або спецмісію).
 - Медичний огляд після повернення.Учасники: МЗС, Save Ukraine, Червоний Хрест, МОЗ.
3. Тимчасове влаштування

- Розміщення у центрі соціально-психологічної реабілітації або тимчасово в прийомній родині.
- Забезпечення захисту та безпеки (наприклад, якщо батьки залишилися на ТОТ або невідомі).

Учасники: Служба у справах дітей, поліція, Мінсоцполітики.

4. Психологічна та соціальна реабілітація

- Надання психологічної допомоги (травма, пропаганда, відрив від родини).
- Індивідуальний супровід дитини: психолог, соціальний педагог, правник.
- Відновлення зв'язків з родиною (якщо можливо).

Учасники: ЮНІСЕФ, психологи центрів, МОЗ, Save Ukraine.

5. Відновлення прав та документів

- Видача паспорта, свідоцтва про народження (якщо втрачено).
- Оформлення статусу постраждалої дитини.
- Допомога в оформленні пільг, освіти, соцгарантій.

Учасники: ЦНАП, органи юстиції, Мінреінтеграції.

6. Інтеграція в громаду

- Запис до школи, гуртків, включення у місцеві ініціативи.
- Підтримка родини/опікунів.
- Супровід дитини упродовж щонайменше 1 року.

Учасники: школи, громади, служби у справах дітей, НУО.

7. Моніторинг і захист

- Регулярний нагляд за станом дитини (соціальним працівником).
- Юридичний супровід у разі необхідності.
- Подача документів до міжнародних судів для компенсацій / відповідальності

винних.

Учасники: юристи, ССПД, прокуратура, правозахисники [3].

Масштаб депортації українських дітей є вражаючим і не міг не сколихнути світову спільноту, адже за даними порталу «Діти війни», що створений Офісом омбудсмена, станом на початок 2025 року депортованими вважаються майже 20 тисяч українських дітей. Повернути вдалося лише 1240 із них. Варто зазначити, що точну кількість депортованих дітей встановити складно, а неофіційні джерела зазначають значно вищі цифри [4].

Міжнародне гуманітарне право суворо забороняє насильницьку депортацію цивільного населення, особливо дітей [5]. Реакція міжнародної спільноти відобразилась у березні 2023 року рішенням Міжнародного кримінального суду про видачу ордеру на арешт президента Росії Володимира Путіна та уповноваженої з прав дитини Російської федерації Марії Львової-Белової за підозрою в незаконній депортації українських дітей. А вже у квітні 2024 року понад 45 країн підписали декларацію Про співпрацю у поверненні незаконно депортованих українських дітей [6].

Україна активно працює над поверненням депортованих дітей. Станом на 2025 рік вдалося повернути 750 дітей. Однак процес ускладнюється через відсутність співпраці з боку російської влади та складність ідентифікації місцезнаходження дітей [7].

Депортацію дітей у цивілізованому суспільстві визнано грубим порушенням міжнародного гуманітарного права та прав людини. За дані воєнні злочини обов'язково буде притягнуто до відповідальності винних осіб та керівництво держав-злочинців і для цього вживаються усі необхідні заходи органами міжнародного права та відповідними організаціями. Ця проблематика сколихнула міжнародне суспільство та об'єднала зусилля міжнародної спільноти та національної влади в вирішенні пріоритетного завдання України – повернення та реінтеграції депортованих дітей.

Основним елементом майбутніх механізмів реабілітації та (ре)інтеграції є розробка індивідуальних траєкторій для кожної дитини. Обов'язковою у даному процесі є оцінка відповідності принципу найкращих інтересів неповнолітнього. При цьому слід брати до уваги, що діти - є вагомим складовою національної безпеки держави [8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Повернення додому: реінтеграція дітей з альтернативних форм догляду. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/8796/file/backhome_guidelines.pdf (дата звернення: 26.03.2025).

2. Українська мережа за права дитини. URL:<https://www.facebook.com/ukrainianchildrightsnetwork> (дата звернення: 26.03.2025).

3. Про затвердження форми індивідуального плану заходів з повернення депортованої або примусово переміщеної дитини внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України : Наказ М-ва з питань реінтеграції тимчасово окуп. територій України від 03.07.2024 № 183 : станом на 26 лип. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1003-24#Text> (дата звернення: 26.03.2025).

4. Гаттерман С. «Чи буде мир?»: іноземні експерти припускають, як закінчиться війна в Україні. Радіо Свобода. URL:https://www.radiosvoboda.org/a/rfe_rl-bude-myr-chy-viyna-ukrayina-v-2025/33258336.html (дата звернення: 26.03.2025).

5. Реінтеграція дітей, повернутих з депортації, примусового переміщення і TOT – запорука щасливого майбутнього. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL:https://ombudsman.gov.ua/news_details/reintegraciya-ditej-povernutih-z-deportaciyi-primusovogo-peremishchennya-i-tot-zaporuka-shchaslivogo-majbutnogo (дата звернення: 26.03.2025).

6. 17 березня 2023 року Міжнародний кримінальний суд (МКС) в Гаазі видав ордери на арешт президента Росії Володимира Путіна та уповноважену при президенті Росії з прав дитини Марії Львової-Белової. Офіційний портал Верховної Ради України. URL:https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/259864.html (дата звернення: 26.03.2025).

7. Викрадення дітей під час російського вторгнення в Україну. Вікіпедія. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Викрадення_дітей_під_час_російського_вторгнення_в_Україну (дата звернення: 26.03.2025).

8. Way home: внутрішній та зовнішній вимір репатріації, реабілітації та (ре)інтеграції дітей, депортованих, примусово переміщених або в інший спосіб розлучених з родинами у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України. URL:<https://rchr.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/way-home.-kontseptsia-iedynoho-mekhanizmu-repatriatsii.pdf> (дата звернення: 26.03.2025).

УДК 342.95

ТАТАРУ І.В., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У МІГРАЦІЙНІЙ СФЕРІ

В тезах розглядаються поняття та види юридичної відповідальності у міграційній сфері.

Ключові слова: юридична відповідальність, адміністративна відповідальність, міграційне право, правосвідомість, правопорядок, мігрант.

Юридична відповідальність у міграційній сфері — це встановлена нормами права обов'язковість особи нести негативні наслідки за порушення міграційного законодавства України. Вона виступає інструментом забезпечення правопорядку, контролю за дотриманням правил перебування, переміщення та працевлаштування іноземців, біженців та інших категорій мігрантів.

У міграційному праві України застосовуються різні види юридичної відповідальності:

- Адміністративна відповідальність: застосовується до осіб, які порушують правила в'їзду, виїзду, перебування, працевлаштування, реєстрації. Наприклад, штрафи за порушення строків перебування іноземців в Україні (ст. 203 КУпАП).
- Кримінальна відповідальність: передбачена за більш небезпечні діяння, зокрема — незаконне переправлення осіб через державний кордон (ст. 332 КК України).
- Цивільно-правова відповідальність: можлива у випадках відшкодування збитків, завданих незаконними діями, пов'язаними з міграцією.
- Дисциплінарна відповідальність: стосується посадових осіб органів міграційної служби у випадку неналежного виконання обов'язків.

Іноземці та особи без громадянства притягаються до відповідальності на загальних підставах, передбачених законодавством України, але з урахуванням міжнародних договорів, які мають пріоритет над національними законами у разі конфлікту.

Юридична відповідальність у міграційній сфері виконує не лише каральну, а й превентивну функцію. Її мета — не тільки покарання за правопорушення, але й

попередження нових випадків недотримання норм міграційного законодавства. Застосування санкцій сприяє формуванню правосвідомості серед мігрантів та посадових осіб [1].

Державна міграційна служба України є головним органом, що реалізує державну політику у сфері міграції. Вона уповноважена складати протоколи про адміністративні правопорушення, подавати клопотання щодо видворення іноземців, а також координувати дії з іншими органами (прикордонна служба, Національна поліція, СБУ) [2].

Юридична відповідальність у міграційній сфері повинна відповідати міжнародно-правовим стандартам, зокрема — Загальній декларації прав людини, Конвенції ООН про статус біженців, Європейській конвенції з прав людини. Забороняється колективне видворення, дискримінація за національністю, порушення права на захист.

У зв'язку з курсом України на євроінтеграцію, посилюється гармонізація національного законодавства з правом ЄС у сфері міграції. Зростає увага до захисту прав мігрантів, прозорості процедур притягнення до відповідальності, посилення гарантій правової допомоги для іноземців [3].

Отже, згідно вищевикладеного, юридична відповідальність у міграційній сфері України є необхідним інструментом захисту правопорядку, державного суверенітету та прав людини. Вона охоплює адміністративну, кримінальну, цивільну та дисциплінарну форми, які забезпечують реагування на порушення правил в'їзду, перебування, працевлаштування та видворення іноземців і осіб без громадянства. Особливістю застосування відповідальності є обов'язкове дотримання принципів міжнародного права та поваги до прав людини, зокрема в контексті заборони дискримінації, права на захист, гуманного поводження та індивідуального підходу при прийнятті рішень про відповідальність. Важливою є роль Державної міграційної служби України як координуючого органу в цій сфері. Крім каральної функції, юридична відповідальність має превентивне значення — вона формує правосвідомість та сприяє попередженню правопорушень. У контексті євроінтеграції актуальним є вдосконалення національного законодавства з урахуванням стандартів ЄС, посилення гарантій для мігрантів та впровадження прозорих процедур притягнення до відповідальності. Забезпечення ефективної системи юридичної відповідальності в міграційній сфері потребує комплексного підходу: оновлення нормативно-правової бази, підвищення рівня фахової підготовки посадовців, цифровізації процесів обліку та реагування на правопорушення, а також активної взаємодії між державними органами та міжнародними структурами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевченко А.О. Міграційне право України: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 392 с.
2. Офіційний сайт. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Романюк В.М. Юридична відповідальність у міграційному праві України. Харків: Право, 2021. 278 с.

УДК: 349.41

СЕРГЄЄВ О.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник — **МАЛИШКО І.В.**, старш. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

У тезах розглянуто зміни у державному регулюванні аграрної сфери під впливом війни. Висвітлено ключові виклики та напрями адаптації аграрної політики. Запропоновано шляхи удосконалення правового забезпечення для відновлення галузі.

Ключові слова: аграрна політика, державне регулювання, війна, сільське господарство, продовольча безпека, правове забезпечення, підтримка.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації аграрний сектор України зазнав значних втрат. Бойові дії охопили ключові сільськогосподарські регіони,

такі як Херсонська, Запорізька, Миколаївська та Харківська області. За оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), близько 25% оброблюваних земель України не можуть бути засіяні через війну [4].

Крім того, за даними Київської школи економіки (KSE), непрямі втрати аграрного сектору України, спричинені війною, можуть досягти \$83 мільярдів до кінця 2025 року. Зокрема, зниження виробництва сільськогосподарських культур оцінюється в \$46,5 мільярдів, а втрати через порушення експорту — в \$24,1 мільярдів [5].

Логістичні проблеми також суттєво вплинули на експорт українського зерна. Морські порти, через які здійснювалася значна частина експорту, були заблоковані, що призвело до зростання логістичних витрат та обмеження експорту.

Окрім прямих втрат, війна спричинила екологічні проблеми, зокрема забруднення ґрунтів та водних ресурсів, що негативно впливає на сільське господарство та здоров'я населення.

Таким чином, війна в Україні спричинила масштабні втрати в аграрному секторі, включаючи зниження виробництва, порушення експорту та екологічні проблеми, що вимагає комплексного підходу до відновлення та підтримки галузі.

У відповідь на виклики війни, Україна запровадила низку змін і кризових заходів для підтримки аграрного сектору. Зокрема, було спрощено правила оренди земель, сертифікації агрохімікатів і реєстрації сільськогосподарської техніки. Закон України №2246-IX передбачає спеціальні умови оренди земельних ділянок і сертифікації продукції у період воєнного стану [1].

У сфері тваринництва діє державна програма відшкодування вартості племінної худоби, а також підтримки молочного виробництва, відповідно до постанови КМУ №107 [2].

Щобільше, уряд спільно з Європейським Союзом розширив логістичні коридори для експорту сільськогосподарської продукції через західні кордони, зокрема через Дунайський кластер та Польщу. На національному рівні реалізовано програму «Доступні кредити 5-7-9%», яка дозволяє аграріям отримувати фінансування під 0% на час дії воєнного стану з державною гарантією до 80% суми кредиту. Крім цього, спрощено процедури сертифікації насіння й агрохімікатів, що дозволило агровиробникам оперативно підготуватись до посівної [3].

Після завершення бойових дій аграрна сфера України постане перед низкою складних викликів. Насамперед, це необхідність відновлення зруйнованої інфраструктури — складів, елеваторів, техніки, логістичних вузлів. Значну проблему становлять заміновані території та забруднення ґрунтів, які потребують розмінування та екологічного оздоровлення. Відчутним буде також дефіцит кваліфікованих кадрів через мобілізацію та міграцію населення, а також брак фінансування для відновлення повного циклу виробництва.

Водночас післявоєнний період відкриває нові можливості. Відбудова дає шанс інтегрувати сучасні агротехнології, цифрові рішення та точне землеробство. Посилений акцент на продовольчій безпеці може стимулювати розвиток внутрішньої переробки та зменшення залежності від експорту сировини. Високий попит на органічну продукцію, особливо з боку ЄС, відкриває перспективи для екологічного сільського господарства.

Для реалізації цих можливостей держава має розробити чітку стратегію відновлення сільського господарства з фокусом на безпеку, інновації, ефективність і сталий розвиток.

Отже, війна завдала аграрному сектору України значних втрат, однак держава оперативно відреагувала, запровадивши низку підтримуючих заходів. Післявоєнне відновлення має базуватись на модернізації, впровадженні інновацій, розвитку переробки та органічного виробництва. Комплексний підхід дозволить зробити галузь більш стійкою та конкурентною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховна Рада України. Про внесення змін до деяких законів України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2022 р. № 2246-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-20#Text>

2. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції: Постанова Кабінету Міністрів України від 07 лют. 2018 р. № 107. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/107-2018-%D0%BF#Text>

3. Ощадбанк. Мої кредити 5-7-9 %. URL:<https://www.oschadbank.ua/msb/credit/579>

4. Forum "Revival and development of the agricultural sector despite the war". RESTORING LIVELIHOODS AND REVITALIZING RURAL COMMUNITIES AFFECTED BY MINES AND EXPLOSIVE REMNANTS OF WAR. 9 р. URL:https://www.fao.org/fileadmin/user_upload/GSP/INSOP/INSOP_2meeting_june23/Presentations/Item_2_War_pollution_Lucas_ppt.pdf

5. Ukraine farm sector indirect losses may reach \$83 bln due to Russian invasion, analysts say. Reuters, 03 жовт. 2024. URL:<https://www.reuters.com/markets/commodities/ukraine-farm-sector-indirect-losses-may-reach-83-bln-due-russian-invasion-2024-10-03/>

УДК: 338.43(477):336.221:061.1ЄС

СЛОБОДЯНЮК В.С., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАЛИШКО І.В.**, старш. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Побудова дієвої системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в Україні одна з найбільш досліджуваних тем. Актуальнішим стає приклад підтримки та розвитку товаровиробників у Європейському Союзі, та можливість інтеграції їхнього досвіду в законодавство України.

Ключові слова: сільськогосподарський товаровиробник, система оподаткування, підтримка, фінансування, ЄСП.

Найвагомішими серед податкових платежів сільськогосподарських товаровиробників є три податки: податок на доходи фізичних осіб, податок на майно та єдиний податок.

Головною проблемою української системи оподаткування для виробників сільськогосподарської продукції є поєднання специфіки діяльності товаровиробників, невелика обтяжливості, стимулу розвиватися, не стати перепорою в нарощуванні обсягів діяльності.

Незважаючи на всі законодавчі зміни, створити податкову систему, яка сприяла розвитку сільськогосподарських товаровиробників в Україні поки що не вдалося.

Багато з тих, хто досліджував цю тему вказували на недоліки української системи оподаткування та висловлювали думку, про інтеграцію законодавства ЄС і в даній сфері.

У 1962 р. була розроблена єдина сільськогосподарська політика (ЄСП) країн ЄС, основне завдання якої в аграрній сфері – всебічна підтримка фермерських господарств. З цією метою було створено спеціальний фонд підтримки і гарантій сільгоспвиробникам, який становив 43 млрд. євро, або 50% бюджету країн Європейського економічного співробітництва і направлявся щорічно на субсидування фермерів.

2 грудня 2021 року було офіційно ухвалено угоду про реформу Спільної сільськогосподарської політики (ССП). Вона буде спрямована на забезпечення сталого майбутнього для європейських фермерів, надання

більш цілеспрямованої підтримки невеликим фермам і надання більшої гнучкості для країн ЄС стосовно адаптації заходів до місцевих умов.

Кожна країна ЄС має розробити національний стратегічний план СПП, який повинен об'єднати фінансування для підтримки доходів, розвитку сільської місцевості та ринкових заходів.

В окремих країнах ЄС створена чітка система кредитування фермерів, завдяки якій здійснюється регулювання сільськогосподарського виробництва. У випадках посухи, повені та інших стихійних явищ збитки відшкодовуються із коштів страхових кредитних сільськогосподарських фондів. З метою надання допомоги фермерським господарствам у

випадку фінансових труднощів у країнах ЄС функціонують спеціальні фонди: Європейський фонд для соціального розвитку, Європейський соціальний фонд, Європейський фонд вирівнювання і гарантій.

З огляду на всебічну підтримку Європейського Союзу для сільськогосподарських товаровиробників, яка розвивається для підвищення продуктивності та збільшення кількості сільськогосподарських підприємств, Україна, як аграрна країна, в якій дуже багато сільськогосподарських товаровиробників не дуже сприяє їхньому розвитку.

Можна зауважити, що навіть навпаки, сучасні реформи та зміни, які вони несуть, збільшують фінансове навантаження на малі сільськогосподарські підприємства, що суперечить політиці ЄС, яка намагається підтримати їхній розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковальчук І.В. Гармонізація податкового законодавства України та ЄС у сфері оподаткування агробізнесу. Polish science journal. 2020. Вип. 2 (23). С. 158–162.
2. Луценко І.С., Полянцева А.О. Сучасний стан оподаткування суб'єктів господарювання сільськогосподарської діяльності. Ефективна економіка. 2021. № 12.
3. Юшко С. Спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських підприємств: досвід України. Економіка розвитку. 2022. 21 (4). С. 48–58.

УДК 342.553(4)

ТЕРЕЩУК Р.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **ТЕРЕЩУК М.М.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ МІСЬКИХ ГОЛІВ: ДОСВІД КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

У статті розкрито особливості конституційно-правового статусу міських голів у країнах Східної Європи. Проведено порівняльно-правовий аналіз інституту міського голови у Польщі, Чехії, Угорщині, Румунії, Болгарії та Україні.

Ключові слова: міський голова, місцеве самоврядування, Східна Європа, повноваження, органи влади, конституційно-правовий статус.

Реформування місцевого самоврядування є одним з пріоритетних напрямів демократичного розвитку країн Східної Європи. Особливої ваги у цьому процесі набуває інститут міського голови, який виконує ключову роль у здійсненні виконавчих функцій громади. У сучасних правових системах цього регіону статус міського голови є результатом поєднання елементів прямої демократії (шляхом виборів) та делегованої відповідальності перед громадою і радою. Метою цієї статті є аналіз конституційно-правового статусу міських голів у ряді країн Східної Європи та формування пропозицій щодо вдосконалення української моделі місцевого самоврядування.

Конституційно-правовий статус міського голови слід розглядати як сукупність норм, що визначають його місце у системі органів місцевого самоврядування, порядок обрання, повноваження, підзвітність, а також гарантії правової відповідальності. Основними джерелами регулювання цього інституту є конституції, закони про місцеве самоврядування, муніципальні статути.

Загальноєвропейським орієнтиром у цій сфері виступає Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року, ратифікована більшістю держав Східної Європи, включно з Україною.

Згідно із Законом про гміну (Ustawa o samorządzie gminnym), міський голова у Польщі (burmistrz, prezydent miasta) обирається на 5 років шляхом прямих виборів. Він очолює виконавчу владу, має право вето щодо деяких рішень ради, формує апарат управління [1].

У Чехії міський голова (starosta або primátor) обирається радою з-поміж її членів. Його

роль зводиться до представницьких функцій та координації роботи виконавчого органу (rada obce) [2].

В Угорщині Polgármester обирається безпосередньо громадою. Має широкі виконавчі повноваження, одночасно головує в представницькому органі – муніципальній раді. Ця модель відзначається сильною позицією голови в системі місцевої влади [3].

Міський голова (Primar) у Румунії обирається прямим голосуванням. Згідно із Законом №215/2001, він координує виконавчі служби, подає бюджети на розгляд ради та реалізує стратегію розвитку громади [4].

Кмет болгарського муніципалітету також обирається на загальних виборах. Закон "Про місцеве самоврядування та місцеву адміністрацію" передбачає, що міський голова виконує функції виконавчого органу, відповідального перед громадою та радою [5].

В Україні міський голова обирається прямим голосуванням на 5 років. Він очолює виконавчий комітет, представляє громаду, але не входить до складу ради. Його повноваження визначені Законом України «Про місцеве самоврядування» [6].

Більшість країн Східної Європи сповідують модель сильної виконавчої влади в особі обраного міського голови. Водночас чеська модель є прикладом колегіального управління, Серед викликів – обмежена підзвітність, конфлікти між радою і головою, а також неузгодженість функцій у разі кризової ситуації або дострокового припинення повноважень.

Аналіз свідчить про значну варіативність моделей статусу міського голови у країнах Східної Європи. Українське законодавство має потенціал для вдосконалення шляхом:

- посилення механізмів взаємної відповідальності між радою та головою;
- чіткого розмежування виконавчих і представницьких функцій;
- впровадження незалежної оцінки ефективності діяльності міських голів.

Позитивний досвід Польщі та Угорщини може стати основою для запозичення елементів правового регулювання в українському контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym [Закон від 8 березня 1990 р. про місцеве самоврядування]. Dziennik Ustaw. 1990. Nr 16. Poz. 95.
2. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) [Закон №128/2000 Зб. про муніципалітети]. Sbírka zákonů České republiky. 2000. Částka 36.
3. Hungary. Act CLXXXIX of 2011 on Local Governments of Hungary [Закон CLXXXIX 2011 р. про місцеве самоврядування Угорщини]. Hungarian Official Gazette. 2011.
4. Legea administrației publice locale nr. 215/2001 [Закон №215/2001 про місцеве публічне управління]. Monitorul Oficial al României. 2001. Nr. 204.
5. Закон за местното самоуправление и местната администрация [Закон про місцеве самоврядування та місцеву адміністрацію]. Държавен вестник. 1991. № 77.
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170.
7. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування: Закон України від 15 лип. 1997 р. № 452/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 38. Ст. 249.

УДК 342.95

ТРУСОВА А.К., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

КІБЕРБЕЗПЕКА У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

В тезах розглядаються правові підстави забезпечення кібербезпеки у Збройних силах України

Ключові слова: кібербезпека, кіберпростір, інтерактивне інформаційне середовище, кіберзахист.

Сьогодні забезпечення кібербезпеки є одним із пріоритетних напрямків у системі національної безпеки України. Реалізація цього напряму здійснюється шляхом посилення

можливостей національної системи кібербезпеки щодо протидії кіберзагрозам у сучасних умовах.

Законодавство України щодо кібербезпеки для Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України визначає, що вони мають: здійснювати заходи щодо забезпечення готовності держави до відбиття військової агресії у кіберпросторі (кібероборона); організації та проведення військової співпраці з НАТО та різними оборонними структурами з питань забезпечення безпеки кіберпростору та спільного захисту від кіберзагроз. Окремо передбачається реалізація заходів щодо забезпечення кіберзахисту критичної інформаційної інфраструктури у випадках запровадження надзвичайного та військового стану [1].

На початку лютого 2020 року у Збройних Силах України було створено чотири нові командування та призначено їх командувачів. Одним із таких командувань стало Командування військ зв'язку та кібербезпеки Збройних Сил України. У зв'язку з цим наприкінці березня 2020 року було внесено зміни до Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України, згідно з якими цей орган військового управління додатково організує планування дій ЗСУ та інших компонентів сил оборони у кіберпросторі; у тісній взаємодії зі Службою безпеки України та Службою безпеки України організує кіберзахист інформаційної інфраструктури Міністерства оборони України та Збройних Сил України [3].

З березня 2022 року по квітень 2024 року триває Проект підтримки European Peace Facility (EPF) «Захід допомоги в рамках Європейського фонду миру для підтримки компоненту кіберзахисту Збройних Сил України». Метою проекту є підвищення спроможності Збройних Сил України у сфері кіберзахисту. Загальна вартість компонента кіберзахисту становить 3 мільйони євро. Виконавцем компоненту є Академія електронного урядування з Естонії (EGA). За допомогою Європейського фонду миру (EPF) Європейський Союз підтримує Збройні сили України (ЗСУ) у вдосконаленні навичок кіберзахисту. Внеском у 3 мільйони євро ЄС підтримав встановлення кіберлабораторії та кіберкласу [5].

Сучасні збройні сили все більше залежать від безпечних, миттєвих потоків величезних обсягів інформації, і будь-яке порушення цих потоків може скоро мати катастрофічні наслідки для бойової готовності.

Тому в цьому контексті державна політика у сфері кібербезпеки має бути націлена на досягнення значних результатів і бути спрямована на формування захищеного національного сегменту кіберпростору, недопущення втручання іноземних держав у внутрішні справи та їх посягань на інформаційні ресурси, підвищення обороноздатності держави в кіберпросторі [4].

Необхідно об'єктивно оцінити конфлікт у кіберпросторі, знайти рішення щодо протидії кіберзброї та перейти на принципи активної оборони, враховуючи досвід провідних держав та міжнародних організацій. У цьому зв'язку необхідно наголосити на важливості Національного координаційного центру з кібербезпеки як функціонального підрозділу Ради національної безпеки та оборони України. Метою діяльності цього органу є забезпечення координації національної безпеки та оборони щодо реалізації стратегії кібербезпеки країни, а також підвищення ефективності системи державного управління з формування та реалізації державної політики у сфері кібербезпеки. Крім того, у Державному центрі кіберзахисту Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України діє урядова група реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації CERT-UA (Computer Emergency Response Team of Ukraine). Основним завданням CERT-UA є методичний захист діяльності державних установ та громадян України від несанкціонованого проникнення в кіберпростір країни, протидія кіберзброї. Однак цей орган не може проводити розслідування та переслідувати кіберзлочинців, оскільки не має повноважень слідчого органу [4].

Закон України «Про основи забезпечення кібербезпеки України» є найбільш

значущим правовим актом у досліджуваній сфері, оскільки визначає як правові, так і організаційні засади забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини та громадянина, а також інтересів суспільства та держави у кіберпросторі. У ньому визначено основні завдання, напрями та керівні засади державної політики у цій сфері, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, громадян та громадян, а також основні напрямки координації їх дій щодо забезпечення кібербезпеки. Цей акт є комплексним спеціальним законодавчим актом, що стосується інформаційної безпеки. Кібербезпека є одним з основних викликів, оскільки кіберзброя стала зброєю першого удару, метою якого є навмисне втручання у можливість контролю та впливу на цілі іншої держави з метою поразки чи контролю, включаючи не лише військову сферу, а й інші інфраструктури, комунікації, системи управління, населення та економіку [1].

Отже, необхідно розробити та прийняти окремий Закон України «Про кіберзахист України», який, серед іншого, має визначити особливості національного кіберзахисту, його суб'єктів та об'єкти, мету (мети), принципи та завдання, структуру побудови та управління, вимоги до підготовки особового складу, специфіку організації та здійснення. Крім того, врегулювати в ній місце та роль кібервійськ Збройних Сил України, а також відповідні повноваження, функції та завдання органів військового управління, низки інших державних установ, обов'язки, права та відповідальність посадових осіб, а також права та обов'язки громадян України тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 04.04.2025)
2. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення 04.04.2025)
3. Скіцько О., Ширшов Р., Нормативно-правове забезпечення кібероборони України: сучасний стан. Юридичний вісник, 2024. № 3. DOI:[10.32782/yuv.v3.2024.29](https://doi.org/10.32782/yuv.v3.2024.29) (дата звернення 04.04.2025)
4. Терновий. О.В. Шкуренко О. М. Мінченко Л.М.. Проблемні аспекти кібероборони: місце та роль кіберзахисту в Збройних силах України. Modern Information Technologies in the Sphere of Security and Defence. 2023. № 1 (46). URL:<https://sit.nuou.org.ua/article/view/278116/276052> (дата звернення 04.04.2025)
5. The European Union strengthens Ukrainian cyber defence. URL:https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/european-union-strengthens-ukrainian-cyber-defence_en?s=232 (дата звернення 04.04.2025)

УДК 340

ФЕДОРОВА Н.С., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЖІНКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В тезах розглядається правовий статус жінки у суспільстві, можливі ризики перебування у зонах військових дій та відмінність їх від чоловіків.

Ключові слова: жінка, війна, правовий статус, упереджене ставлення до жінок, рівність прав, безпека та здоров'я.

Жінки тривалий час боролись та нині борються за свої права та за своє майбутнє. Із загальних упереджень можемо зрозуміти що відмінність між статтю людини та її правовим статусом у політичній сфері очевидна.

Досі в певних країнах та ситуаціях жінки посідають друге місце або й зовсім не беруть участі (наприклад: обмеження жінок серед країн Близького Сходу та Північної Африки в Ірані. Загалом у їх законодавстві не передбачені норми про гендерну рівність, жінки не можуть самостійно обирати житло, виходити з дому без дозволу чоловіка, влаштовуватись на роботу, отримувати паспорт та їхати за кордон) [1].

З перших тижнів великої війни (за основу взята Повномасштабна війна Росії проти

України) жінки розділялись на дві гілки. Перша планувала покинути місто чи навіть країну заради своєї безпеки та безпеки дітей, тобто захист лише своєї зони відповідальності. Друга - стати на захист країни на рівні з чоловіками. За жінками прикріпилось упередження про «жінку-матір» та «чоловіка-захисника» це може не лише навантажувати та обмежувати жінок, а бути не вигідними для чоловіків. Такі упередження можуть бути підґрунтям для дискримінації. Та навіть перебуваючи на службі деякі жінки зазначаючи про свою готовність і власне бажання долучення до ЗСУ, стикалися з упередженнями через свою стать, коли вони намагалися долучатися до традиційно «чоловічих» сфер - армії або територіальної оборони [2].

Розглядаючи права на рівні держави, жінка може служити за власним бажанням, військовозобов'язані чоловіки ж вимушені це робити без власного бажання (ухвалений Верховною Радою законопроект №12076, який передбачає взяття жінок на військовий облік військовозобов'язаних, які виявили бажання проходити базову військову службу). Натомість держава урегульовує права під час проходження військової служби, вони мають такі ж права, як і чоловіки. Це включає рівний доступ до посад і військових звань та рівний обсяг відповідальності. При цьому військовослужбовці-жінки користуються пільгами соціального захисту, охорони материнства і дитинства [3].

У сформованих законах піднімається питання про фізіологічні, а саме репродуктивні особливості жінок. Продовжити рід (народити дитину) може лише здорова жінка, тривале перебування в критичних умовах може призвести до низки хвороб, у певних випадках навіть не виліковних. Найчастіші хвороби/симптоми з якими може стикнутись жінка: вкорочення або призупинення менструального циклу (одна з найпоширеніших проблем); болісні відчуття в молочних залозах; вагініт/бактеріальний вагіноз; цистит; молочниця; кровотеча та інші [4].

На мою думку бути жінкою під час війни це не лише берегти своє життя та здоров'я, а берегти життя своїх дітей та близьких. Також вважаю що вона не повинна потрапляти під осуд залишаючись в тилу та отримувати негативне звернення будучи на службі. Вступаючи на службу, вона повинна виконувати підсилену роботу з урахуванням своїх фізіологічних можливостей (адже не кожен чоловік може робити все). Ще варто задуматись над дискримінацією виїзду з країни жінкам під час війни. Це призводить до зменшення населення, адже деякі жінки вже не повертаються в країну забираючи дітей та народжуючи в інших країнах. Також це пливає на психологічний стан сімей що залишились в країні в якій війна. Загалом чоловікам що служать бракує підтримки від рідних та дружин, адже жінка за кордоном не може розуміти чоловіка що не вилазить з окопу третій тиждень. Окрім моїх упереджень ще є фінансова складова, жінка за кордоном не піднімає економіку країни, вона лише вивозить гроші з неї, що погано впливає на країну.

Відмінність між жіночою статтю та чоловічою, може бути такою:

- жінки зазвичай опікуються більшою кількістю залежних;
- мають більший ризик сексуального насильства;
- жертв сексуального насильства частіше відкидають рідні і суспільство;
- жінок примушують до проституції та інше.

Чоловіки і хлопці:

- на них частіше покладають відповідальність за утримання сім'ї;
- частіше беруть зброю;
- після конфлікту чоловіки можуть мати інвалідність і не мати змоги працювати для забезпечення сім'ї;
- чоловіки можуть частіше вдаватися до насильства та інше.

До жінки на війні можуть ставитися інакше, ніж до чоловіка – вважати перешкодою, зайвою або сексуальним об'єктом [6]. Жінки більш емоційно нестабільні та менш витривалі до зовнішніх умов. Чоловіків натомість вважають більш зваженими та розсудливішими

(узагальнене твердження, кожна людина унікальна).

Отже, відмінність між жінкою та чоловіком є, як з психологічної точки зору та і з фізичної. Держава намагається врегульовувати питання рівності обох статей у різних сферах в тому числі й у військовій. Орієнтуючись на військовий стан в країні можна сказати що ніхто не знає як правильно вчинити для припинення війни. Адже чоловіки, жінки, діти та люди літнього віку мають жити в мирі, не залежно від статі та віку. Важливо щоб кожна людина що зацікавлена в припиненні конфлікту робила все можливе та не опиралась на упередження придумані суспільством. У військовій сфері наразі більше чоловіки борються за свої права ніж жінки, адже жінки мають більше значущих прав що їх захищають.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У яких країнах Близького Сходу та Північної Африки жінки мають більше прав. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/06/infografika/suspilstvo/yakym-krayinax-blyzkoho-sxodu-ta-pivnichnoyi-afryky-zhinky-mayut-bilshe-prav> (дата звернення: 18.03.2025).
2. Вплив війни на можливості жінок: результати дослідження. Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/vplyv-vijny-na-mozhlyvosti-zhinok/> (дата звернення: 18.03.2025).
3. Військова служба жінок: соціальний захист у законах та судових рішеннях (дайджест). НААУ. URL: <https://unba.org.ua/news/8702-vijs-kova-sluzhba-zhinok-social-nij-zahist-u-zakonah-ta-sudovih-rishennyah-dajdzhest.html#:~:text=Під%20час%20проходження%20військової%20служби,Так,%20п> (дата звернення: 18.03.2025).
4. Репродуктивне здоров'я жінки: ризики під час війни. Healthright. URL: <https://www.healthright.org.ua/statti/reproduktivne-zdorovya-zhinki-riziki-pid-chas-vijni/#:~:text=Потужний%20стрес,%20який%20людина%20відчуває,підрива> (дата звернення: 18.03.2025).
5. Жінки, мир та безпека : Інформаційно-методичний збірник для співробітників Міністерства Оборони і Генерального штабу України. URL: https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Ukraine/UN_Women_WPS%20MoD%20Guide_UKR.pdf (дата звернення: 18.03.2025).
6. Як сприймають жінок на війні? WCU - Жіночий консорціум України. URL: https://wcu-network.org.ua/possessing-equal-rights/news/Jak_spriimajut_zhnok_na_vin (дата звернення: 18.03.2025).

УДК 336.226

ФУРДЕЦЬКА А.І., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАЛИШКО І.В.**, старш. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕСУРСНО-ЕКОЛОГІЧНИХ ОBOB'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ

У статті досліджено правові основи регулювання системи ресурсно-екологічних обов'язкових платежів в Україні. Обґрунтовано необхідність гармонізації нормативно-правової бази із стандартами ЄС, впровадження цільового використання екологічних фондів та усунення правових прогалин у зазначеній сфері.

Ключові слова: екологічне право, податок, природні ресурси, сталий розвиток, обов'язкові платежі.

Ресурсно-екологічні обов'язкові платежі є важливою складовою екологічної політики держави, яка виконує функцію економічного регулювання природокористування. Вони базуються на принципі відшкодування шкоди, завданої довкіллю, та на ідеї економічного стимулювання екологічно безпечної поведінки суб'єктів господарювання. Сутність таких платежів полягає в перекладенні частини відповідальності за порушення екологічної рівноваги на забруднювача, що відповідає положенням міжнародного права (зокрема, принципу "забруднювач платить" із Ріо-де-Жанейрської декларації 1992 р.) [3].

Водночас у науковій літературі вказується, що ефективність цього інструменту залежить не лише від суми сплати, а й від прозорості механізмів формування ставок, законодавчої стабільності та цільового використання зібраних коштів [1, с. 85].

Нормативно-правова база, що регулює обов'язкові екологічні платежі, є

фрагментарною, адже положення, які стосуються оподаткування, зборів за використання природних ресурсів, а також екологічного контролю, розкидані по низці законів. Зокрема, це Податковий кодекс України [4], Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" [5], Бюджетний кодекс [6], а також низка підзаконних актів, методик та постанов КМУ.

Податковий кодекс регламентує основні види платежів, включаючи екологічний податок за викиди в атмосферне повітря, скиди у водні об'єкти та розміщення відходів. Також визначаються механізми нарахування та звітування. Бюджетний кодекс визначає правила зарахування цих коштів до державного і місцевих бюджетів, проте існує проблема їх нецільового витрачання, що знижує довіру до системи.

Основними видами обов'язкових платежів екологічного характеру є: екологічний податок, плата за спеціальне водокористування, плата за спеціальне використання лісових ресурсів, плата за користування надрами, компенсація за втрати сільськогосподарських і лісгосподарських угідь.

Кожен із цих платежів має власну нормативну базу, методика обчислення та контрольний орган. Наприклад, Державна податкова служба здійснює адміністрування екологічного податку, а Державна екологічна інспекція — контроль за правомірністю використання природних ресурсів.

Незважаючи на теоретичну ефективність, практика показує, що більшість підприємств сприймають такі платежі лише як фінансовий тягар. Як результат — відсутній позитивний вплив на екологічну поведінку суб'єктів господарювання [8, с. 97].

Аналіз чинного законодавства і практики його застосування свідчить про низку системних проблем:

- **Фінансова непрозорість.** Лише незначна частина екологічних платежів використовується за прямим призначенням — на охорону довкілля. Більшість коштів потрапляє до загального фонду бюджету, де втрачається їхня цільова функція [10].

- **Слабкий контроль.** Державні органи не завжди мають належні ресурси для ефективного моніторингу. Контрольні функції ДЕІ часто дублюються з іншими органами, що призводить до розмивання відповідальності.

- **Недостатня участь громадськості.** Населення має обмежений доступ до інформації про обсяги надходжень і розподіл коштів. Відсутність інструментів екологічної демократії поглиблює недовіру до екологічної політики держави.

- **Відсутність стимулів для сталого природокористування.** Існуюча система не заохочує підприємства до інвестування в екологічні технології або зниження шкідливих викидів. Часто дешевше сплатити штраф, ніж здійснювати модернізацію.

Удосконалення системи екологічного оподаткування повинно здійснюватися у трьох взаємопов'язаних напрямках як інституційне реформування, тобто створення єдиного органу з питань екологічного оподаткування з повноваженнями моніторингу, контролю, прогнозування надходжень і планування витрат. Нормативне вдосконалення — кодифікація актів у сфері екологічних платежів у межах окремого розділу Податкового кодексу або у формі спеціального Екологічного кодексу України та прозорість і цифровізація — впровадження відкритих реєстрів екологічних платежів, електронних звітів та онлайн-моніторингу їх використання. Це підвищить довіру громадськості й зменшить корупційні ризики.

Також важливою перспективою є впровадження диференційованого підходу до розміру платежів, що дозволить стимулювати екологічно відповідальні підприємства до зменшення негативного впливу на довкілля.

Система ресурсно-екологічних обов'язкових платежів є ключовим інструментом забезпечення сталого природокористування в Україні. Проте вона потребує суттєвого перегляду, гармонізації з правом ЄС та впровадження прозорих механізмів використання коштів. Формування ефективної, справедливої і прозорої системи екологічних платежів здатне стати важливим кроком у зміцненні екологічної безпеки держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тищенко І.І. Екологічне право України: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2020.
2. Андрущенко Г.І. Екологічне оподаткування: проблеми та перспективи. Юридичний вісник України. 2021. № 3.
3. Rio Declaration on Environment and Development, Principle. 1992. 16.
4. Податковий кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2011.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ.
6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI.
7. Біла С.А. Еколого-правове регулювання використання природних ресурсів. Харків: Право, 2019.
8. Шевчук В.Я. Екологічне право України: підруч. К.: Юрінком Інтер, 2018.
9. Оніщенко Н.М. Проблеми ефективності правозастосування в сфері екологічного податку. Право України. 2020. № 7.
10. Маляренко А.О. До питання вдосконалення механізму ресурсних платежів в Україні. Актуальні проблеми держави і права. 2021. Вип. 92.

УДК 343.21

ЦИМБАЛЕНКО Н.В., здобувачка вищої освіти
Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ СЕРЕДНЬОЇ ТЯЖКОСТІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В тезах розглядається правовий аспект звільнення від кримінальної відповідальності за злочини середньої тяжкості.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, злочин середньої тяжкості, дійове каяття, примирення з потерпілим, поруки, судова практика.

У кримінальному праві України інститут звільнення від кримінальної відповідальності є важливим елементом, який дає змогу реалізувати принципи гуманізму та справедливості. Особливо актуальним є питання застосування цього інституту до злочинів середньої тяжкості, адже вони не несуть настільки великої загрози для суспільства, як тяжкі чи особливо тяжкі злочини, але все ж вимагають юридичного реагування. Аналіз правових підстав звільнення від відповідальності у випадках вчинення злочинів середньої тяжкості дозволяє краще зрозуміти механізми кримінального права і перспективи його розвитку.

Згідно з частиною 2 статті 12 Кримінального кодексу України, до злочинів середньої тяжкості належать умисні злочини, за які передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на строк не більше п'яти років. Ця категорія охоплює широкий спектр правопорушень, включаючи майнові злочини, злочини проти життя і здоров'я, а також проти громадського порядку.

Звільнення від кримінальної відповідальності можливе лише у випадках, прямо передбачених Кримінальним кодексом України. Основні підстави регулюються у статтях 45–49 КК України.

Найпоширенішими серед них є:

- Дійове каяття (ст. 45 КК України) — застосовується до осіб, які вперше вчинили злочин середньої тяжкості, щиро розкалися, активно сприяли розкриттю злочину, відшкодували завдану шкоду.
- Примирення з потерпілим (ст. 46) — за умови, що особа і потерпілий дійшли згоди, конфлікт вичерпано, а шкоду відшкодовано.
- Передача на поруки (ст. 47) — дозволяє звільнити особу, якщо вона отримає позитивну характеристику від громадської організації або трудового колективу.
- Зміна обстановки (ст. 48) — якщо після вчинення злочину обставини змінилися настільки, що особа перестала бути суспільно небезпечною.

• Закінчення строків давності (ст. 49) — у разі, коли з моменту вчинення злочину минув визначений законом термін [1].

Верховний Суд України неодноразово підкреслював, що звільнення від відповідальності не є обов'язком суду, а його правом. Наприклад, у справі № 522/8412/18 суд визнав дійове каяття достатньою підставою для звільнення, оскільки обвинувачений повністю відшкодував збитки та мав позитивну характеристику [2]. Проте у схожій справі № 320/621/19 суд відмовив у застосуванні цієї норми через відсутність щирого каяття [3].

Існує низка труднощів у застосуванні норм про звільнення від кримінальної відповідальності, зокрема:

- Суб'єктивність оцінки "щирого каяття";
- Недостатня урегульованість процедури примирення з потерпілим;
- Ризик зловживання правом на поруки;
- Відсутність єдиного підходу до визначення "зміни обстановки". Ці фактори знижують ефективність механізму і вимагають удосконалення законодавчої бази [4].

Отже, звільнення від кримінальної відповідальності за злочини середньої тяжкості є важливим елементом реалізації принципів гуманізму, справедливості та диференціації відповідальності. Наявність передбачених законом підстав дозволяє врахувати індивідуальні обставини кожної справи. Однак проблеми правозастосування свідчать про необхідність удосконалення норм, що регламентують ці підстави, та підвищення кваліфікації суддівського корпусу у сфері оцінювання суб'єктивних факторів поведінки обвинуваченого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 11.04.2025).
2. Постанова Верховного Суду у справі № 522/8412/18 від 04.03.2021
3. Постанова Верховного Суду у справі № 320/621/19 від 18.11.2020
4. Андрушко П.П. Кримінальне право України. Загальна частина. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 711 с.

УДК 342.7

ЧЕСНОКОВА А.О., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник — **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В тезах розглядається порушення прав людини під час воєнного стану.

Ключові слова: права людини, воєнний стан, національна безпека, мобілізація.

Доцільно було б розглянути не права які ми маємо, а які права порушують проти нас. Оскільки ми живемо в сучасному світі та широко користуються інтернетом і соціальними мережами, а свободу слова і свободу думки не всюди можуть контролювати, є моменти про які важко приховати.

Під час воєнного стану в Конституції України прописано які права людей можуть обмежуватися з метою захисту національної безпеки:

1. Свобода пересування (ст. 33 Конституції України)

- Обмеження свободи пересування стосується введення комендантської години, що забороняє громадянам вільно пересуватися в певні години доби.

- Заборона виїзду чоловіків віком від 18 до 60 років за межі країни під час воєнного стану, яка викликає критику за порушення права на вільний виїзд за кордон.

- Обмеження виїзду з певних територій або обов'язкова евакуація через небезпеку бойових дій.

2. Свобода слова та інформації (ст. 34 Конституції України)

- Під час війни держава посилює контроль за поширенням інформації, особливо в медіа та соціальних мережах. Заборонено поширення інформації, яка може зашкодити обороноздатності держави або використовується для дезінформації ворога.

- Введено кримінальну відповідальність за поширення неправдивих відомостей щодо дій Збройних сил України, що обмежує журналістів і громадян у поширенні певної інформації.

3. Право на недоторканність житла (ст. 30 Конституції України)

- У період воєнного стану з'являється можливість проведення обшуків житла, транспорту або майна без попереднього судового дозволу, якщо це виправдано з точки зору національної безпеки або боротьби з диверсантами.

- Такі обмеження можуть порушувати право громадян на приватність і захист житла.

4. Право на працю (ст. 43 Конституції України)

- Примусова мобілізація чоловіків під час воєнного стану може порушувати право на продовження трудової діяльності, оскільки військовозобов'язані зобов'язані залишати роботу і брати участь у військовій службі.

- Економічні труднощі та руйнування підприємств через бойові дії призводять до масової втрати робочих місць, що обмежує право на працю для багатьох громадян.

5. Право на власність (ст. 41 Конституції України)

- Під час воєнного стану держава може тимчасово вилучати майно громадян (транспортні засоби, будівлі, обладнання) для потреб оборони без попередньої згоди власників, але з подальшою компенсацією.

- Хоча це є законною практикою, вона може сприйматися як порушення права на власність, особливо якщо компенсація не виплачується вчасно або в повному обсязі.

6. Право на справедливий суд (ст. 55 Конституції України)

- Через воєнний стан робота судів може бути обмежена або сповільнена, що порушує доступ до правосуддя та своєчасного розгляду справ.

- В деяких випадках справи, пов'язані з воєнними злочинами, передаються військовим трибуналам, що може змінювати стандартну процедуру судового розгляду.

Існує широкий перелік прав особи, що можуть бути обмежені (Право на мирні зібрання (ст. 39 Конституції України), Право на приватне життя і захист персональних даних (ст. 32 Конституції України), Право на освіту (ст. 53 Конституції України), Право на медичне обслуговування (ст. 49 Конституції України), Право на соціальний захист (ст. 46 Конституції України) [1]. Так це викликає дискомфорт, але до всього можливо звикнути, коли звісно не порушують ще більше. Тому слід обговорити права які порушуються:

Затримання людей на вулиці або на робочих місцях без належних правових підстав.

- Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» [2] та Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [3] регламентують порядок призову і мобілізації громадян на військову службу.

- Право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29 Конституції України): Згідно з Конституцією України, затримання громадянина без належної правової підстави є незаконним. ТЦК мають право викликати військовозобов'язаних для проходження медичної комісії або уточнення даних, але це має відбуватися за відповідними правилами, а не через затримання або примусове переміщення.

- Якщо особа не отримала належного виклику до ТЦК, її затримання або примусове переміщення в транспорт є незаконним і порушує право на особисту свободу.

Невиплата компенсацій за реквізоване майно.

- Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [4] передбачає можливість вилучення приватного майна для потреб оборони, проте з обов'язковою компенсацією його вартості.

- Право на власність (ст. 41 Конституції України): Вилучення майна без подальшої компенсації є порушенням права на власність. Держава зобов'язана виплатити компенсацію в повному обсязі згідно з законом. Якщо компенсація не виплачується або затримується без належних підстав, це може вважатися порушенням прав власника.

Не випуск жінок з дітьми за кордон.

- Свобода пересування (ст. 33 Конституції України): Конституція України гарантує право громадян вільно пересуватися територією країни та залишати її межі. Під час воєнного стану право на виїзд може бути обмежено для чоловіків віком від 18 до 60 років.

- Для жінок та дітей законодавство не передбачає таких жорстких обмежень, і тому будь-яке неправомірне затримання жінок або дітей на кордоні може бути визнано незаконним, якщо немає конкретних підстав або рішень про заборону виїзду в кожному індивідуальному випадку.

Примусовий призов на військову службу і "надумані" нагоди для мобілізації.

- Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» чітко визначає категорії громадян, які підлягають мобілізації, та порядок призову. Примусове затримання без належної процедури порушує право громадян на законне призначення до військової служби.

- Право на справедливий процес (ст. 55 Конституції України): Будь-які випадки призову або мобілізації повинні відповідати закону. Якщо людина незаконно мобілізована або не дотримано процедури, це порушує її право на законний захист.

- Створення "надуманих" підстав для мобілізації є зловживанням і може бути кваліфіковане як порушення закону з боку військових або відповідальних осіб.

Корупція під час війни.

- Кримінальний кодекс України містить положення щодо відповідальності за корупційні дії (ст. 368 Кримінального кодексу України) [5]. Будь-які форми хабарництва, незаконних вимог або зловживання посадовими обов'язками, особливо під час війни, вважаються серйозним правопорушенням.

- Закон України «Про запобігання корупції» [6] регулює питання боротьби з корупцією та встановлює механізми для її запобігання і розслідування. Корупція під час війни підриває правовий порядок і порушує права громадян на справедливість та рівність перед законом.

Неналежне забезпечення військовослужбовців та їхніх сімей.

- Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [7] гарантує, що військовослужбовці та їхні сім'ї мають право на належне соціальне забезпечення, включаючи житло, медичне обслуговування, компенсації та інші види допомоги.

- Якщо держава не виконує ці обов'язки, це є порушенням закону, що може впливати на права військових та їхніх рідних. Неналежна матеріальна підтримка, відсутність виплат або забезпечення медичних послуг є порушенням прав військовослужбовців, передбачених законодавством.

Отже, існують наступні аспекти порушення прав людини під час воєнного стану:

1. Примусове затримання без належної процедури.
2. Невиплата компенсацій за реквізоване майно.
3. Заборона виїзду жінок і дітей без законних підстав.
4. Примусовий призов за фальшивими підставами.
5. Корупція під час воєнного стану.
6. Неналежне забезпечення військовослужбовців та їхніх сімей.

Відповідно, яка б ситуація не була в країні, це не дає право порушувати права людини та всі хто причетний до цього мають нести юридичну відповідальність згідно з законом. Це

може викликати суспільний резонанс який важко приховати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-ХІІ: станом на 7 верес. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
3. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-ХІІ: станом на 7 верес. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII: станом на 27 лип. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
5. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III: станом на 7 верес. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII: станом на 4 трав. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 19.09.2024).
7. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-ХІІ: станом на 25 серп. 2024 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 19.09.2024).

УДК 342.7

ШУЛЯК Я.І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **МАКАРЧУК В.В.**, д-р юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ВІДНОШЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

В тезах розглядаються правові підстави відношення громадян України до військової служби.

Ключові слова: правовий статус, допризовники, призовники, військовозобов'язані, резервісти, військовослужбовці.

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України. Військовий обов'язок установлюється з метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни.

Так, поняття «правовий статус» в більшій мірі виражає формально-юридичний бік стану суб'єкта і визначається як факт-стан [1, с. 19], особливо враховуючи їхні права в певній сфері та обов'язки та відношення до захисту країни.

Військовозобов'язані, згідно Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» — це громадяни, які перебувають у запасі для комплектування ЗСУ та інших військових формувань на особливий період. Також вони можуть залучатися для виконання робіт із забезпечення оборони держави.

Резервісти – це військовозобов'язані громадяни України, які служать у військовому резерві ЗСУ та інших військових формувань. У мирний час резервісти будують цивільну кар'єру і проходять регулярну військову підготовку. Така підготовка включає в себе щомісячні заняття з підтримання військових навичок і навчання, які проводяться зазвичай раз на рік.

Призовники – це громадяни, які приписані до призовних дільниць і перебувають на обліку в ТЦК і СП.

В запасі можуть бути особи, які перебувають на військовому обліку військовозобов'язаних, тобто військовозобов'язані особи, які перебувають на обліку в ТЦК і СП.

Військовозобов'язаними вважаються особи віком від 25 до 60 років, які перебувають у запасі для комплектування ЗСУ (інших військових формувань), визнані придатними для

несення військової служби і не є заброньованими у встановленому порядку. А також особи віком від 18 до 25 років, якщо вони мають статус військовозобов'язаного.

Існує ще таке поняття, як військовослужбовці — це особи, які проходять військову службу. Тобто, військовослужбовці вже служать у ЗСУ, військовозобов'язані лише готуються.

Так, військовозобов'язаного чоловіка можуть мобілізувати та вручити йому повістку. Також він може самостійно виявити бажання обороняти Україну та підписати контракт на військову службу добровільно [2].

Згідно із Законом «Про військовий обов'язок і військову службу», запас військовозобов'язаних поділяється на дві категорії:

- військовозобов'язані, які проходили військову службу та здобули військово-облікову спеціальність;
- військовозобов'язані, які не проходили військової служби, або не здобули військово-облікової спеціальності під час проходження військової служби, а також військовозобов'язані-жінки.

На сьогодні не можуть бути мобілізованими:

- чоловіки старше 60 років, окрім вищого офіцерського складу – вони можуть служити в ЗСУ до 65 років за власним бажанням;
- громадяни, які мають право на відстрочення від мобілізації або є заброньованими;
- громадяни, які непридатні до військової служби.

Окрім військовозобов'язаних осіб, згідно з пунктом 9 статті 1 Закону України Про військовий обов'язок і військову службу, також можна виділити: призовників (чоловіки віком до 25 років), допризовників, резервістів.

Військовий обов'язок в Україні передбачає:

- підготовку до військової служби;
- приписку до призовних дільниць;
- укладення контракту на добровільній основі та призов на військову службу;
- здійснення військової служби;
- виконання військового обов'язку в запасі;
- проходження служби у військовому резерві;
- дотримання правил військового обліку [3].

Отже, відповідно до законодавства, громадяни України щодо військового обов'язку можуть бути:

- допризовниками – підлягають приписці до призовних дільниць;
- призовниками – приписані до призовних дільниць;
- військовослужбовцями – проходять військову службу;
- військовозобов'язаними – перебувають у запасі;
- резервістами – добровільно проходять службу в резерві й призначені для комплектування військових частин у мирний і воєнний час.

До паспорта кожного громадянина України, який належить до зазначених категорій, вноситься відмітка, що відповідає їхньому правовому статусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Макарчук В.В. Поняття «правовий статус особи» в теоретично-правовій літературі. Право.ua. 2015. № 3. С. 18–23. URL:<https://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/1740> (дата звернення: 26.03.2025).
2. Хто такі військовозобов'язані в Україні 2024: пояснення. ФАКТИ ICTV. URL:<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20240705-hto-taki-vijskovozobov'язani-v-ukrayini-2024-poyasnennya/> (дата звернення: 26.03.2025).
3. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII: станом на 17 січ. 2025 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 26.03.2025).

УДК: 338.24:338.43:061.1ЄС

ГНАТЕНКО Д.Р., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Досліджено міжнародний досвід державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників ЄС, розкрито основні механізми САП, а також проаналізовано їхню еволюцію та вплив на сталий розвиток сільського господарства.

Ключові слова. Міжнародний досвід, державна підтримка, сільськогосподарські товаровиробники, Європейський Союз, Спільна аграрна політика.

Сільське господарство відіграє провідну роль в економіці Європейського Союзу (ЄС), сприяючи не лише продовольчій безпеці населення, але й розвитку сільських територій, екологічній стійкості та економічній стабільності. Підтримка сільськогосподарських виробників є важливою складовою аграрної політики ЄС, покликаної підтримувати конкурентоспроможність, сприяти сталому розвитку та забезпечувати стабільність доходів фермерів. Перед обличчям таких викликів, як зміна клімату, волатильність ринку та демографічні зміни, державна підтримка набуває все більшого значення. Спільна аграрна політика (Common Agricultural Policy, САП), започаткована у 1962 році, відіграє важливу роль у формуванні сільськогосподарського ландшафту ЄС. Розуміння еволюції та впливу державної підтримки сільськогосподарських виробників в ЄС має вирішальне значення для інформування майбутніх політичних реформ та забезпечення сталих сільськогосподарських практик.

Метою нашого дослідження є аналіз міжнародного досвіду державної підтримки сільськогосподарських виробників в Європейському Союзі.

Спільна аграрна політика Європейського Союзу виступає основою його системи підтримки сільського господарства. САП протягом свого існування зазнала численних реформ, щоб відповідати на нові виклики. Її цілі розширилися від забезпечення продовольчої безпеки до сприяння сталому розвитку сільських територій, захисту навколишнього середовища, а також боротьби зі зміною клімату.

Наразі САП 2023/27 працює за двома основними напрямками:

Компонент 1: прямі виплати – це фінансові трансферти, що здійснюються фермерам на основі кількості землі, яку вони обробляють, або поголів'я худоби, яку вони вирощують. Зазначені виплати спрямовані на стабілізацію доходів, зменшення ринкових ризиків та забезпечення справедливого рівня життя фермерів.

Компонент 2: програми розвитку сільських територій – цей компонент підтримує широкий спектр заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, сприяння екологічній стійкості та заохочення диверсифікації сільських територій. Він включає фінансування інновацій, екологічного менеджменту та сільської інфраструктури [5].

З часом реформи САП змістили акцент з цінової підтримки та ринкових інтервенцій на підтримку доходів та розвиток сільських територій. Наприклад, остання реформа САП (2023 р.) наголошує на екологічній стійкості та кліматичних діях, стимулюючи впровадження більш екологічних методів ведення сільського господарства [3].

Державна підтримка сільськогосподарських виробників в ЄС надається переважно у формі прямих виплат, субсидій та дотацій. Ця фінансова допомога покликана захистити фермерів від цінових коливань, нестабільності доходів та витрат на впровадження сталих

практик. Ці заходи є життєво важливими в умовах зовнішнього тиску, такого як волатильність світових цін на сировинні товари та ризики, пов'язані з кліматом. ЄС також інтегрував «зелені виплати» в САП, стимулюючи фермерів до впровадження екологічно чистих практик, таких як органічне землеробство, сівоzmіна та зменшення використання пестицидів [1, с. 13]. Це підкреслює прагнення ЄС пов'язати підтримку сільського господарства з екологічними цілями.

ЄС використовує кілька інструментів підтримки ринку для стабілізації сільськогосподарських ринків, особливо для товарів, які зазнають цінових коливань. До них відносяться:

1) механізми цінової підтримки – інтервенційні закупівлі, коли ЄС викуповує надлишкову продукцію, коли ціни падають нижче певного порогу, забезпечуючи стабільність;

2) експортні субсидії – допомога, яка допомагає сільськогосподарській продукції ЄС конкурувати на світових ринках [4, р. 19]. Ці інструменти допомагають пом'якшити ринкові ризики для фермерів, гарантуючи, що вони залишатимуться конкурентоспроможними навіть під час кризи або ринкового спаду. Однак ці механізми також піддаються критиці за викривлення світових ринків і заохочення перевиробництва.

Хоча САП сприяла підвищенню продуктивності сільського господарства та розвитку сільських територій, вона зіткнулася з низкою критичних зауважень, зокрема:

1) несправедливий розподіл коштів – значна частина субсидій надається великим агробізнесам, а не дрібним фермерам;

2) екологічні проблеми – незважаючи на зусилля, спрямовані на просування сталих практик, САП критикують за недостатню узгодженість з цілями Зеленої угоди ЄС;

3) адміністративна складність правил САП призвела до бюрократичних проблем та протестів фермерів [2].

Останніми роками в ЄС все більше уваги приділяється інноваціям у сільському господарстві. Державна підтримка все більше спрямовується на заохочення впровадження сучасних технологій, а також екологічно стійких практик.

Таким чином, державна підтримка сільськогосподарських виробників в ЄС відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, сприянні розвитку сільських територій та адаптації до нових екологічних викликів. Через Спільну аграрну політику ЄС інтегрував прямі виплати, ринкову підтримку та стимули сталого розвитку, які допомогли європейським фермерам залишатися конкурентоспроможними та стійкими. Хоча модель ЄС є комплексною та адаптивною, існують помітні відмінності у структурі підтримки сільського господарства в інших регіонах, наприклад, у США та країнах, що розвиваються. Міжнародний досвід підтримки сільського господарства підкреслює важливість збалансованого підходу, який враховує економічні, екологічні та соціальні фактори, і надає цінні уроки для країн, які прагнуть вдосконалити свою аграрну політику. Поточні реформи ЄС, спрямовані на інтеграцію кліматичних дій та сталого розвитку в підтримку сільського господарства, пропонують перспективну основу, яка може бути корисною для інших країн, що стикаються зі схожими викликами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи: монографія / за ред. проф. Т.О. Зінчук. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 494 с.
2. Casert R. EU publishes farming sector reform 'vision' which aims to cut red tape and redistribute subsidies. Apnews. 19. 2025. [URL:https://apnews.com/article/eu-farming-reform-global-trade-hard-right-2bbe19b871b0511e2ee06115f6894798](https://apnews.com/article/eu-farming-reform-global-trade-hard-right-2bbe19b871b0511e2ee06115f6894798) (accessed 16.04.2025)
3. Common agricultural policy. European Commission. 2025. [URL:https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en](https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en) (accessed 16.04.2025)
4. Golovko L.O., Ladychenko V.V., Gulac O.V. Foreign experience of state support of agricultural producers. Law. Human. Environment. 2022. No 13 (2). P. 17–24.
5. The common agricultural policy at a glance. European Commission. 2025. [URL:https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en](https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en) (accessed 16.04.2025)

СЕРДЮК В.В., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЗМІНИ В АНТИКОРУПЦІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У тезах розглядаються новітні зміни у сфері антикорупційного законодавства України, їх ефективність та проблеми реалізації, а також перспективи подальшого розвитку антикорупційної політики держави.

Ключові слова: корупція, антикорупційне законодавство, електронне декларування, відповідальність, НАБУ, НАЗК.

Україна перебуває у процесі масштабних реформ, у тому числі в антикорупційній сфері. В умовах війни та євроінтеграційного курсу боротьба з корупцією набула нового змісту та актуальності. Зокрема, забезпечення прозорості, підзвітності та законності державного управління є однією з ключових умов для збереження міжнародної підтримки, залучення інвестицій та поступу в напрямі інтеграції до Європейського Союзу.

У 2023–2024 роках парламентом та урядом ухвалено низку критично важливих рішень, спрямованих на посилення відповідальності за корупційні злочини та покращення ефективності органів, уповноважених на боротьбу з корупцією. До них належать:

- Відновлення обов'язкового електронного декларування для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.
- Створення відкритого доступу до декларацій з метою громадського контролю.
- Законодавче врегулювання питань конфлікту інтересів, лобізму, дарунків, а також недоброчесного збагачення.
- Підвищення ролі НАБУ, НАЗК, САП, ВАКС як ключових гравців у антикорупційній системі.

Запроваджено нові інструменти аналітичної перевірки інформації, зокрема автоматизовану систему ризик-аналізу. Також оновлено підходи до конфіскації незаконно набутих активів за спрощеною процедурою. Європейський Союз, GRECO, ООН та інші міжнародні організації активно співпрацюють із Україною. Важливою є технічна допомога у створенні електронних систем обміну інформацією, підготовці спеціалістів та розробці антикорупційних стратегій. Виконання антикорупційних зобов'язань є умовою фінансової підтримки та подальших переговорів щодо членства в ЄС.

- Недостатня ефективність судової системи, зокрема відсутність вироків у резонансних справах. - Опір окремих політичних еліт, які блокують реформи на рівні парламенту або органів влади. - Незалежність антикорупційних органів часто ставиться під сумнів через кадрові втручання. - Відсутність належного захисту для викривачів корупції, що знижує мотивацію громадян повідомляти про правопорушення. Крім того, законодавство було доповнено нормами про автоматизовану перевірку декларацій, що дозволяє ефективніше виявляти факти приховування майна чи доходів. Важливими є також положення щодо прозорості партійного фінансування, реформи в системі держзакупівель (через Prozorro), а також удосконалення реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення.

Особливу увагу законодавець приділив захисту викривачів корупції. Введено окрему статтю до Закону «Про запобігання корупції», яка передбачає гарантії безпеки та винагороди для осіб, які повідомили про корупційні правопорушення. Утім, реформування антикорупційної сфери відбувається в умовах постійного опору з боку певних політичних еліт, які намагаються зберегти свій вплив на судову систему, антикорупційні органи та кадрову політику. Крім того, залишаються проблеми з незалежністю Конституційного Суду України, який у 2020 році вже скасовував частину антикорупційного законодавства.

Передбачається поглиблення цифровізації: інтеграція реєстрів, автоматизована перевірка декларацій, запровадження системи е-розслідувань. Розширюється система прозорого фінансування партій, декларування доходів суддів і правоохоронців. Законодавчі ініціативи передбачають підвищення штрафів, удосконалення контролю за лобізмом, а також розвиток культури доброчесності в освіті.

Цифрові технології дедалі активніше використовуються для запобігання корупції. Запровадження системи «єДекларація», платформи відкритих даних (data.gov.ua), інтеграція державних реєстрів (наприклад, ЄДРПОУ, реєстр речових прав на нерухоме майно) дозволяє ефективніше виявляти порушення та конфлікти інтересів.

Суспільна нетерпимість до корупції починається з виховання та навчання. Міністерство освіти і науки України впроваджує дисципліни з доброчесності та правосвідомості у школах та вишах. Антикорупційна просвіта також є частиною підготовки держслужбовців.

Громадські організації, журналісти-розслідувачі, антикорупційні активісти (наприклад, Bihus.Info, Слідство.Інфо) мають важливу роль у викритті зловживань та тиску на владу з метою забезпечення прозорості.

Хоча законодавча база України в антикорупційній сфері є однією з найрозвиненіших у Східній Європі, суспільна недовіра зберігається. Причиною є відсутність покарання для високопосадовців та розбіжність між задекларованими доходами і реальним способом життя чиновників. Антикорупційна реформа в Україні є не лише внутрішнім пріоритетом, а й міжнародним зобов'язанням. Для її ефективності потрібні: політична воля, суспільна підтримка, інституційна незалежність та справедливе правосуддя. Важливо посилити роль громадянського суспільства, медіа та молоді у формуванні нульової толерантності до корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII (зі змінами і доповненнями).
2. Кримінальний кодекс України. Статті 364–369-2 щодо корупційних правопорушень.
3. Постанова КМУ №1062 від 29.12.2021 «Про затвердження Порядку проведення перевірки декларацій» (зі змінами).
4. Стратегія антикорупційної політики на 2021–2025 роки, затверджена Законом України від 20.06.2022 № 2322-IX.
5. Офіційний сайт НАЗК. URL:<https://nazk.gov.ua>.
6. Transparency International Україна. URL:<https://ti-ukraine.org>.
7. Група держав проти корупції (GRECO), Третій раунд оцінювання. URL:<https://www.coe.int/greco>.
8. Центр протидії корупції. URL:<https://antac.org.ua>.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення діяльності антикорупційних органів: Закон України №3200-IX від 19.06.2023.
10. Рішення Конституційного Суду України у справах щодо електронного декларування (2020–2023 рр.).
11. Bihus.Info — журналістські розслідування про корупцію в Україні. URL:<https://bihus.info>.
12. Слідство.Інфо — антикорупційні журналістські розслідування. URL:<https://www.slidstvo.org>.
13. Науково-аналітичний центр антикорупційної політики при НАН України. URL:<https://nac.org.ua>.

УДК: 338.24:338.43(73)

АТАМАНЕНКО С.М., здобувач вищої освіти

Науковий керівник – **КОВАЛЬЧУК І.В.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ США

Досліджено міжнародний досвід державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників у США, розкрито основні механізми, включаючи прямі виплати, програми страхування і сприяння експорту й ініціативи з розвитку сільських територій.

Ключові слова: Міжнародний досвід, державна підтримка, сільськогосподарський сектор, сільськогосподарські товаровиробники, США.

Сільськогосподарський сектор є одним з ключових секторів економіки США, забезпечуючи країну продуктами харчування, сировиною та сприяючи розвитку сільських територій. Однак сільськогосподарські виробники стикаються з низкою викликів, включаючи волатильність цін, погодні ризики та зміни споживчого попиту. У цьому контексті державна підтримка набуває вирішального значення для стабілізації аграрного ринку, забезпечення продовольчої безпеки та сприяння розвитку сільських територій. Уряд США через свою політику та програми підтримки відіграє центральну роль у наданні допомоги фермерам та забезпеченні довгострокової стійкості сільського господарства в країні. Міжнародний досвід державної підтримки сільськогосподарських виробників пропонує цінні уроки для розуміння структури, ефективності та результатів цих програм у США. Цей напрямок дослідження є важливим для оцінки того, чи можуть стратегії, реалізовані в США, слугувати моделлю для інших країн, чи потребують подальшої адаптації.

Основна мета нашого дослідження – вивчити досвід державної підтримки сільськогосподарських виробників у США.

Механізми державної підтримки сільськогосподарські виробників США, включаючи прямі виплати та субсидії, програми страхування та сприяння експорту, відіграють вирішальну роль у стабілізації аграрного сектору. Уряд США впровадив численні програми, які передбачають прямі виплати фермерам. До них відносяться субсидії фермерським господарствам, такі як кредити Товарної кредитної корпорації (Commodity Credit Corporation, CCC) та цінова підтримка на певні культури, зокрема кукурудза, пшениця та соя. Ці субсидії призначені для стабілізації доходів фермерів, які стикаються з коливаннями доходів через ринкові сили, погодні катаклізми або міжнародну торговельну політику. Згідно з даними Дослідницької служби Конгресу США (Congressional Research Service, CRS), останніми роками прямі виплати стали менш поширеними, натомість програми страхування врожаю та ліквідації наслідків стихійних лих набули більшої популярності [3]. Хоча ці прямі виплати забезпечили життєво важливу підтримку фермерам, вони також зазнали критики за те, що надають перевагу великим господарствам і створюють проблеми на сільськогосподарському ринку. Сталість цих програм часто ставиться під сумнів, особливо у світлі зростаючих вимог до фіскальної відповідальності та потенціалу міжнародних торговельних суперечок, які викликають занепокоєння щодо недобросовісної торговельної практики.

США були піонерами в галузі сільськогосподарського страхування, найвідомішою з яких є Федеральна програма страхування сільськогосподарських культур (Federal Crop Insurance Program, FCIP). FCIP надає фермерам захист від втрат врожаю або падіння цін на основні сільськогосподарські культури. У 2022 році програма покрила понад 11,98 мільярдів доларів втрат врожаю, пропонуючи фінансову стабільність фермерам у кризові часи [5]. Страхові програми в США часто наводять як приклад для інших країн. Наприклад, канадська програма AgriStability має багато спільного з FCIP, забезпечуючи стабілізацію доходів. Однак міжнародний досвід показує, що програми страхування повинні бути ретельно адаптовані до конкретних потреб фермерів, щоб бути дійсно ефективними, оскільки надто широкі програми можуть бути нестійкими в довгостроковій перспективі або не вирішувати найбільш критичних ризиків, з якими стикаються дрібні виробники.

Американська політика у сфері сільського господарства також підкреслює важливість експорту для підтримки сектору. США є одним з найбільших експортерів сільськогосподарської продукції у світі, і державна підтримка є невід'ємною частиною просування експорту сільськогосподарської продукції через торговельні угоди, експортні кредити та маркетингові програми. Міністерство сільського господарства США тісно співпрацює з приватним сектором для забезпечення доступу американських сільськогосподарських товарів на ринки [1, с. 140]. Для порівняння, європейські країни

впроваджують різні механізми підтримки, часто наголошуючи на екологічно стійких методах ведення сільського господарства, як це видно з Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП) [2]. Хоча обидві системи спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності фермерів на світових ринках, американський підхід є більш ринковим, з більшим акцентом на субсидії, тоді як модель ЄС інтегрує екологічні цілі та цілі розвитку сільських територій.

Окрім фінансової підтримки окремих фермерських господарств, уряд США також зосереджується на ініціативах з розвитку сільських територій. Вони включають фінансування інфраструктури, природоохоронні програми та зусилля з диверсифікації сільськогосподарського виробництва. Програми розвитку сільських територій Міністерства сільського господарства США спрямовані на створення стійкої сільської економіки шляхом надання низькопроцентних кредитів на громадські проекти, ініціативи у сфері відновлюваної енергетики та розвиток місцевого бізнесу [4].

Таким чином, державна підтримка сільськогосподарських виробників у США відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільності та стійкості сектору. Досвід США надає цінні уроки для інших країн, особливо в частині програм страхування, підтримки торгівлі та розвитку сільських територій. Ефективність програм підтримки сільського господарства залежить від їх відповідності унікальним потребам аграрного сектору та адаптації до соціально-економічних і екологічних умов кожної країни. Майбутні реформи в аграрній політиці США повинні враховувати питання справедливості, сталості та глобальних торговельних зобов'язань для підтримки конкурентоспроможності американського сільського господарства на міжнародному ринку. Завдяки міжнародному співробітництву та вивченню передового досвіду існує потенціал для створення більш ефективних і справедливих систем підтримки сільського господарства в усьому світі, що сприятиме досягненню загальної мети забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку сільських громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Квасницька Р., Форкун І., Гордєєва Т. Міжнародні та національні аспекти фінансової підтримки розвитку аграрного сектору. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. № 4. С 138–145. DOI:[10.31891/mdes/2023-10-18](https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-18)
2. Мазур І.І., Фесун Ю.А. Світовий досвід господарювання та впровадження інновацій в аграрний сектор економіки. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*. 2021. № 2. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/10.pdf (дата звернення: 16.04.2025).
3. Amaglobeli D., Benson T., Mogues T. Agricultural Producer Subsidies: Navigating Challenges and Policy Considerations. *IMF Notes*. 2024. Vol. 2024. Issue 2. 36 p. DOI:[10.5089/9798400285950.068](https://doi.org/10.5089/9798400285950.068)
4. Energy Programs. *Economic Research Service*. 2025. URL:<https://www.rd.usda.gov/programs-services/energy-programs> (accessed 16.04.2025).
5. Risk Management – Crop Insurance at a Glance. *Economic Research Service*. 05.01.2025. URL:<https://www.ers.usda.gov/topics/farm-practices-management/risk-management/crop-insurance-at-a-glance> (accessed 16.04.2025).

УДК: 005.942(4)+(477)

ПРИДАТЧЕНКО М.Ю., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МАЛИШКО І.В.**, старш. викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДОРАДЧИХ СЛУЖБ І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО АДАПТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Розглядається європейський досвід інституціоналізації дорадчих служб та пропонуються шляхи його адаптації в Україні для покращення державного управління та розвитку різних секторів в контексті євроінтеграції.

Ключові слова: Дорадчі служби, дорадчі послуги, європейський досвід.

В умовах європейської інтеграції та гармонізації українського законодавства з нормами ЄС дослідження дорадчих послуг набуває особливого значення. Дорадчі служби відіграють ключову роль у підтримці державного управління, сільського господарства, розвитку бізнесу, захисту довкілля та впровадженні реформ шляхом надання науково обґрунтованих рекомендацій, експертних оцінок та підтримки процесів прийняття рішень. В ЄС ці послуги інституціоналізовані та часто закріплені на законодавчому рівні, що забезпечує їхню якість, прозорість та доступність. В Україні система дорадчих послуг залишається фрагментованою і недостатньо розвиненою в багатьох секторах, особливо в державному управлінні, сільському господарстві, малих і середніх підприємствах (МСП). З огляду на прагнення України до вступу в ЄС та триваючу реформу державних інституцій, вивчення європейського досвіду надання дорадчих послуг та перспектив його адаптації до українських реалій є своєчасним і стратегічно важливим.

Основною метою нашого дослідження є аналіз позитивних аспектів європейського досвіду дорадчих служб та визначення передумов для адаптації цього досвіду до наявних в Україні умов.

ВЄС розроблено різноманітні системи дорадчих послуг для різних секторів економіки. Вказані послуги зазвичай фінансуються за рахунок поєднання державних і приватних ресурсів, регулюються для забезпечення компетентності та неупередженості та інтегровані в національні стратегії розвитку. У сільському господарстві система сільськогосподарського дорадництва (ССД) створена відповідно до Спільної аграрної політики (САП) та підтримується нормативно-правовими актами ЄС (наприклад, Регламентом (ЄС) № 1306/2013). У сфері бізнесу та інновацій дорадчі послуги надаються через національні інноваційні агентства, торговельні палати та програми, що підтримуються ЄС, такі як HorizonEurope та EnterpriseEuropeNetwork. У сфері державного управління дорадчі органи (наприклад, Європейський економічний і соціальний комітет) допомагають формувати політику, надаючи експертні висновки та перспективи громадянського суспільства[4].

Розглянемо досвід окремих європейських країн. У Латвії створена комплексна система сільськогосподарського дорадництва (ССД), яка керується Міністерством сільського господарства та адмініструється Службою підтримки сільських територій. Основним постачальником послуг є Латвійський сільський консультативний та навчальний центр. Фермери подають заявки на отримання послуг через онлайн-платформу, а система фінансується як з Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій, так і з національних джерел. У період з 2016 по 2019 рік цією системою скористалися приблизно 10500 фермерів, а в період 2020-2023 років підтримка на одне господарство збільшилась до 3000 євро. Система сприяла підвищенню професіоналізму фермерів та посиленню ролі незалежних консультантів. Україна розпочала співпрацю з латвійськими експертами для розробки єдиної системи сільськогосподарського консультування на основі законодавства ЄС з метою гармонізації української практики з європейськими нормами [5]. Польські сільськогосподарські дорадчі служби діють через регіональні підрозділи, які координуються Міністерством сільського господарства та розвитку сільських територій. Система охоплює як обов'язкові вимоги ЄС, такі як перехресна відповідність та екологічні практики, так і добровільні послуги, такі як диверсифікація та адаптація до зміни клімату. Хоча система сприяла поширенню інновацій та тіснішій співпраці з науково-дослідними установами, проблеми залишаються, зокрема, недостатнє кадрове забезпечення, низький рівень видатків державного бюджету та слабкі зв'язки з науково-дослідним сектором. Україна може винести уроки з польського досвіду для зміцнення власних механізмів дорадництва в державному управлінні [1, с. 93; 2, с. 65]. Загальноєвропейською ініціативою є Проект ClimateSmartAdvisors, що фінансується HorizonEurope та Міністерством досліджень та інновацій Великої Британії, має на меті

підготувати 10000 європейських консультантів для просування кліматично-стійких методів ведення сільського господарства. В рамках проекту створено 260 регіональних спільнот практиків (СП) у 27 країнах, які сприяють взаємному навчанню між консультантами. Ці спільноти зосереджені на таких темах, як викиди метану та кліматично-орієнтовані практики, забезпечуючи консультантів навичками та знаннями, які допоможуть фермерам впроваджувати сталі практики [6].

В Україні існують певні дорадчі механізми (наприклад, сільськогосподарські дорадники при Міністерстві аграрної політики або центри підтримки бізнесу, що фінансуються міжнародними донорами), але не існує єдиної законодавчої бази, яка б забезпечувала координацію, стандарти якості або правовий статус дорадчих інституцій. Більше того, багато послуг значною мірою залежать від донорського фінансування і не А. М. Шворак вважає, що застосування іноземного досвіду в Україні має базуватись на ґрунтовному аналізі існуючого стану сільських територій і виявленні тих характерних особливостей, що відповідають певному типу господарської діяльності, оскільки сфера сільськогосподарського виробництва є достатньо консервативною і сприйняття в ній нових моделей управління відбувається вкрай складно. Згідно з планом дій ООН в Україні доцільно розробити концепцію розвитку фермерських господарств, сільськогосподарської кооперації і розвитку сільськогосподарської дорадчої служби на 2020–2030 роки [3, с. 46].

Шляхами адаптації європейського досвіду дорадчих в Україні є розвиток нормативно-правової бази, яка б визначала статус, обов'язки та механізми фінансування дорадчих служб у різних секторах; інституціоналізація, тобто створення національних та регіональних дорадчих органів при міністерствах або органах місцевого самоврядування може допомогти інтегрувати дорадчі послуги в процес вироблення політики в Україні; державно-приватне партнерство – заохочення співпраці між державними установами, університетами, приватними консультантами та неурядовими організаціями забезпечить більшу стійкість та адаптивність системи; впровадження систем сертифікації та акредитації консультантів, заснованих на кращих практиках ЄС, підвищить якість послуг та суспільну довіру.

Отже, європейський досвід надання дорадчих послуг демонструє важливість інституціоналізованих, регульованих та стратегічно інтегрованих систем дорадництва для ефективного врядування та сталого розвитку. Для України адаптація таких систем, особливо в законодавчій сфері, є не тільки можливою, але й необхідною в контексті інтеграції до ЄС та поточних внутрішніх реформ. Чітка та всеохоплююча законодавча база, приведена у відповідність до європейських стандартів, стане основою для побудови сучасної, ефективної та надійної інфраструктури дорадчих послуг у різних секторах. Такий крок сприятиме покращенню якості прийняття державних рішень, підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств та прискоренню інтеграції країни до європейського законодавчого та адміністративного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Недбалюк О. П. Міжнародний досвід організації розвитку сільських територій та можливості його застосування в Україні. Економіка і суспільство. Серія: світове господарство і міжнародні економічні відносини. 2017. Вип. 9. С. 89–94.
2. Прокопов Д., Бялковська О. Застосування міжнародного досвіду розвитку сільських територій в Україні. Матеріали конференцій МНІ (17 листопада 2023 р., м. Львів). 2023. С. 64–67. URL:<https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/523> (дата звернення: 14.04.2025)
3. Шворак А. М. Зарубіжний досвід розвитку сільськогосподарського дорадництва та впровадження його в Україні. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2024. № 1 (37). С. 11–15. DOI:10.29038/2786-4618-2024-01-11-15
4. Agrilink – Agricultural Knowledge: Linking farmers, advisors and researchers to boost innovation (1 of 2). European Commission. 2025. URL:https://eu-cap-network.ec.europa.eu/projects/agrilink-agricultural-knowledge-linking-farmers-advisors-and-researchers-boost-innovation_en (дата звернення: 13.04.2025)
5. E-service to support agriculture in the Republic of Latvia. FAO Departments and Offices. 29.01.2018. URL: https://www.fao.org/e-agriculture/news/e-service-support-agriculture-republic-latvia?utm_source.com (дата

звернення: 14.04.2025)

6. Training 10 000 European advisors to help accelerate the shift to climate-resilient farming. European Commission. 2024. URL:https://eu-cap-network.ec.europa.eu/good-practice/training-10-000-european-advisors-help-accelerate-shift-climate-resilient-farming_en (дата звернення: 14.04.2025)

УДК: 338.48-44(1-22):346(477)

ФУРДЕЦЬКА А.І., здобувачка вищої освіти

Науковий керівник – **МЕЛЬНИК В.О.**, канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

У статті досліджується правове регулювання сільського зеленого туризму в Україні як окремого напрямку туристичної діяльності. Проаналізовано чинне законодавство, визначено прогалини у правовому полі та запропоновано шляхи вдосконалення нормативно-правової бази. Розглянуто міжнародний досвід, який може бути адаптований в умовах української дійсності.

Ключові слова: сільський зелений туризм, правове регулювання, господарська діяльність, нормативно-правова база, агротуризм.

Сільський зелений туризм є формою відпочинку на природі, що поєднує елементи традиційного сільського побуту, екологічного способу життя, сільськогосподарської діяльності та культурної автентичності регіону. Він ґрунтується на добровільній участі мешканців сільської місцевості, які надають туристичні послуги (проживання, харчування, екскурсії, майстер-класи тощо) з використанням власного домогосподарства.

Законодавче визначення поняття «сільський туризм» закріплено в Законі України «Про туризм», однак воно носить загальний характер і не охоплює всіх особливостей цієї форми туристичної діяльності [2]. У науковій літературі переважає думка, що сільський туризм є видом підприємницької або неформалізованої господарської діяльності, яка поєднує у собі елементи відпочинку, екологічної освіти, збереження культурної спадщини та підтримки місцевої економіки [1].

Для сільського зеленого туризму характерні наступні ознаки:

- провадження діяльності в сільській місцевості;
- індивідуалізований підхід до клієнтів;
- залучення родинних трудових ресурсів;
- використання природного, побутового та культурного потенціалу села;
- орієнтація на екологічність та сталий розвиток.

У міжнародній практиці поширений термін *агротуризм*, який є складовою частиною сільського туризму. У багатьох країнах ЄС така діяльність є чітко врегульованою та підтримується державними програмами [3].

На сьогоднішній день правове регулювання сільського зеленого туризму в Україні є фрагментарним. Існує низка нормативно-правових актів, що частково регламентують цю сферу, однак відсутній єдиний узагальнюючий документ або закон, який би визначав поняття, суб'єктів, об'єкти, права, обов'язки, стандарти діяльності та відповідальність.

До основних законодавчих актів, які регламентують сільський зелений туризм, належать: Закон України «Про туризм», який встановлює загальні засади ведення туристичної діяльності [2]; Закон України «Про особисте селянське господарство», який визначає можливості надання послуг без реєстрації як підприємця [4]; Цивільний кодекс України (глава про зобов'язання за договорами надання послуг); Господарський кодекс України, що визначає суб'єкти господарювання та правила здійснення підприємницької діяльності; Податковий кодекс України, який регулює порядок оподаткування доходів від надання послуг [6].

Проте ці нормативні документи не враховують особливостей сільського туризму як самостійного виду господарської діяльності. Відсутність єдиного стандарту щодо організації такої діяльності створює правову невизначеність, особливо у частині ліцензування, санітарних норм, сертифікації, оподаткування та відповідальності.

Основні правові проблеми, що стримують розвиток сільського зеленого туризму в Україні, полягають у відсутності спеціального законодавства. Сільський зелений туризм як вид діяльності не має окремого правового статусу, що ускладнює його офіційну реєстрацію та податковий облік. Відсутність чіткого визначення призводить до неоднозначного тлумачення положень Податкового кодексу [6]. Більшість осіб, які займаються цією діяльністю, не мають статусу підприємців. Вони побоюються складної звітності, перевірок, штрафів. Це штовхає частину господарств у тіньовий сектор. В Україні практично не існує дієвих програм державного або регіонального стимулювання сільського туризму, хоча в ЄС такі програми фінансуються за рахунок структурних фондів. Відсутні державні стандарти до безпеки, гігієни, якості послуг у сфері сільського туризму. Це призводить до втрати довіри споживачів і нерівних умов конкуренції. Часто особи, які надають послуги у сфері сільського туризму, не мають реєстрації ФОП, що викликає питання щодо легальності їхньої діяльності [6].

Для розв'язання окреслених проблем необхідне системне вдосконалення правового механізму регулювання сільського зеленого туризму в Україні. Серед першочергових заходів як: розробка окремого законопроекту «Про сільський зелений туризм», який міститиме визначення понять, механізми державної підтримки, вимоги до послуг, форми господарювання, податкові пільги та систему сертифікації; створення механізмів спрощеної реєстрації господарств, зокрема можливості ведення діяльності за спрощеною процедурою без обов'язкового набуття статусу підприємця (за аналогією з Францією чи Польщею) [7]; розробка державних стандартів і технічних регламентів для послуг, що надаються в межах агротуризму (проживання, харчування, безпека); запровадження програми грантової та кредитної підтримки з державного бюджету та донорських фондів для сільських господарств, що бажають розвивати туристичну діяльність;

Правове регулювання сільського зеленого туризму в Україні перебуває на стадії формування. Для подальшого розвитку цієї перспективної галузі необхідно створити чітку нормативну основу, що забезпечить прозорість, підтримку та сталий розвиток туристичної діяльності в сільській місцевості. Інтеграція міжнародного досвіду та адаптація його до українських реалій може сприяти ефективному розвитку цього сектору

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Швидка О.І. Правове забезпечення розвитку сільського туризму в Україні. Юридичний вісник України. 2022. № 2. С. 22–25.
2. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. Ст. 241. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>
3. European Commission. Rural Tourism and the EU: Policy overview. Brussels, 2020. URL:<https://ec.europa.eu>
4. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 29. Ст. 232. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
5. Мартинюк І.В. Проблеми легалізації агротуризму в Україні. Актуальні проблеми права. 2021. № 5 (39). С. 53–57.
6. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–17. Ст. 112. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Аналітична записка: сільський туризм в Україні: перспективи розвитку. Центр економічної стратегії. Київ, 2021. URL:<https://ces.org.ua>
8. OECD. Rural Policy Reviews: Rural Tourism Development. Paris: OECD Publishing, 2019. 145 p. URL:<https://www.oecd.org>
- 9.

ЗМІСТ

Безуглов І.Є., Сокиринська О.А. Дотримання прав людини в ісламських країнах.....	3
Богданевич Д.І., Мельник В.О. Особливості правового статусу сільськогосподарських товаровиробників.....	5
Гудзікевич Л.І., Макарчук В.В. Правовий статус біженця у Польщі.....	7
Гудзікевич Л.І., Настіна О.І. Правовий статус юридичної клініки як структурного підрозділу закладу вищої освіти.....	10
Гулько Я.О., Бровко Н.І. До питання щодо конституційного складу Верховної Ради.....	12
Гулько Я.О., Терещук М.М. Гетьманщина як фундаментальний етап становлення української державності.....	13
Дембішка М.С., Макарчук В.В. Правові аспекти повторного медичного огляду військовозобов'язаних.....	15
Дергалюк В.М., Сімакова С.І. Особливості збирання доказів під час розслідування кримінальних правопорушень.....	17
Довгопол А.М., Макарчук В.В. Особливості надання відстрочки від мобілізації окремим категоріям осіб: батьки-одиначки та догляд за особою.....	18
Ігнатенко І.А., Сімакова С.І. Недопустимість доказів у кримінальному процесі.....	21
Ігнатенко І.А., Сімакова С.І. Окремі випадки маніпуляцій конфліктами.....	23
Ігнатенко І.А., Самойлович А.А. Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення: актуальні питання.....	25
Казміренко Ю.В., Макарчук В.В. Особливості юридичної відповідальності за порушення міграційного законодавства України.....	27
Катаєв Я.Д., Ковальчук І.В. Міжнародні підходи до діджиталізації механізмів фінансового контролю.....	29
Кириченко В.В., Сімакова С.І. Вплив штучного інтелекту на злочинність в Україні.....	30
Кириченко В.В., Сімакова С.І. Окремі аспекти затримання особи в умовах воєнного стану.....	32
Кириченко В.В., Самойлович А.А. Проблеми виконання судових рішень в адміністративних справах.....	34
Кириченко В.В., Ломакіна І.Ю. Проблема гендерної рівності у трудових відносинах.....	35
Когутенко Д.В., Ковальчук І.В. Актуальні проблеми та аналіз законодавства в сфері ветеринарної медицини.....	36
Кондратенко О.Є., Терещук М.М. Юридичні гарантії законності у банківській сфері.....	38
Костенко Л.І., Макарчук В.В. Правові підстави надання відстрочки від призову на військову службу військовозобов'язаним, які мають трьох та більше дітей до 18 років.....	40
Кузьомко Т.Р., Тимчук І.М. Кібермобінг та мова ворожнечі: як протистояти негативним явищам в онлайн-спілкуванні.....	41
Кузьомко Т.Р., Ордіна Л.Л. Регіональні особливості української писанки.....	44
Кульоміна А.М., Макарчук В.В. Вплив воєнних дій на міграційну політику сусідніх з Україною країн.....	46
Кульоміна А.М., Макарчук В.В. Протидія торгівлі людьми та нелегальній міграції в умовах гуманітарних криз.....	48
Левченко М.С., Терещук М.М. Хотинська битва як поворотний момент у становленні української державності.....	50
Мусієць А.А., Ковальчук І.В. Механізм правового регулювання та його елементи в сучасному правозастосуванні.....	51
Мякушак Б.В., Макарчук В.В. Деякі правові аспекти трудової міграції.....	53
Нечепоренко А.О., Макарчук В.В. Смертна кара як вид покарання за злочини.....	54
Нечепоренко Д.Р., Макарчук В.В. Фіктивний шлюб під час воєнного стану.....	57
Ольшевська О.С., Макарчук В.В. Ключові напрями реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони України у 2025 році.....	60
Павленко Є.М., Макарчук В.В. Права дитини у контексті міжнародного міграційного права.....	61
Пархоменко А.Є., Макарчук В.В. Правові підстави оскарження рішення про депортацію іноземців та осіб без громадянства України.....	63

Підвисоцька Н.В., Макарчук В.В. Правові підстави звільнення військовослужбовців зі служби після полону.....	64
Прокоф'єв М.О., Терещук М.М. Особливості правового регулювання фондового ринку в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.....	65
Путь Д.Ю., Макарчук В.В. Деякі правові аспекти правового статусу біженця в Україні.....	67
Салій О.І., Сімакова С.І. Правові аспекти здійснення судового контролю за досудовим розслідуванням.....	69
Смуток Д.Є., Сімакова С.І. Особливості розслідування кримінальних правопорушень відносно неповнолітніх.....	70
Старікова С.О., Настіна О.І. Самовільне зайняття земельної ділянки: правові наслідки та шляхи вирішення проблеми.....	71
Степанець В.М., Макарчук В.В. Правові підстави надання відстрочки від призову на військову службу військовозобов'язаним, які мають одного із своїх батьків з інвалідністю.....	73
Суховецька І.В., Макарчук В.В. Право на повернення: юридичні аспекти реінтеграції депортованих українських дітей.....	74
Татару І.В., Макарчук В.В. Поняття та види юридичної відповідальності у міграційній сфері.....	77
Сергєєв О.В., Малишко І.В. Вплив війни на державне регулювання аграрної сфери в Україні.....	78
Слободянюк В.С., Малишко І.В. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників України та Європейського союзу.....	80
Терещук Р.М., Терещук М.М. Особливості конституційно-правового статусу міських голів: досвід країн Східної Європи.....	81
Трусова А.К., Макарчук В.В. Кібербезпека у збройних силах України.....	82
Федорова Н.С., Макарчук В.В. Правовий статус жінки під час війни.....	84
Фурдецька А.І., Малишко І.В. Правове регулювання ресурсно-екологічних обов'язкових платежів в Україні.....	86
Цимбаленко Н.В., Макарчук В.В. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини середньої тяжкості: правовий аспект.....	88
Чеснокова А.О., Макарчук В.В. Порушення прав людини під час воєнного стану.....	89
Шуляк Я.І., Макарчук В.В. Правові підстави відношення громадян України до військової служби.....	92
Гнатенко Д.Р., Ковальчук І.В. Міжнародний досвід державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників Європейського союзу.....	94
Сердюк В.В., Ковальчук І.В. Зміни в антикорупційному законодавстві України: виклики та перспективи.....	96
Атаманенко С.М., Ковальчук І.В. Міжнародний досвід державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників США.....	97
Придатченко М.Ю., Малишко І.В. Європейський досвід дорадчих служб і перспективи його адаптації в Україні.....	99
Фурдецька А.І., Мельник В.О. Правове регулювання сільського зеленого туризму в Україні.....	102